

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Eglės Masytės
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studentės

Magistro darbas

Arbitražo proceso finansavimas pasitelkiant trečiašias šalis

Vadovas: prof. habil. dr. Valentinas Mikelėnas

Recenzentas: prof. habil. dr. Vytautas Nekrošius

Vilnius, 2019

TURINYS

MAGISTRO DARBE VARTOJAMŲ SANTRUMPŲ SĄRAŠAS.....	3
IŽANGA	4
1. Arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis institutas.....	9
1.1. Arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis istorija	9
1.2. Arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis susiformavimo priežastys.....	12
1.3. Arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis sąvoka ir finansavimo formos	15
1.4. Arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis eiga, finansavimo sutartis.....	16
2. Interesų konfliktų valdymas, pareiga atskleisti finansavimo faktą arbitražo procese	22
2.1. Egzistuojančios interesų konfliktų valdymo taisyklės ir jų svarba, neatskleidimo pasekmės	22
2.1.1. Arbitro nepriklausomumas ir nešališkumas.....	22
2.1.2. Potencialūs interesų konfliktai, kai arbitražo procesą finansuoja trečioji šalis	25
2.1.3. Intereso konflikto egzistavimo pasekmės	28
2.2. Arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis fakto atskleidimas, kaip priemonė valdyti potencialius interesų konfliktus.....	30
2.2.1. Poreikis atskleisti arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis faktą	31
2.2.2. Atskleidžiamos informacijos apimtis, tinkamiausias atskleidimo momentas.....	33
2.2.3. Egzistuojančios arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis fakto atskleidimo taisyklės	34
3. Arbitražo išlaidų atlyginimas.....	39
3.1. Arbitražo išlaidų samprata, bendrosios arbitražo išlaidų atlyginimo taisyklės	39
3.2. Finansuotos šalies teisė į patirtų arbitražo išlaidų atlyginimą	43
3.2.1. Teisinių išlaidų, kurias apmokėjo finansuotojas, atlyginimas	43
3.2.2. Finansavimo išlaidų bei sėkmės mokesčio atlyginimas	46
3.3. Ar egzistuoja pareiga finansuotojui atlyginti laimėjusios šalies išlaidas?.....	49
4. Arbitražo išlaidų atlyginimo užtikrinimo institutas.....	51
4.1. Išlaidų užtikrinimo samprata, taikomi reikalavimai ir bendrosios taisyklės	51
4.2. Arbitražo proceso finansavimo fakto įtaka sprendžiant išlaidų užtikrinimą	55
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	60
Išvados	60
Pasiūlymai.....	60
LITERATŪROS SĄRAŠAS	62

SANTRAUKA.....	74
SUMMARY.....	75

MAGISTRO DARBE VARTOJAMŲ SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

CIArb gairės	Tarptautinio arbitražo praktikos gairės dėl išlaidų užtikrinimo taikymo
CIETAC	Kinijos tarptautinės ekonomikos ir prekybos arbitražo komisija
CK	Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas
CPK	Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas
EŽTT	Europos Žmogaus Teisių Teismas
HKAC	Honkongo tarptautinio arbitražo centras
IBA	Tarptautinė advokatų asociacija
IBA gairės	Tarptautinio arbitražo interesų konfliktų gairės
ICC	Tarptautiniai prekybos rūmai Paryžiuje, Prancūzijoje
ICCA ataskaita	2018 m. ICCA-Karalienės Marijos universiteto parengta ataskaita dėl arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis
ICDR	Tarptautinio ginčų sprendimo centras
KAI	Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas
LCIA	Londono tarptautinio arbitražo teismas
UNCITRAL Pavyzdinis įstatymas	1985 m. Jungtinių Tautų Tarptautinės prekybos teisės komisijos pavyzdinis įstatymas dėl tarptautinio komercinio arbitražo su vėlesniais pakeitimais ir papildymais
UNIDROIT Principai	UNIDROIT Tarptautinių komercinių sutarčių principai
VKAT reglamentas	Vilniaus komercinio arbitražo teismo reglamentas

IŽANGA

Nagrinėjamos temos aktualumas. Tarptautinis arbitražas yra populiariausias alternatyvių ginčo sprendimo būdų, o tai patvirtina ne tik doktrinoje išsakytos nuomonės¹, bet ir arbitražo institucijų skelbiama statistika: Vilniaus komercinio arbitražo teisme pastarąjį dešimtmetį arbitražu sprendžiamų ginčų skaičius ryškiai nesikeitė ir vyravo intervale nuo 18 iki 39 bylų per metus², tačiau ICC teisme nuo 1923 m. buvo administruota net 23 000 bylų³, o 2017 m. pabaigoje ICC administravo 1 578 nagrinėjamų bylų⁴. Londono tarptautiniame arbitražo teisme 2007 m. buvo nagrinėtos 128 bylos, o 2017 m. – 285 bylos⁵. Stokholmo prekybos rūmų arbitražo institucijoje dar 2005 m. buvo nagrinėjama 100 bylų, o 2017 m. šis skaičius padvigubėjo ir siekė 200 bylų per metus⁶, Šveicarijos arbitražo institucijoje laikotarpiu nuo 2004 m. iki 2015 m. buvo nagrinėtos 937 bylos⁷. Didėjantį arbitražo populiarumą patvirtina ir bendra arbitražu sprendžiamų ginčų statistika, pagal kurią matyti, jog žinomiausiose nuolatinėse arbitražo institucijose 2012 m. buvo sprendžiami 4 130 ginčų, o 2017 m. šis skaičius padidėjo iki 5 661⁸. Akivaizdu, jog daugėjant arbitražu sprendžiamų ginčų, kurių kaštai dažnu atveju yra gerokai didesni nei teisminių ginčų⁹, formuojasi specializuoti fondai bei kiti subjektai, kurie teikia ginčo finansavimo paslaugas. Teigiama, kad nuo 2012 m. yra matomas ryškus arbitražo proceso finansavimo proveržis – sudaroma net 500 % daugiau finansavimo sandorių bei rinkoje pradėjo veikti daugiau aktyvių finansuotojų¹⁰. Užsienio literatūroje yra visuotinai pripažįstama, kad tarptautinio komercinio arbitražo proceso finansavimas pasitelkiant

¹ BORN, B. G. *International Commercial Arbitration*, Volume I. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2009. P. 2.

² Vilniaus komercinio arbitražo teismo statistika, 2017 m. Prieiga per internetą <<http://www.arbitrazas.lt/failai/VKAT%20statistika%202017%20m..pdf>> [žiūrėta 2018-12-24].

³ ICC Court full statistical report for 2017. Prieiga per internetą <<https://iccwbo.org/media-wall/news-speeches/icc-court-releases-full-statistical-report-for-2017/>> [žiūrėta 2018-12-24].

⁴ ICC dispute resolution bulletin, Issue 2, 2018, P. 52. Prieiga per internetą <<https://cdn.iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2018/07/2017-icc-dispute-resolution-statistics.pdf>> [žiūrėta 2018-12-24].

⁵ Londono tarptautinio arbitražo teismo statistika, 2017 m. Prieiga per internetą <<https://www.lcia.org/lcia/reports.aspx>> [žiūrėta 2019-02-01].

⁶ Stokholmo prekybos rūmų statistika, 2017 m. Prieiga per internetą: <<https://sccinstitute.com/statistics/>> [žiūrėta 2019-02-01].

⁷ Šveicarijos arbitražo institucijos statistika, 2015 m. Prieiga per internetą <https://www.swissarbitration.org/files/515/Statistics/SCAI%20Statistics%202015%20and%202004_2015_20160731.pdf> [žiūrėta 2019-02-01].

⁸ ALTENKIRCH, M., FROHLOFF, J. *International Arbitration Statistics 2016 – Busy Times for Arbitral Institutions, 2017*. Prieiga per internetą <<https://globalarbitrationnews.com/international-arbitration-statistics-2016-busy-times-for-arbitral-institutions/>> [žiūrėta 2019-02-01].

⁹ MCLLRATH, M., SAVAGE, J. *International Arbitration and Mediation: A Practical Guide*. Kluwer Law International, 2010. P. 102.

¹⁰ DELANEY, J. *Mistakes to avoid while approaching third-party funders*. Global Arbitration Review, 2014. Prieiga per internetą <<https://www.thejudgglobal.com/mistakes-to-avoid-when-approaching-third-party-funders/>> [žiūrėta 2018-12-26].

trečiasis šalis (angl. *Third-Party Funding in International Commercial Arbitration*) yra laikoma viena iš „karštųjų“ temų¹¹ ir manoma, kad šis fenomenas dar nėra visapusiškai išnagrinėtas. Atsižvelgiant į tai, kad arbitražas dauguma atvejų yra laikomas konfidencialiu ginčo sprendimo procesu, kuriame ginčo šalys yra tik arbitražinio susitarimo subjektai, arbitražo proceso finansavimas pasitelkiant trečiasis šalis kelia nemažai problematikos. Bene daugiausiai diskusijų sukelia potencialių interesų konfliktų valdymas, konfidencialumas ir finansavimo fakto atskleidimas, arbitražo išlaidų atlyginimas ir jų užtikrinimo institutų taikymas, kadangi finansuotojas nėra nei arbitražinio susitarimo, nei arbitražo proceso dalyvis.

Nors arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiasis šalis institutas ir nėra naujas, tačiau tik pastaruoju metu ši tema susilaukia itin daug dėmesio – daugėja finansuotų bylų skaičius¹², pradėtos organizuoti įvairios konferencijos bei seminarai, pavyzdžiui, 2012 m. 32-ojo visuotinio ICC susitikimo metu buvo diskutuota kokius iššūkius kelia arbitražo proceso finansavimas pasitelkiant trečiasis šalis¹³, 2015 m. gruodžio mėn. IBA organizuota konferencija¹⁴ bei kt. Pažymėtina, kad arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiasis šalis instituto proveržis skatina ir šio instituto reglamentavimo poreikį. Pavyzdžiui, 2017 m. Honkongas ir Singapūras sureglamentavo dalį probleminių temos aspektų. Analizuojamas institutas yra itin aktualus, kadangi arbitražo proceso finansavimas pasitelkiant trečiasis šalis turėtų būti laikomas vertinga priemonė potencialaus ginčo šaliai apginti savo galimai pažeistas teises arbitraže, ypač tokiais atvejais, kai subjektui nepakanka piniginių lėšų inicijuoti arbitražo procesą. Be to, arbitražo proceso finansavimo instituto ateities (ne)sėkmė bus nulemta teismų sprendimuose pateiktų išaiškinimų bei reglamentavime numatytos krypties. Šio magistro darbo autorės nuomone yra būtina išanalizuoti arbitražo proceso pasitelkiant trečiasis šalis problematiką, palyginti atskirų jurisdikcijų teisės aktus, nuolatinių arbitražo institucijų taisykles, taikomą valstybių

¹¹ SCHERER, M., GOLDSMITH, A. *Third Party Funding of International Arbitration Proceedings – A View From Europe: Part 1 – Funders’ Perspectives*. International Business Law Journal. 2012, No 1, P. 217–218. Prieiga per internetą <<https://ssrn.com/abstract=2348737>> [žiūrėta 2018-12-26].

HORODYSKI, D., KIERSKA M. *Third Party Funding in International Arbitration – Legal Problems and Global Trends with a Focus on Disclosure Requirements*. Prieiga per internetą <https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/bitstream/handle/item/44980/horodyski_kierska_third_party_funding_in_international_arbitration_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [žiūrėta 2018-12-26] bei kt.

¹² Report of the ICCA-Queen Mary Task Force On Third-Party Funding In International Arbitration, 2018, P. 4. Prieiga per internetą <<https://www.arbitration-icca.org/publications/Third-Party-Funding-Report.html>> [žiūrėta 2018-12-25].

¹³ 32nd Annual Meeting of the ICC Institute of World Business Law: Third Party Funding in International Arbitration. Prieiga per internetą <<https://iccwbo.org/media-wall/news-speeches/icc-tackles-third-party-funding-and-international-arbitration-at-annual-institute-world-business-law-meeting/>> [žiūrėta 2018-12-26].

¹⁴ Third Party Funding and International Arbitration: a 360 degree perspective, 2015. Prieiga per internetą <<https://www.ibanet.org/Article/NewDetail.aspx?ArticleUid=a7eead3b-0e69-4588-93fb-8504fdb397f0>> [žiūrėta 2018-12-26].

praktiką, doktrinoje pateiktas pozicijas ir tik įvertinus aptartus šaltinius bei pateikus išvadas bus užtikrintas šio instituto aiškumas. Taip pat, šis magistro darbas galėtų tapti gairėmis ne tik arbitražo teoretikams, bet ir praktikams, arbitrams Lietuvoje. Be to, pateikiant konkrečius siūlymus, kokie KAĮ pakeitimai būtų galimi, Lietuva taptų viena iš nedaugelio valstybių, kuri sureglamentuotų arbitražo proceso finansavimą ir tai neabejotinai padidintų Lietuvos, kaip arbitražo vietos, paklausumą, kadangi valstybėse, kuriose yra numatytos tam tikros analizuojamo instituto reglamentavimo kryptis, arbitražo proceso finansavimo industrijos yra sėkmingiausios ir didžiausios.

Darbo tikslas ir uždaviniai. Pagrindinis šio magistro darbo tikslas yra atskleisti arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis instituto įtaką potencialiems interesų konfliktams arbitraže, arbitražo išlaidų atlyginimui ir šių išlaidų užtikrinimui bei pateikti siūlymus įstatymų leidėjui dėl galimo instituto sureglamentavimo Lietuvoje.

Siekiant šio tikslo, darbui buvo išskelti šie uždaviniai:

1. Aptarti arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis istoriją, sampratą, priežastis, kurios lėmė šio instituto susiformavimą, finansavimo esmę, formas, procesą bei pateikti finansavimo sutarties ir jos sąlygų analizę;
2. Išanalizuoti interesų konfliktų valdymą, arbitrams keliamus nešališkumo ir nepriklausomumo reikalavimus, atskleisti ar finansavimo faktas gali sukelti interesų konfliktą, ir pateikti vertinimą ar finansavimo fakto atskleidimas yra tinkama priemonė valdyti potencialius interesų konfliktus;
3. Nustatyti ar arbitrai gali priteisti iš kitos arbitražo proceso šalies finansuotojo patirtas teises, finansavimo išlaidas bei sėkmės mokestį bei ar egzistuoja arbitražo proceso finansuotojui pareiga atlyginti laimėjusios (priešingos) šalies patirtas išlaidas;
4. Įvertinti ar arbitražo proceso finansavimo faktas turi įtakos sprendžiant dėl arbitražo išlaidų užtikrinimo taikymo.

Aptariant užsienio teisę, šiame magistro darbe bus koncentruojamasi į jurisdikcijas, kuriose arbitražo proceso finansavimas susiformavo bei išplito – Australija, Anglija, taip pat, valstybes, kuriose šis institutas yra sureglamentuotas – Honkongas, Singapūras. Šiame magistro darbe yra nagrinėjamas klasikinis trečiųjų šalių finansavimas, kadangi ši finansavimo forma yra ne tik problematiškiausia, bet ir labiausiai paplitusi. Be to, šiame magistro darbe dėmesys yra skiriamas ne tik komercinio, bet ir investicinio arbitražo praktikai, atsižvelgiant į tai, jog arbitražo proceso finansavimo atvejų investiciniame arbitraže yra sutinkama daugiau bei į aplinkybę, kad investicinio arbitražo praktika yra

prieinamesnė, lyginant su komerciniu arbitražu, o tai suteikia galimybę daryti platesnio pobūdžio išvadas, aktualias tiek investiciniam, tiek ir komerciniam arbitražui.

Darbo objektas ir tyrimo metodai. Darbo objektas yra arbitražo proceso finansavimas pasitelkiant trečiąsias šalis. Darbo objekto tyrimui pasitelkti metodai yra:

- istorinis – siekiama atskleisti arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis prigimtį, susiformavimo priežastis bei reglamentavimo pokytį;
- lyginamasis – magistro darbe didžiausias dėmesys skiriamas tarptautiniam arbitražui, todėl bus analizuojami skirtingos arbitražo institucijų taisyklės, teismų praktika bei doktrina;
- sisteminis analizės – magistro darbo objektas tiriamas pasitelkiant ir susisiejant teisinį reguliavimą, norminius aktus, teismų praktiką bei kitų autorių doktrinoje vyraujančią poziciją;
- lingvistinis – pasitelkus šį metodą aiškinama teisės normų prasmė ir atskleidžiama vartojamų žodžių prasmė nagrinėjamame kontekste;
- teleologinis – magistro darbe analizuojama kodėl nuolatinių arbitražo institucijų taisyklėse bei valstybių teisės aktuose yra arba nėra sureguliuotas arbitražo proceso pasitelkiant trečiąsias šalis institutas, siekiama paaiškinti koks reglamentavimas yra tinkamiausias.

Darbo originalumas. Arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis institutą Lietuvoje yra trumpai aptarę Justina Rakauskaitė straipsnyje „*Finansuojamos ginčo šalies pareiga atskleisti finansavimo faktą arbitražo procese*“¹⁵ bei Rimantas Daujotas straipsnyje „*Ginčo finansavimas pasitelkiant trečiąsias šalis*“¹⁶. Darbo autorės žiniomis, šis magistro darbas yra pirmasis tokia tema parengtas magistro darbas Lietuvoje. Užsienio doktrinoje bene žymiausias darbas šia tema yra ICCA ataskaita dėl arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis¹⁷.

Svarbiausi šaltiniai. Šiame magistro darbe naudojama užsienio literatūra bei teisės aktų, teismų praktikos analizė. Daugiausiai naudojamosi ICCA ataskaitoje pateikta analize

¹⁵ RAKAUSKAITĖ, J. *Finansuojamos ginčo šalies pareiga atskleisti finansavimo faktą arbitražo procese*. Justitia, 2016, Nr. 80.

¹⁶ DAUJOTAS, R. *Ginčo finansavimas pasitelkiant trečiąsias šalis*, 2016. Prieiga per internetą <<http://rdaujotas.com/wp-content/uploads/2016/02/R.-Daujotas.-Gin%C4%8Do-finansavimas.-2016.pdf>> [žiūrėta 2018-12-24].

¹⁷ Report of the ICCA-Queen Mary Task Force On Third-Party Funding In International Arbitration, 2018. Prieiga per internetą <<https://www.arbitration-icca.org/publications/Third-Party-Funding-Report.html>> [žiūrėta 2018-12-24].

ir išvadamis, taip pat, J. A. Trusz¹⁸, Jonas von Goeler¹⁹, Bernardo Maria Cremades, Antonias Dimolitsa²⁰, Lisa Bench Nieuwveld ir Victoria Shannon Sahani²¹ parašytais teisės moksliniais straipsniais.

¹⁸ TRUSZ, J., A. *Full Disclosure? Conflicts of Interest Arising from Third-Party Funding in International Commercial Arbitration*. Georgetown University Law Center, J. D., 2013.

¹⁹ GOELER, V. J. *Third-Party Funding in International Arbitration and its Impact on Procedure*. Kluwer Law International, 2016.

²⁰ CREMADES, M. B., DIMOLITSA, A. *Third Party Funding in International Arbitration*. International Chamber of Commerce, 2015.

²¹ NIEUWVELD, B. L., SAHANI S. V. *Third-Party Funding in International Arbitration (Second Edition)*. Kluwer Law International, 2017.

1. Arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis institutas

Prieš pradėdant analizuoti arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis problematiką, yra būtina pateikti trumpą šio instituto susiformavimo istoriją, sampratą bei priežastis, kurios lėmė susiformavimą, taip pat, pateikti vertinimą galimų finansavimo formų, išanalizuoti finansavimo procesą bei kvalifikuoti finansavimo sutartį bei jos sąlygas.

1.1. Arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis istorija

Kaip buvo minėta šio magistro darbo įžangoje, nors diskusijos apie arbitražo proceso finansavimą pasitelkiant trečiąsias šalis yra ganėtinai naujos, tačiau ginčo finansavimas pasitelkiant trečiąsias šalis institutas yra seniai žinomas. Šioje magistro darbo dalyje bus išanalizuota ginčų finansavimo istorija bendrosios bei kontinentinės teisės tradicijos valstybėse.

Taigi, ginčų finansavimo ištakos siekia Senovės Romą ir Graikiją, dar dažniau siejama su feodoline praktika viduramžių Anglijoje, kuomet galingi bajorai teikė pagalbą ginče dalyvaujančioms šalims, siekdami naudos sau²², pavyzdžiui, su tikslu išplėsti savo žemės valdas²³.

Trečiųjų šalių finansavimas bendrosios teisės tradicijos valstybėse ilgą laiką buvo uždraustas dėl paramos ir neteisėto pirkimo (angl. *maintenance and champerty*) doktrinos taikymo²⁴. Parama (angl. *maintenance*) buvo laikoma finansavimo forma, kuomet yra teikiama finansinė pagalba reikalavimo teisę turinčiam asmeniui, o finansuotojas yra nepriklausomas subjektas ir neturi jokio suinteresuotumo dėl paties teisinio reikalavimo²⁵. Neteisėtas pirkimas (angl. *champerty*) – speciali finansavimo forma, kuri turėjo papildomą reikalavimą – šalys buvo sudariusios susitarimą dėl finansuotojo atlygio ginčo sėkmės atveju²⁶. Šie draudimai egzistavo dėl paprastos priežasties – buvo siekiama suvaldyti galimas rizikas dėl finansuotojo neteisėto kišimosi į procesą, manipuliavimo juo,

²² GOLDSMITH, A., MELCHIONDA, L. *Third Party Funding in International Arbitration: Everything You Ever Wanted to Know (but Were Afraid to Ask)*. Int'l Bus. L. J., 2012. P. 55.

²³ RADIN, M. *Maintenance by Champerty*. 24 CALIF. L. REV. 48, 1935. P. 64.

²⁴ NIEUWVELD, B. L., SAHANI S. V. *Third-Party Funding in International Arbitration (Second Edition)*. Kluwer Law International, 2017. Chapter 1, P. 7.

LYON, J. *Revolution In Progress: Third-Party Funding of American Litigation*. U.C.L.A. L. Rev. 571, 2010. P. 579.

STEINITZ, M. *Whose Claim Is This Anyway? Third-Party Litigation Funding*. 95 Minn. L. Rev. 1268, 2011. P. 1286-1287.

RADIN, M. *Maintenance by Champerty*. 24 CALIF. L. REV. 48, 1935.

²⁵ NIEUWVELD, B. L., SAHANI S. V. *Third-Party Funding in International Arbitration (Second Edition)*. Kluwer Law International, 2017. Chapter 1, P. 7.

²⁶ *Ibidem*.

pavyzdžiui, kenkiant liudytojams, juos bauginant²⁷. Taigi, nors finansavimo draudimas egzistavo ilgą laiką, dvidešimtojo amžiaus pabaigoje šie draudimai, daugumoje bendrosios teisės tradicijos valstybėse, buvo panaikinti. Toliau bus aptariamos valstybės, kuriose ginčų finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis industrijos yra pačios didžiausios ir sėkmingiausios – Australija, Anglija ir Jungtinės Amerikos Valstijos²⁸.

Doktrinoje yra teigiama, jog Australija yra labiausiai finansavimui patraukli jurisdikcija pasaulyje, kurioje steigiasi fondai, teismai išmano rinką ir šioje valstybėje egzistuoja liberalus teisinis reglamentavimas²⁹. Taip pat, Australijoje yra įsikūrusi didžiausia ginčų finansavimo industrija, kurioje tam tikros finansavimo formos yra leidžiamos daugiau nei dvidešimt penkerius metus³⁰. Nepaisant to, pradžioje ginčų finansavimas buvo leidžiamas tik bankroto byloje, kiek vėliau – išplito ir į civilinius ginčus³¹. Doktrinoje vyrauja požiūris, kad Australijoje ginčų finansavimo plėtrą lėmė aplinkybė, kad sąlyginio atlyginimo susitarimai³² (angl. *contingency fee agreement*) buvo draudžiami, todėl buvo poreikis teisinių išlaidų padengimui ieškoti kitų finansavimo formų³³. Viena iš ryškiausių bylų, kuri atvėrė duris ginčų finansavimui bei suteikė finansuotojui galimybę įgyti bylos kontrolės teises buvo *Campbells Cash & Carry Party, Ltd. v. Fostif Party, Ltd.*³⁴. Minėtoji byla yra reikšminga ir dėl kitos priežasties – Australijoje nuo šio teismo sprendimo priėmimo 2006 m. yra matomas analizuojamo instituto augimas³⁵. Be to, 2011 m. Federalinis Australijos teismas paskelbė taisyklę, pagal kurią šalys privalo atskleisti ginčo finansavimo faktą³⁶.

Anglijoje, anksčiau aptartas finansavimo draudimas buvo panaikintas 1967 m.³⁷ baudžiamojo įstatymo pakeitimu. Pažymėtina, kad Anglijoje, kaip ir Australijoje, ginčų

²⁷ MCANALLY, S. *Litigation Funding*. NZLJ, 2012.

²⁸ TRUSZ, J., A. *Full Disclosure? Conflicts of Interest Arising from Third-Party Funding in International Commercial Arbitration*. Georgetown University Law Center, J. D., 2013. P. 1659.

²⁹ SHANNON, V. *Recent Developments in Third-Party Funding*. Journal of International Arbitration 30, no. 4, 2013. P. 444.

³⁰ ROBERTSON, B., C. *The Impact of Third-Party Financing on Transnational Litigation*. 44 CASE W. RES. J. INT'L L. 159, 2011, P. 165–166.

³¹ STEINITZ, M. *Whose Claim Is This Anyway? Third-Party Litigation Funding*. 95 MINN. L. REV. 1268, 2011. P. 1278-1279.

³² Jeigu byla pralošta – advokato honoraras neišmokamas. Žr. pvz. MONTVYDIENĖ, I. *Pacta de quota litis, kaip alternatyva valstybės garantuojamai teisei pagalbai užtikrinti civilinėse bylose*. Jurisprudencija, 7(109), 2008. P. 85.

³³ BEISNER, J., MILLER, J. & RUBIN G. *For Legal Reform, Selling Lawsuits, Buying Trouble: Third-Party Litigation Funding In The United States 2*. U.S. Chamber Inst., 2009. P. 9.

³⁴ Australijos Aukščiausiasis Teismas. 2006 m. rugpjūčio 30 d. sprendimas byloje *Campbells Cash & Carry Party, Ltd. v Fostif Party Ltd* 229 ALR 58.

³⁵ MORPURGO, DE M. *A Comparative Legal And Economic Approach To Third-Party Litigation Funding*. Cardozo Journal Of International & Comparative Law, 2011, Vol. 19. P. 392.

³⁶ FED. COURT OF AUSTL., PRACTICE NOTE CM 17. 3.6. Prieiga per internetą <<http://www.fedcourt.gov.au/lawand-practice/practice-documents/practice-notes/cm17>> [žiūrėta 2018-12-28].

³⁷ Criminal Law Act, 1967, c. 58, §§ 13(1), 14(1) (U.K.).

finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis pradžia yra siejama su teikiama pagalba bankroto bylose³⁸. Be to, didelę reikšmę trečiųjų šalių finansavimui turėjo teismų praktika. Finansuotojų industrija drastiškai išplito po 2005 m. Anglijos apeliacinio teismo sprendimo byloje *Arkin v. Borchard Lines, Ltd.*³⁹, kuomet teismas pasisakė teigiamai apie ginčo finansavimo faktą. 2011 m. lapkričio mėn. Anglijos ir Velso bylinėjimosi finansuotojų asociacija (angl. *the Association of Litigation Funders of England and Wales*) išleido šio sektoriaus elgesio kodeksą⁴⁰ ir tai buvo pirmas savireguliacijos bandymas. Pažymėtina, kad skirtingai nei Australijoje, Anglijoje finansuotojai dažniausiai neturi kontroliuojančio vaidmens bylinėjimosi strategijoje⁴¹.

Jungtinėse Amerikos Valstijose ginčų finansavimo draudimas pradėjo būti taikomas vis rečiau devynioliktojo amžiaus viduryje⁴², tačiau finansavimo industrija pradėjo vystytis 1990-iais, kaip nedidelių sumų ginčų, kylančių iš vartojimo teisinių santykių, finansavimas ir nuo to laiko išaugo į komercinių investicijų rinką⁴³. Atsižvelgiant į tai, kad Jungtinėse Amerikos Valstijose buvo leidžiami advokatų sėkmės mokesčiai (angl. *contingency*), manytina, kad ginčų finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis poreikis buvo mažesnis nei kitose valstybėse.

Trečiųjų šalių teikiamas finansavimas kontinentinės teisės tradicijos valstybėse buvo suvokiamas kaip teisminių ginčų finansavimo būdas bei priemonė sumažinti ar pašalinti riziką, susijusią su galimai nepalankiu teismo sprendimu⁴⁴. Pažymėtina, kad jokie reglamentavimo ar teisminiai draudimai taikomi nebuvo⁴⁵, tačiau trečiųjų šalių ginčų finansavimo industrija, kontinentinės teisės tradicijos valstybėse, nėra išplėtota⁴⁶. Kai kurių autorių nuomone, trečiųjų šalių finansavimo praktikos stoka šiose valstybėse galėjo būti nulemta tokių priežasčių kaip skirtinga bylinėjimosi kultūra, išlaidų dydžių bei procedūrinių taisyklių skirtumai⁴⁷.

³⁸ MORPURGO, DE M. *A Comparative Legal And Economic Approach To Third-Party Litigation Funding*. *Cardozo Journal Of International & Comparative Law*, 2011, Vol. 19. P. 396.

³⁹ Anglijos ir Velso apeliacinis teismas. 2005 m. gegužės 26 d. sprendimas byloje *Arkin v. Borchard Lines Ltd* [2005] EWCA Civ 655.

⁴⁰ Association of Litigation Funders. Code of Conduct. Prieiga per internetą <<http://associationoflitigationfunders.com/code-of-conduct/>> [žiūrėta 2018-12-28].

⁴¹ MOLOT, T. J. *Litigation Finance: A Market Solution to a Procedural Problem*. 99 *GEO. L.J.*, 2010. P. 92.

⁴² LYON, J. *Note, Revolution in Progress: Third-Party Funding of American Litigation*. 58 *UCLA L. REV.*, 2010. P. 581-582.

⁴³ MORPURGO, DE M. *A Comparative Legal And Economic Approach To Third-Party Litigation Funding*. *Cardozo Journal Of International & Comparative Law*, 2011, Vol. 19. P. 362.

⁴⁴ *Ibidem*. P. 350.

⁴⁵ *Ibidem*. P. 399.

⁴⁶ *Ibidem*. P. 399.

⁴⁷ TRUSZ, J., A. *Full Disclosure? Conflicts of Interest Arising from Third-Party Funding in International Commercial Arbitration*. *Georgetown University Law Center, J. D.*, 2013. P. 1662.

Apibendrinant, galima daryti išvadą, kad ginčų finansavimo reiškinys buvo matomas nuo senovės laikų, vėliau, tiek bendrosios, tiek kontinentinės teisės tradicijos valstybėse dėl skirtingų priežasčių, taikomas nebuvo. Nepaisant to, modernėjant visuomenei, keitėsi ir požiūris į teisinius bei alternatyvius ginčų sprendimų būdus. Sutiktina su Lordo Neuberger, Anglijos Aukščiausiojo Teismo prezidento, pozicija, kad: „<...> *teisė kreiptis į teismą yra teisė ir valstybė neturėtų trukdyti asmenims, kurie naudojami šia teise.*“⁴⁸. Šių dienų teisinėje sistemoje egzistuoja įvairių priemonių suvaldyti potencialias rizikas, užtikrinti ginčų sprendimo skaidrumą, todėl šio darbo autorės nuomone, ginčų finansavimo institutas, pasitelkiant trečiąsias šalis, turėtų plėstis. Pažymėtina, kad Lietuva yra priskiriama kontinentinės teisės tradicijai, taip pat, įstatymų leidėjas nėra numatęs jokių apribojimų ginčų finansavimui pasitelkiant trečiąsias šalis. Nepaisant to, ginčų finansavimas Lietuvoje nėra dažnas reiškinys.

1.2. Arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis susiformavimo priežastys

Arbitražo proceso finansavimas pasitelkiant trečiąsias šalis tampa vis patrauklesniu institutu, kuriuo ginčo šalys naudojasi vis dažniau. Toliau šiame darbe bus išanalizuotos pagrindinės arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis susiformavimo priežastys.

Visų pirma, neabejotina, kad tarptautinis arbitražas tapo patraukliausiu alternatyviu ginčų sprendimo būdu. Kaip buvo minėta šio magistro darbo įžangoje – matomas itin didelis administruotų ir nagrinėjamų bylų šuolis. Arbitražo populiarumą patvirtina ir arbitražo institucijose administruojamų ginčų kiekis, kuris nuo 2012 m. iki 2016 m. padidėjo nuo 4 130 iki 5 661⁴⁹. Manytina, kad viena iš akivaizdžiausių priežasčių, lėmusių analizuojamo instituto susiformavimą – didėjanti arbitražo paklausa.

Antra, viena iš svarbiausių ir pagrindinių arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis susiformavimo priežasčių yra siekis didinti galimybes įgyvendinti teisę kreiptis į teismą ar arbitražą⁵⁰. Taip pat, kai kurios potencialaus ginčo šalys naudojasi šiuo institutu kaip vienintele galimybe inicijuoti ginčą arbitraže, kadangi neturi pakankamai

⁴⁸ LORD NEUBERGER. *From barretry, maintenance and champerty to litigation funding*. Gray's Inn speech, 2013. P. 20. Prieiga per internetą <<https://www.supremecourt.uk/docs/speech-130508.pdf>> [žiūrėta 2018-12-27].

⁴⁹ ALTENKIRCH, M., FROHLOFF, J. *International Arbitration Statistics 2016 – Busy Times for Arbitral Institutions, 2017*. Prieiga per internetą <<https://globalarbitrationnews.com/international-arbitration-statistics-2016-busy-times-for-arbitral-institutions/>> [žiūrėta 2018-12-29].

⁵⁰ STEINITZ, M. *Whose Claim Is This Anyway? Third-Party Litigation Funding*. 95 Minn. L. Rev. 2011. P. 1313.

piniginių lėšų⁵¹. Pažymėtina, kad arbitražas, kaip alternatyvus ginčo sprendimo būdas, yra brangus procesas. Norint jį inicijuoti yra privaloma sumokėti arbitražo institucijos rinkliavą, arbitrų išlaidas. Atkreiptinas dėmesys, jog būtent šiame kontekste ir išryškėja arbitražo bei teisminių ginčų skirtumas. Pagal CPK, tam tikri įstatyme įvardinti subjektai yra atleidžiami nuo žyminio mokesčio mokėjimo (CPK 83 str.), teismas turi teisę iš dalies atleisti nuo žyminio mokesčio (CPK 83 str. 3 d.), atidėti jo sumokėjimą (CPK 84 str.). VKAT reglamento 7 str. 1, 2 d. yra įtvirtinta, jog pateikiant ieškinį (pranešimą apie arbitražą) ieškovas privalo sumokėti tiek registravimo, tiek arbitravimo rinkliavą, tačiau panašių taisyklių, kurios yra numatytos CPK, nėra. Lietuvos teismų praktikoje yra sutinkamos situacijos, kuomet arbitražinio susitarimo šalis inicijuoja bylą teisme ir įrodinėja, jog vadovaujantis 1958 m. Niujorko konvencijos II str. 3 d., arbitražinis susitarimas negali būti įvykdytas, kadangi įmonė neturi galimybės sumokėti arbitražinės rinkliavos⁵². Šiame kontekste yra galima pateikti ir Lietuvos teismų praktikos analizę. Dvejuose bylose Lietuvos apeliacinis teismas konstatavo, jog: „<...> arbitražinis susitarimas negalėtų būti įvykdytas dėl to, kad įmonė, kuriai iškelta bankroto byla, yra nemoki, todėl negalėtų mokėti arbitražinės rinkliavos, o nuo žyminio mokesčio teismuose įmonė yra atleista, todėl tarp šalių kilusį ginčą spręsti bankroto bylą nagrinėjančiame teisme yra ekonomiškiau.“⁵³. Kitoje byloje, Lietuvos apeliacinis teismas konstatavo, jog įmonės finansinės galimybės savaime nedaro arbitražinio susitarimo negalimu įvykdyti, o negalimumas įvykdyti arbitražinį susitarimą yra siejamas su fizinėmis ir teisinėmis kliūtėmis (pvz. miršta arbitras, arbitražinis susitarimas yra patologinis)⁵⁴. Taip pat, įvertinus Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 14 str. 3 d. bei KAI 49 str. 7 d. nuostatas,

⁵¹ DANA, J. D., SPIER, K. E. *Expertise and Contingent Fees: The Roles of Asymmetric Information in Attorney Compensation*. 9 J. L. ECON. & ORG. 349, 1993. P. 365–366.

JONES, D. *Third-Party Funding of Arbitration*. *Third Party Funding Of International Arbitration Claims: The Newest “New New Thing”*. 119, 2008. P. 130. bei kt.

⁵² Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje bankrutuojanti uždaroji akcinė bendrovė „Briauna“ v. BITC Mobel AB, uždaroji akcinė bendrovė „BIRC Baltija“ Nr. 2-178/2009.

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje bankrutavusi uždaroji akcinė bendrovė „Gindera“ v. SAPLINGS OF SHROPSHIRE Ltd Nr. 2-1314-943/2016.

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2018 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje byloje bankrutavusi uždaroji akcinė bendrovė „BALTIJOS GRUPĖ“ v. I. M., uždaroji akcinė bendrovė „Transmar“, EASTFERRY LTD Nr. 2A-874-516/2018.

⁵³ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje bankrutuojanti uždaroji akcinė bendrovė „Briauna“ v. BITC Mobel AB, uždaroji akcinė bendrovė „BIRC Baltija“ Nr. 2-178/2009.

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2018 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje byloje bankrutavusi uždaroji akcinė bendrovė „BALTIJOS GRUPĖ“ v. I. M., uždaroji akcinė bendrovė „Transmar“, EASTFERRY LTD Nr. 2A-874-516/2018 žr. pirmosios instancijos teismo sprendimą.

⁵⁴ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje bankrutavusi uždaroji akcinė bendrovė „Gindera“ v. SAPLINGS OF SHROPSHIRE Ltd Nr. 2-1314-943/2016.

vien bankroto bylos iškėlimo faktas savaime neturi įtakos arbitražinio susitarimo galiojimui ir neleidžia spręsti, kad ginčas nėra arbitruotinas. Atsižvelgiant į tai, galiojantis arbitražinis susitarimas, kaip ir kiekviena sutartis, šalims yra privalomas (CK 6.189 str. 1 d.) ir jo būtina laikytis (*pacta sunt servanda*). Dėl šių priežasčių Lietuvos apeliacinio teismo nutartys, kuriose teismas pripažino savo jurisdikciją spręsti tarp šalių kilusį ginčą ir tokiu būdu paneigė šalių sudaryto arbitražinio susitarimo galiojimą, yra kritikuotinos. Taigi, galima daryti išvadą, jog arbitraže bylos šalys negali būti atleidžiamos nuo rinkliavų mokėjimo, o tol, kol rinkliavos nėra sumokėtos, byla nagrinėti nerengiama ir neperduodama arbitražo teismui. Būtent dėl šios priežasties ir kyla arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis poreikis – neturint pakankamai piniginių lėšų, procesas negali būti inicijuojamas.

Be to, vykstant arbitražo procesui atsiranda ir papildomos išlaidos – ekspertų, advokatų bei kt. Poreikis ieškoti ginčo finansavimo gali kilti dėl įvairių priežasčių – sudarant arbitražinį susitarimą šalys galėjo neįvertinti ginčo kaštų, taip pat, nuo susitarimo sudarymo iki ginčo kylimo gali pasikeisti šalies finansinė padėtis. Be to, bendrovėms yra būtina turėti apyvartinių lėšų, jog galėtų netrukdomai vykdyti veiklą, o susidūrus su dideliais ir neplanuotais bylinėjimosi kaštais, veiklą gali tekti sustabdyti. Pažymėtina, kad įtakos gali turėti ir didėjantys advokatų įkainiai. Taip pat, manytina, kad prie arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis protrūkio prisidėjo ir 2008 m. ekonominė krizė, kadangi nemaža dalis bendrovių susidūrė su finansiniais sunkumais ir privalėjo ieškoti potencialių finansuotojų, jog galėtų įgyvendinti teisę kreiptis į arbitražą.

Iš finansuotojo perspektyvos, arbitražo proceso finansavimas yra patrauklus dėl kelių priežasčių: i) arbitražo yra laikomas „greitu“ procesu, todėl subjektas greičiau gauna finansinę naudą; ii) ginčų sumos dažniausiai yra didelės – egzistuoja reali galimybė gauti didesnę sėkmės mokesį, ginčo sėkmės atveju; iii) arbitražo sprendimas gali būti vykdomas beveik visame pasaulyje; iv) dauguma atvejų finansuotojui yra suteikiama ginčo kontrolės teisės; v) lengviau ir tiksliau įvertinama ginčo sėkmė, kadangi finansuotojas atlieka išsamią bylos analizę.

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad arbitražo proceso finansavimą pasitelkiant trečiąsias šalis susiformavimą lėmė natūralus ginčų, sprendžiamų arbitražu, didėjimas. Taip pat, didelę įtaką turėjo ir nemaži arbitražo proceso kaštai, kurių ginčo šalis nėra pajėgi padengti. Teigtina, kad šis institutas yra naudojamas siekiant perkelti finansinę riziką finansuotojui ir užtikrinti, kad bendrovė turės galimybę tęsti savo įprastą ūkinę-komercinę veiklą. Šio darbo autorės nuomone finansuotojai į arbitražo proceso finansavimą žiūri palankiau nei teisminių ginčų, kadangi arbitražas yra greitas, lankstus procesas bei

finansuotojas gauna tam tikras ginčo kontrolės teises, apie kurias bus pasisakyta kitame magistro darbo skyriuje.

1.3. Arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis sąvoka ir finansavimo formos

Atsižvelgiant į tai, kas buvo išdėstyta anksčiau, galima pritarti doktrinoje išsakytai nuomonei, kad arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis sąvoka atitinka viduramžiuose kilusią paramos ir neteisėto pirkimo (angl. *maintenance and champerty*) doktrinos sampratą⁵⁵. Arbitražo proceso finansavimas pasitelkiant trečiąsias šalis gali būti suprantamas kaip ginčo finansavimo forma, kuomet finansuotojas, kuris nėra ginčo šalis, teikia finansinę pagalbą reikalavimo teisę turinčiam asmeniui, mainais už sėkmės mokesčių (ginčo sėkmės atveju). Pagrindiniai ginčo finansavimo dalyviai yra reikalavimo teisę turintis subjektas, finansuotojas, teisininkai. Doktrinoje yra sutinkama nuomonė, kad finansavimas gali būti skiriamas teisinėms išlaidoms, ekspertų, arbitražo mokesčių arba išlaidoms, susijusioms su vėlesnėmis proceso stadijomis – pavyzdžiui, arbitražo sprendimo pripažinimu, vykdymu, padengti⁵⁶.

Finansuotojas, kaip šio proceso subjektas, dažniausiai yra suprantamas kaip advokatų kontora, specializuoti fondai, draudimo bendrovė, bankas⁵⁷. Pagal ICCA ataskaitą⁵⁸, sąvoka „trečioji šalis, finansuotojas“ reiškia bet kurį fizinį ar juridinį asmenį, kuris nėra ginčo šalis, bet sudaro sutartį su ginčo šalimi, atstovu arba advokatų kontora:

- a) siekiant suteikti materialinę paramą daliai arba visoms ginčo išlaidoms;
- b) tokia parama teikiama mainais už atlygį arba kompensaciją, kuri visiškai arba iš dalies priklauso nuo ginčo rezultato.

Pagal pateiktą finansuotojo apibrėžimą galima teigti, kad tai atitinka ir arbitražo proceso pasitelkiant trečiąsias šalis sąvoką.

Praktikoje yra pripažįstama įvairios ginčo finansavimo formos ir dažniausiai sutinkamos yra šios:

⁵⁵ TRUSZ, J., A. *Full Disclosure? Conflicts of Interest Arising from Third-Party Funding in International Commercial Arbitration*. Georgetown University Law Center, J. D., 2013. P. 1659.

⁵⁶ Report of the ICCA-Queen Mary Task Force On Third-Party Funding In International Arbitration, 2018, P. 20. Prieiga per internetą <<https://www.arbitration-icca.org/publications/Third-Party-Funding-Report.html>> [žiūrėta 2018-12-30].

⁵⁷ NIEUWVELD, B. L., SAHANI S. V. *Third-Party Funding in International Arbitration (Second Edition)*. Kluwer Law International, 2017. C1, P. 1-2.

⁵⁸ Report of the ICCA-Queen Mary Task Force On Third-Party Funding In International Arbitration, 2018. P. 50. Prieiga per internetą <<https://www.arbitration-icca.org/publications/Third-Party-Funding-Report.html>> [žiūrėta 2018-12-30].

- i) draudimas – draudimo bendrovė finansuoja teisminį atstovavimą, apmoka priteistas sumas bei kt.⁵⁹;
- ii) advokato teikiamas finansavimas, kuris gali pasireikšti atstovavimu *pro bono*; susitarimu dėl sėkmės mokesčio (angl. *contingency*), kuomet advokatas teikia paslaugas nemokamai, bet ginčo sėkmės atveju išlaidos apmokamos kartu su papildoma suma; susitarimu dėl sąlyginio mokesčio (angl. *conditional fee*) – esminis skirtumas nuo susitarimo dėl sėkmės mokesčio yra tai, kad advokatas taiko įkainių nuolaidą⁶⁰;
- iii) paskola – esminis skirtumas nuo anksčiau aptartų finansavimo formų yra tai, kad klientas gautą paskolą privalo gražinti net ir pralaimėjus bylą⁶¹. Doktrinoje yra teigiama, kad šios finansavimo rūšies privalumas yra tai, kad klientas išlaiko visas ginčo valdymo ir kontrolės teises⁶²;
- iv) reikalavimo perleidimas;
- v) klasikinis trečiųjų šalių teikiamas ginčo finansavimas.

Kaip buvo minėta įvade, šiame magistro darbe yra analizuojamas klasikinis trečiųjų šalių teikiamas ginčo finansavimas, kuris yra suprantamas kaip dalies ar visų ginčo išlaidų finansavimas mainais už atlygį ginčo sėkmės atveju. Darytina išvada, kad vienas iš šios formos išskirtinumų yra akivaizdus – finansuotojas neįgyja reikalavimo teisės į klientą ginčo pralaimėjimo atveju, todėl tai yra ganėtinai panašu į susitarimą dėl sėkmės mokesčio su advokatu.

1.4. Arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis eiga, finansavimo sutartis

Arbitražo finansavimo procesą galima skirti į kelis etapus – ginčo įvertinimą, finansavimo sutarties sudarymą, sutarties vykdymą.

ICCA ataskaitoje⁶³ yra teigiama, kad prieš finansuotojui priimant sprendimą ar finansuoti ginčą, bus atliekamas ginčo perspektyvų patikrinimas (angl. *due diligence*) į kurį įtraukiami įvairūs nepriklausomi ekspertai, taip pat, gali būti reikalingas finansuotojo valdybos arba investicijų komiteto patvirtinimas. Manytina, kad potencialiam finansuotojui

⁵⁹ STEINITZ, M. *Whose Claim Is This Anyway? Third-Party Litigation Funding*. 95 Minn. L. Rev., 2011. P. 1295-1296.

⁶⁰ NIEUWVELD, B. L., SAHANI S. V. *Third-Party Funding in International Arbitration (Second Edition)*. Kluwer Law International, 2017. C1, P. 2-3.

⁶¹ *Ibidem*. P. 3.

⁶² *Ibidem*. P. 3.

⁶³ Report of the ICCA-Queen Mary Task Force On Third-Party Funding In International Arbitration, 2018. P. 25. Prieiga per internetą <<https://www.arbitration-icca.org/publications/Third-Party-Funding-Report.html>> [žiūrėta 2018-12-30].

yra itin svarbu įvertinti ginčo perspektyvas bei galimą arbitražo sprendimą, materialinio teisinio reikalavimo ir išlaidų dydžio santykį. Doktrinoje yra teigiama, kad bylos analizės etape bus atsižvelgiama į tokius faktorius, kaip: ginčo suma, jurisdikcijos kliūtys, gynybos strategija, arbitražo vieta, taikytinos taisyklės ir teisė, taikos sutarties sudarymo galimybės, ginčo šalių kreditingumas, atsakovo turimo turto vieta ir galimybė iš jo išsiieškoti, pasirinkti advokatai, kompensacijų struktūra bei kt.⁶⁴.

Pažymėtina, kad šiam ginčo patikrinimui nėra nustatytų jokių taisyklių, todėl finansuotojai taiko skirtingas praktikas. Pavyzdžiui, kai kurie finansuotojai vadovaujasi trijų žingsnių taisykle – preliminariai įvertinus ginčo perspektyvas nustatomos nefinansuojamos bylos, atsirinkus potencialius ginčus – atliekama išsami analizė, o galiausiai – sprendimas finansuoti turi būti patvirtintas valdybos arba investicinio komiteto narių⁶⁵.

Praktika rodo, kad ginčo analizės procesas paprastai trunka nuo dviejų savaitių iki trijų mėnesių, o kaštai, kuriuos patiria finansuotojai sudaro nuo 100 000 USD iki 1 000 000 USD⁶⁶, kadangi dažnai tenka samdyti nepriklausomus teisės, finansų bei kitus ekspertus, siekiant objektyviai ir išsamiai išanalizuoti ginčą ir priimti informatyvų sprendimą dėl finansavimo. Šio darbo autorės nuomone, būtent čia ir kyla probleminiai nagrinėjamo instituto aspektai. Kyla klausimas – kas turėtų padengti ginčo perspektyvų patikrinimo išlaidas, jeigu finansavimo sutartis dar nėra sudaryta? Autorės nuomone, tokia pareiga turėtų kilti finansuotojui, kadangi jis veikia savo rizika, vykdo įprastinę ūkinę-komercinę veiklą ir siekia išsiaiškinti ginčo perspektyvas. Taip pat, reikalauti apmokėti šias išlaidas būtų nesuderinama su ginčo finansavimo instituto esme ir priežastimis dėl kurių subjektai siekia gauti finansavimą. Nepaisant to, kai kurie finansuotojai gali reikalauti padengti patikrinimo išlaidas, jeigu sudaroma finansavimo sutartis ir šalis laimi ginčą⁶⁷.

Taip pat, žiūrint iš finansuotojo perspektyvos, manytina, kad yra būtina sudaryti išskirtinumo susitarimus (angl. *exclusivity agreement*), kuomet potenciali finansuojama šalis turėtų nepradėti arba pradėjus sustabdyti visas derybas su kitais finansuotojais⁶⁸. Taip

⁶⁴ CREMADES, B. M. *Chapter 12. Concluding remarks*. P. 154.

⁶⁵ KHOURI & HURFORD, PLC, 2012. P. 35, 37.

⁶⁶ GOELER, von J. *Chapter 2: The Various Forms of Third-Party Funding in International Arbitration. Third-Party Funding in International Arbitration and its Impact on Procedure*. International Arbitration Law Library. Kluwer Law International, 2016. P. 3.

⁶⁷ *Ibidem*. P. 3.

⁶⁸ SCHERER & GOLDSMITH. *Rev. Dr. Aff. Int.*, 2012. P. 207, 215.

pat, siekiant apsaugoti bet kokią konfidencialią informaciją, tarp finansuotojo ir finansuojamos šalies yra privaloma sudaryti konfidencialumo susitarimus⁶⁹.

Visapusiškai įvertinus ginčo perspektyvas, finansuotojas priima sprendimą dėl finansavimo. Praktika rodo, jog finansavimas yra suteikiamas, jeigu po ginčo perspektyvų įvertinimo yra nustatoma, kad ginčo sėkmė yra nemažesnė nei 60 – 70 %⁷⁰. Finansavimo sutartyje yra numatomos finansavimo sąlygos, įskaitant, tačiau neapsiribojant, finansavimo įsipareigojimo mastą, piniginių lėšų grąžinimo struktūrą, šalių teisės ir pareigos, sutarties nutraukimo pagrindai⁷¹.

Taigi, finansavimo sutartimi finansuotojas įsipareigoja apmokėti tam tikras finansuojamos šalies išlaidas – teisines, ekspertų išlaidas, arbitrų ir arbitražo institucijų mokesčius, priešingos ginčo šalies išlaidas arba pateikti arbitražo išlaidų užtikrinimą⁷².

Kita esminė finansavimo sutarties sąlyga yra finansuotojo būsima finansinė grąža. Finansuotojai dažniausiai siekia susigrąžinti savo investuotas lėšas bei gauti susitartą procentą nuo priteistinos sumos arba sumą, kuri yra kelis kartus didesnė nei investuotos lėšos (atsižvelgiant į tai, kuri suma yra didesnė)⁷³.

Taip pat, finansavimo sutarties pagrindu gali būti perleistos tam tikros ginčo kontrolės teisės, kurias galima skirstyti į tris rūšis:

- i) sprendimų priėmimo kontrolė. Pagal kai kurias finansavimo sutartis, finansuotojas turi teisę pasirinkti advokatus, kurie teiks teisines paslaugas finansuojamai šaliai, arba pasirinkti arbitrą, taip pat, gali būti suteikta teisė spręsti dėl finansuojamos šalies teisininkų komandos pakeitimų, taikos sutarties sudarymo⁷⁴. Kitaip tariant, finansuotojui gali būti suteikiamos itin plačios teisės spręsti dėl svarbiausių strateginių sprendimų;
- ii) biudžeto kontrolė;

⁶⁹ GOELER, von J. Chapter 2: *The Various Forms of Third-Party Funding in International Arbitration. Third-Party Funding in International Arbitration and its Impact on Procedure*. International Arbitration Law Library. Kluwer Law International, 2016. P. 3.

Report of the ICCA-Queen Mary Task Force On Third-Party Funding In International Arbitration, 2018. P. 29. Prieiga per internetą <<https://www.arbitration-icca.org/publications/Third-Party-Funding-Report.html>> [žiūrėta 2018-12-30].

⁷⁰ CREMADES. *ICC Dossier Third-Party Funding*. P. 153, 154.

SEIDEL. *ICC Dossier Third-Party Funding*. P. 16, 25.

⁷¹ Report of the ICCA-Queen Mary Task Force On Third-Party Funding In International Arbitration, 2018. P. 32. Prieiga per internetą <<https://www.arbitration-icca.org/publications/Third-Party-Funding-Report.html>> [žiūrėta 2018-12-30].

⁷² GOELER, von J. Chapter 2: *The Various Forms of Third-Party Funding in International Arbitration. Third-Party Funding in International Arbitration and its Impact on Procedure*. International Arbitration Law Library. Kluwer Law International, 2016. P. 8.

⁷³ *Ibidem*. P. 8-9.

⁷⁴ *Ibidem*. P. 10.

- iii) sutarties nutraukimas. Standartinės sutarties nutraukimo sąlygos yra susijusios su aplinkybėmis, jog finansuotojas nebetiki ginčo sėkme, mano, kad ginčas yra komerciškai nebeperspektyvus arba buvo padarytas esminis sutarties pažeidimas⁷⁵. Manytina, kad susitarus dėl tokių sąlygų kyla potenciali grėsmė, kad finansuotojas gali nutraukti finansavimą nepagrįstai. Siekiant to išvengti, Bylinėjimosi finansuotojų asociacijos Anglijoje ir Velse Elgesio kodekse yra numatyta, jog bet koks ginčas dėl finansavimo sutarties nutraukimo turi būti sprendžiamas nepriklausomo advokato⁷⁶. Šio darbo autorės nuomone, siekiant išvengti bet kokių neigiamų pasekmių, kurios gali kilti nepagrįstai nutraukus finansavimo sutartį, aptarta nuostata turėtų būti įtraukiama į visas sudaromas finansavimo sutartis.

Šio magistro darbo autorės nuomone, egzistuoja potenciali grėsmė, jog finansuotojas gali piktnaudžiauti savo finansine galia ir primesti finansuojamam subjektui nepalankias sąlygas, pavyzdžiui, finansuojamas subjektas perleidžia dalį ginčo kontrolės teisių – teisę paskirti arbitražą, atstovus, taikos sutarties sudarymo, taip pat, suteikiami itin platūs finansavimo sutarties nutraukimo pagrindai bei kt. Manytina, jog arbitražo proceso finansavimo šalys neturi lygiavertės derybinės galios, kadangi finansuojama šalis, siekiant inicijuoti arbitražo procesą, dažnu atveju neturi jokios kitos išeities (pavyzdžiui dėl finansų stokos) nei kreiptis į finansuotojus, todėl vadovaujantis Lietuvos kasacinio teismo pateiktais išaiškinimais, jeigu finansuotojas dominuoja finansuojamo subjekto atžvilgiu, gali kilti abejonių dėl sutarties šalių lygybės nustatant sutarties sąlygas⁷⁷. Pažymėtina, kad esminės sutarties šalių nelygybės principas, kurios tikslas yra apsaugoti silpnesnę sutarties šalį nuo galimo dominuojančio subjekto piktnaudžiavimo savo padėtimi, yra įtvirtintas CK 6.228 str., kuris buvo perkeltas iš UNIDROIT Principų 3.2.7. str.⁷⁸ Atkreiptinas dėmesys, jog tiek pagal CK, tiek UNIDROIT Principų pateiktą formuluotę, esminė šalių nelygybė turi egzistuoti sutarties sudarymo metu. Taip pat, pagal UNIDROIT Principų 3.2.7. str. komentarą, nelygi šalių derybinė galia (angl. *unequal bargaining power*) patenka į esminės

⁷⁵ Report of the ICCA-Queen Mary Task Force On Third-Party Funding In International Arbitration, 2018. P. 58. Prieiga per internetą <<https://www.arbitration-icca.org/publications/Third-Party-Funding-Report.html>> [žiūrėta 2018-12-30].

⁷⁶ Code of Conduct for Litigation Funders. P. 13.2. Prieiga per internetą <<http://associationoflitigationfunders.com/wp-content/uploads/2018/03/Code-Of-Conduct-for-Litigation-Funders-at-Jan-2018-FINAL.pdf>> [žiūrėta 2018-12-30].

⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje uždaroji akcinė bendrovė „Tele2“ v. individuali įmonė „Rogrinta“ Nr. 3K-3-579/2008 bei kt.

⁷⁸ UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts. International Institute for the Unification of Private Law, 2016. Prieiga per internetą <<https://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2016>> [žiūrėta 2019-02-23].

sutarties šalių nelygybės principo taikymo apimtį⁷⁹. Doktrinoje yra teigiama, jog sutarties derybų procese yra privalu atsižvelgti į du principus: i) sutarčių stabilumo užtikrinimo ir teisėtų lūkesčių apsaugos principus, bei ii) sutarčių sąžiningumo užtikrinimą ir vienos sutarties šalies apsaugojimą nuo kitos šalies nesąžiningų veiksmų⁸⁰. Darytina išvada, jog finansavimo santykiuose yra privalu užtikrinti sąžiningumo principo laikymąsi (CK 6.158 str.). Taip pat, įvertinus galimus teisių ir teisėtų interesų gynimo būdus, manytina, jog finansuojamas subjektas turėtų teisę pasinaudoti CK 1.90, 1.91 str. sandorių negaliojimo pagrindais, taip pat, CK 6.228 str. įtvirtinta teise atsisakyti sutarties ar atskiros, nesąžiningos, jos sąlygos.

Be kita ko, finansuotojui yra suteikiama bylos stebėsenos funkcija – finansuojama šalis privalo teikti visą aktualią informaciją apie ginčo eigą⁸¹. Taip pat, finansavimo sutartyse šalys susitaria dėl išlaidų atlyginimo eiliškumo ginčo sėkmės atveju (angl. *waterfall*)⁸².

Išanalizavus arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis sąvoką, pagrindines finansavimo sutarties sąlygas, darytina išvada, kad CK tiesiogiai nereglamentuoja finansavimo sutarties sąlygų ir koncepcijos, kaip atskiros sutarties rūšies. Šio darbo autorės nuomone, artimiausia finansavimo sutarčiai galėtų būti paskolos sutartis, tačiau pagal CK 6.870 str. 1 d. įtvirtintą sąvoką – paskolos gavėjas įsipareigoja grąžinti paskolos davėjui pinigų sumą, o toks tiesioginis reikalavimas prieštarauja finansavimo sutarties esmei pagal kurią finansuotojas įgyja reikalavimo teisę tik ginčo sėkmės atveju. Nepaisant to, vadovaujantis sutarties laisvės principu, šalys turi teisę laisvai sudaryti sutartis savo nuožiūra, taip pat sutartį, turinčią kelių rūšių sutarčių elementus (CK 6.156 str. 1, 3 d.), o pagal CK 6.50 str. yra suteikiama teisė įvykdyti prievolę trečiajam asmeniui – finansuotojui. Pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso VI knygos komentarą, CK 6.50 str. yra įtvirtinta bendroji taisyklė, kurios išimtis gali nustatyti įstatymas arba šalių sutartis⁸³. Darytina išvada, jog arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis sutartinių teisinių santykių pagrindas yra CK 6.50 str. teisės norma. Tokį aiškinimą

⁷⁹ UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts. International Institute for the Unification of Private Law, 2016. P. 110. Prieiga per internetą <<https://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2016>> [žiūrėta 2019-02-23].

⁸⁰ Bonell. *Policing the International Commercial Contract Against Unfairness Under the Unidroit Principles*. Tulane Journal of International & Comparative Law, 1995, Nr. 3, P. 73.

⁸¹ GOELER, von J. Chapter 2: *The Various Forms of Third-Party Funding in International Arbitration. Third-Party Funding in International Arbitration and its Impact on Procedure*. International Arbitration Law Library. Kluwer Law International, 2016. P. 12.

⁸² Report of the ICCA-Queen Mary Task Force On Third-Party Funding In International Arbitration, 2018. P. 27. Prieiga per internetą <<https://www.arbitration-icca.org/publications/Third-Party-Funding-Report.html>> [žiūrėta 2018-12-30].

⁸³ MIKELĖNAS, V. et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I)*. P. 82. Vilnius: Justitia, 2003.

patvirtina ir kasacinio teismo praktika, kurioje yra teigiama, jog galioja principas „tas, kas veikia per kitą, veikia pats“ (lot. – *qui fact per alium, facit per se*)⁸⁴, o finansuotojo ir finansuojamo subjekto sudaryta sutartis detalizuoja šalių teises ir pareigas.

⁸⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 29 d. nutartis civilinėje byloje G. S. v. Kauno vaikų darželis „Aviliukas“ Nr. 3K-3-256-684/2015.

2. Interesų konfliktų valdymas, pareiga atskleisti finansavimo faktą arbitražo procese

Kaip buvo minėta šio magistro darbo pradžioje, viena iš analizuojamo instituto probleminių temų yra potencialių interesų konfliktų valdymas, konfidencialumas ir finansavimo fakto atskleidimas. Šiame darbo skyriuje yra atskleidžiama interesų konfliktų samprata bei priežastys dėl kurių yra itin svarbu užtikrinti jų nebuvimą. Taip pat, pasitelkiant nuolatinių arbitražo institucijų taisykles bei teisinį reguliavimą, teismų praktiką, bus siekiama atsakyti į klausimą, ar egzistuoja arbitražo proceso šaliai pareiga atskleisti arbitražo finansavimo faktą, identifikuoti finansuotoją, jeigu taip – kada ir kokiu pagrindu ši pareiga kyla ar galėtų kilti.

2.1. Egzistuojančios interesų konfliktų valdymo taisyklės ir jų svarba, neatskleidimo pasekmės

2.1.1. Arbitro nepriklausomumas ir nešališkumas

Prieš pradėdant analizuoti ar potencialūs interesų konfliktai analizuojamo instituto kontekste gali kilti, yra privalu įvertinti egzistuojančias interesų konfliktų valdymo taisykles. Vienas svarbiausių reikalavimų, kuris yra keliamas arbitrams, yra subjekto nepriklausomumas ir nešališkumas. Pažymėtina, jog Lietuvos teismų praktikoje yra pripažinta, kad tokie arbitrams taikomi reikalavimai kyla ir iš Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 str. įtvirtintų tinkamo (sąžiningo) proceso standartų⁸⁵. KAĮ ši arbitro pareiga yra įtvirtinta 8 str. 1 d.: „Arbitražo teismas <...> sprendami šiame įstatyme reglamentuojamus klausimus, yra nepriklausomi.“ bei 15 str. 1 d., kuriame teigiama, jog: „Asmuo, į kurį kreipiamasi dėl galimo jo skyrimo arbitru, prieš duodamas sutikimą būti arbitru <...> turi raštu pranešti <...> apie visas aplinkybes, galinčias kelti pagrįstų abejonių dėl jo nepriklausomumo ar nešališkumo.“ Analogiškos taisyklės yra numatytos ir UNCITRAL Pavyzdinio įstatymo 12 str. 1 d.

Doktrinoje yra teigiama, jog šiuo metu galiojančiose arbitražo taisyklėse yra nepakankamai atskleista ir sureglamentuota arbitrų nešališkumo ir nepriklausomumo problema, kuomet arbitražo procesą finansuoja trečioji šalis⁸⁶. Nepaisant to, arbitražo

⁸⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2018 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje uždaroji akcinė bendrovė (duomenys neskelbtini), L. V. A. Nr. e3K-7-154-378/2018.

⁸⁶ TRUSZ, J., A. *Full Disclosure? Conflicts of Interest Arising from Third-Party Funding in International Commercial Arbitration*. Georgetown University Law Center, J. D., 2013. P. 1651, 1665.

taisyklės numato arbitrų nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimą. Pagal VKAT reglamento 18 str., potencialus arbitras, prieš jo paskyrimą, privalo raštu pranešti apie visas aplinkybes, galinčias kelti pagrįstų abejonių dėl jo nepriklausomumo ar nešališkumo⁸⁷. Pažymėtina, jog pranešti apie tokias aplinkybes išlieka ir arbitražo nagrinėjimo metu, jeigu: i) to nepadare anksčiau, arba ii) aplinkybės atsirado po arbitro paskyrimo ar arbitražinio nagrinėjimo metu. ICC arbitražo taisyklių 11 str. numato iš esmės analogiškas taisykles ir nustato, jog potencialus arbitras privalo atskleisti bet kokius faktus ar aplinkybes, kurios ginčo šalių akimis galėtų kelti abejonių dėl asmens nepriklausomumo, taip pat aplinkybes, kurios keltų pagrįstų abejonių dėl arbitro nešališkumo⁸⁸. Arbitro nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimai taip pat yra keliami ir pagal ICDR tarptautinio arbitražo taisyklių 13 str. 1 d.⁸⁹, kuriame yra teigiama, jog arbitras privalo atskleisti bet kokias aplinkybes, kurios gali kelti pagrįstų abejonių dėl arbitro nepriklausomumo ar nešališkumo. Analogiškos taisyklės yra matomos ir pagal UNCITRAL arbitražo taisyklių 12 str. 1 d.⁹⁰, LCIA taisyklių 5.3. str.⁹¹, CIETAC arbitražo taisyklių 24, 31, 32 str.⁹², HKIAC administruojamo arbitražo taisyklių 11.1. str.⁹³ bei kt.

Pagal analizuotas arbitražo taisykles matyti, jog arbitrams yra keliami nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimai. Doktrinoje yra teigiama, jog nešališkumas yra suprantamas kaip arbitro vidinė būseną, o nepriklausomumas yra siejamas su buvusiais ar esamais santykiais su kitais subjektais⁹⁴. Kitaip tariant, arbitro nešališkumas yra asmens požiūris, suvokimas, o nepriklausomumas – tam tikri egzistuojantys ryšiai su kitais asmenimis (ginčo šalimis, atstovais, finansuotoju).

⁸⁷ VKAT reglamentas. Prieiga per internetą <http://www.arbitrazas.lt/failai/2018-01-01%20VKAT%20AP%20Reglamentas_%202017-11-28%20pakeitimas_be%20pried%C5%B3.pdf> [žiūrėta 2019-02-03].

⁸⁸ ICC arbitražo taisyklės. Prieiga per internetą <<https://cdn.iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2017/01/ICC-2017-Arbitration-and-2014-Mediation-Rules-english-version.pdf.pdf>> [žiūrėta 2019-02-03].

⁸⁹ Tarptautinio ginčų sprendimo centro tarptautinio arbitražo taisyklės. Prieiga per internetą <https://www.icdr.org/sites/default/files/document_repository/ICDR_Rules.pdf> [žiūrėta 2019-02-03].

⁹⁰ UNCITRAL arbitražo taisyklės. Prieiga per internetą <<http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/arb-rules-2013/UNCITRAL-Arbitration-Rules-2013-e.pdf>> [žiūrėta 2019-02-03].

⁹¹ LCIA taisyklės Prieiga per internetą <https://www.lcia.org/dispute_resolution_services/lcia-arbitration-rules-2014.aspx> [žiūrėta 2019-02-03].

⁹² CIETAC arbitražo taisyklės. Prieiga per internetą <<http://www.cietac.org/Uploads/201703/58c0fe0c7337a.pdf>> [žiūrėta 2019-02-03].

⁹³ HKIAC administruojamo arbitražo taisyklės. Prieiga per internetą <http://www.hkiac.org/sites/default/files/ck_filebrowser/PDF/arbitration/2018_hkiac_rules.pdf> [žiūrėta 2019-02-03].

⁹⁴ DAELE, K. *Challenge and Disqualification of Arbitrators in International Arbitration*. Kluwer Law International, 2012. P. 36.

REDFERN, A., HUNTER, M. *Law and Practice of International Commercial Arbitration*. Londonas, Sweet & Maxwell, 1999. P. 220.

Lawson, D. A. *Impartiality and Independence in International Arbitration – Commentary on the 2004 IBA Guidelines on Conflicts of Interest in International Arbitration*. ASA Bulletin volume 23, No 1, Kluwer International, 2005. P. 39-40.

EŽTT suformuotais teismo nešališkumo kriterijais galima vadovautis ir vertinant arbitro nešališkumą, kadangi yra privalu laikytis visuotinai pripažįstamų standartų – teisė į nepriklausomą ir nešališką teismą⁹⁵. Nešališkumo reikalavimas yra atskleidžiamas per du kriterijus – subjektyviu ir objektyviu⁹⁶. „*Subjektyvusis teismo ir teisėjo nešališkumas reiškia tai, kad nė vienas teisėjas neturi išankstinio nusistatymo ar nėra tendencingas*“⁹⁷. Asmeninis nešališkumas yra preziumuojamas, jeigu nėra tam prieštaraujančių įrodymų, o vertinant objektyvųjį kriterijų, privaloma nustatyti realių faktų, kurie kelia abejonų dėl teisėjų nešališkumo⁹⁸. Pažymėtina, jog arbitrų nepriklausomumo ir nešališkumo klausimas ne kartą buvo spęstas ir Lietuvos teismuose. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, jog nepriklausomumas: „<...> yra objektyviojo pobūdžio teisinė kategorija <...>. *Asmens nepriklausomumas yra susijęs su organizacinių, asmeninių, struktūrinių, socialinių, ekonominių, verslo, pavaldumo ir kt. ryšių tarp kelių subjektų nebuvimu. Subjekto nepriklausomumas vertinamas ne a priori (iš anksto), o konkrečioje byloje, atsižvelgiant į susiklosčiusių individualių aplinkybių visumą. Vertinami ne tik subjekto santykiai su bylos šalimis, subjektas taip pat turi būti nepriklausomas ir nuo kitų asmenų, kurie galėtų daryti arba galėtų siekti daryti jam įtaką, todėl turi būti įvertinamos ir sąsajos su trečiaisiais asmenimis, jei dėl jų gali kilti interesų konfliktas* [aut. p. tokios sąsajos galėtų egzistuoti su finansuotoju]. *Vertinamos gali būti ne tik tiesioginės, bet ir netiesioginės sąsajos (ryšiai per kitus asmenis). Atliekant nurodytą vertinimą, atsižvelgiama į nustatytų ryšių, inter alia (be kita ko), esmę, pobūdį, intensyvumą, istoriją, subordinacijos, galimybės kontroliuoti arba daryti lemiamą įtaką egzistavimą ir kitas reikšmingas aplinkybes. Vertinant subjekto, kuris gali priimti sprendimą, nepriklausomumą, atsižvelgiama į jo skyrimo vykdyti pareigas būdą, įgaliojimų trukmę, apsaugos nuo išorinės įtakos garantijų egzistavimą ar neegzistavimą, į tai, ar subjektas, taikant objektyvaus stebėtojo standartą, atrodo nepriklausomas, ir kt. Vertinant nepriklausomumą, atsižvelgiama ir į tai, ar subjektas, dėl kurio sprendžiama, iš anksto atskleidė atitinkamų veiksmų egzistavimą.*“⁹⁹. Kitoje byloje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pažymėjęs, kad nešališkumas: „<...> yra subjekto vidinė būseną, reiškianti išankstinio nusistatymo dėl ginčo teisinio santykio ar jo šalių nebuvimą. Nešališko subjekto vidinė būseną ir vertinimas neturi būti paveikti jo subjektyvių

⁹⁵ VARAPNICKAS, T. Arbitro nušalinimas ir jo teisiniai padariniai. TEISĖ, 99, 2016. P. 175.

⁹⁶ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 1989 m. gegužės 24 d. sprendimas byloje Hauschildt prieš Daniją, peticijos Nr. 10486/83, 48 p.

⁹⁷ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 1989 m. gegužės 24 d. sprendimas byloje Hauschildt prieš Daniją, peticijos Nr. 10486/83, 48 p.

⁹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 30 d. nutartis civilinėje byloje AB SEB bankas v. Ž. S. Nr. 3K-3-570-701/2015.

⁹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2018 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje uždaroji akcinė bendrovė (duomenys neskelbtini), L. V. A. Nr. e3K-7-154-378/2018.

*mąstymo ar emocinių veiksnių, galinčių trukdyti vykdyti savo pareigas ir, be kita ko, sąžiningai dėti maksimalias pastangas priimant objektyvų sprendimą.*¹⁰⁰. Kaip matyti iš kasacinio teismo formuojamos teisės taikymo ir aiškinimo praktikos, arbitro nešališkumo ir nepriklausomumo klausimas yra sprendžiamas kiekvienu konkrečiu atveju ir priklauso nuo įvairių aplinkybių.

Be kita ko, siekiant užtikrinti tam tikrus visuotinai taikomas taisykles, IBA yra išleidusi tarptautinio arbitražo interesų konfliktų gaires¹⁰¹, kuriomis yra siekiama harmonizuoti taikomus arbitrų nepriklausomumo ir nešališkumo standartus. IBA gairės yra sudarytos iš dviejų dalių – i) bendrieji standartai, principai, ir ii) konkrečių situacijų analizė, jų sąrašas, kuris suskirstytas į tris dalis: raudoną, oranžinę ir žalią. Pažymėtina, jog pagal IBA gairių bendrojo standarto 1 ir 2 p., arbitras privalo būti nepriklausomas ir nešališkas viso arbitražo proceso metu, o kilus abejonėms, turėtų nusišalinti nuo pareigų. Dar daugiau, pagal IBA gairių bendrojo standarto 2(b) p., nustatyti ar egzistuoja arbitro šališkumas ar priklausomumas yra taikomas objektyvaus protingo asmens testas (angl. *reasonable third person test*). Toliau šiame magistro darbe, pasitelkiant išanalizuotas nuolatinių arbitražo institucijų taisykles bei IBA gaires, bus pateikiama analizė, kokie potencialūs interesų konfliktai gali kilti, kai arbitražo procesą finansuoja trečioji šalis.

2.1.2. Potencialūs interesų konfliktai, kai arbitražo procesą finansuoja trečioji šalis

Aptarus bendrąsias arbitro nepriklausomumo ir nešališkumo taisykles, yra būtina išanalizuoti kokie potencialūs interesų konfliktai ne(gali) kilti, kai arbitražo procesą finansuoja trečioji šalis. Pažymėtina, jog dar visai neseniai buvo kilusios diskusijos, ar yra objektyviai įmanoma, kad kiltų interesų konfliktas, kuomet arbitražo procesą finansuoja trečioji šalis, kadangi tai yra viena iš finansavimo formų ir tokiu būdu yra paprasčiausiai teikiama finansinė pagalba ginčo šaliai¹⁰². Kitaip tariant, finansuotojas nėra nei ginčo, nei arbitražinio susitarimo šalis. Nepaisant to, šio magistro darbo autorės nuomone, analizuojamo instituto kontekste interesų konfliktai gali kilti, todėl su anksčiau nurodyta

¹⁰⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2018 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje uždaroji akcinė bendrovė „Galinta ir partneriai“ v. „SATIVA Group OÜ“ Nr. e3K-3-298-687/2018.

¹⁰¹ IBA tarptautinio arbitražo interesų konfliktų gairės. Prieiga per internetą <https://www.ibanet.org/ENews_Archive/IBA_July_2008_ENews_ArbitrationMultipleLang.aspx> [žiūrėta 2019-02-04].

¹⁰² Report of the ICCA-Queen Mary Task Force On Third-Party Funding In International Arbitration, 2018. P. 85 ir ten cituojama doktrina. Prieiga per internetą <<https://www.arbitration-icca.org/publications/Third-Party-Funding-Report.html>> [žiūrėta 2019-02-04].

nuomone nesutiktina. Tokią šio darbo autorės poziciją patvirtina ir toliau pateikiama konkrečių situacijų analizė.

Visų pirma, trečiųjų šalių finansavimas gali sukelti potencialų interesų konfliktą, kai tas pats arbitras buvo daug kartų paskirtas to paties finansuotojo (atsižvelgiant į tai, jog finansuotojui tokia teisė gali būti suteikta finansavimo sutarties pagrindu), taip pat, egzistuojant santykiams tarp finansuotojo ir arbitro advokatų kontoros arba, jeigu arbitrai priklausytų finansuotojo bendrovės akcijų¹⁰³. Pirmasis pavyzdys, kuris yra susijęs su arbitro paskyrimų skaičiumi, atitinka IBA gairių 3.1.3., 3.1.4. p. ir tokios situacijos patenka į oranžinį sąrašą (arbitras turi pareigą tokias aplinkybes atskleisti¹⁰⁴). Kaip buvo minėta šio magistro darbo pirmojoje dalyje, kai kurie finansuotojai įgauna teisę pasirinkti arbitrą. Galima daryti prielaidą, jog finansuotojas bus labiau linkęs arbitru skirti asmenį, su kuriuo jau yra turėjęs ankstesnių santykių. Susiklosčius tokiai situacijai, galėtų kilti abejonės dėl arbitro nešališkumo ir nepriklausomumo bei potencialaus interesų konflikto egzistavimo. Be kita ko, pagal IBA gairių 2.2.1., 3.5.1. p. bei 4.4.2. p. aplinkybė, jog arbitrai priklauso finansuotojo bendrovės akcijos, gali pateikti tiek į raudoną, oranžinį arba žalią sąrašą, todėl yra būtina įvertinti turimų akcijų kiekį bei ar bendrovė yra listinguojama, ar ne.

Kitas pavyzdys, kuris yra pateikiamas kaip potencialaus interesų konflikto yra tuomet, kai vienoje byloje asmuo veikia kaip arbitras, kurioje ieškovas yra finansuojamas to paties subjekto, kuris taip pat finansavo ieškovą kitoje byloje, kurioje asmuo (arbitras) veikė kaip ieškovo atstovas, t. y. tas pats finansuotojas yra įsitraukęs į du skirtingus arbitražo procesus, kuriuose tas pats asmuo veikė skirtingu pagrindu (kaip arbitras ir kaip atstovas)¹⁰⁵. Būtent per nesusijusį arbitražo procesą arbitras (veikiantis kaip atstovas) kontaktuos su finansuotoju, o pastarasis mokės už arbitro (atstovo) išlaidas, todėl tai gali kelti abejonių dėl arbitro (atstovo) nešališkumo ir nepriklausomumo¹⁰⁶. Teigiama, jog tokios pat pasekmės gali kilti ir dalyvaujant vienam iš arbitražo advokatų kontoros

¹⁰³ TRUSZ, J., A. *Full Disclosure? Conflicts of Interest Arising from Third-Party Funding in International Commercial Arbitration*. Georgetown University Law Center, J. D., 2013. P. 1665.

¹⁰⁴ IBA tarptautinio arbitražo interesų konfliktų gairės. P. 18, p. 3. Prieiga per internetą <https://www.ibanet.org/ENews_Archive/IBA_July_2008_ENews_ArbitrationMultipleLang.aspx> [žiūrėta 2019-02-04].

¹⁰⁵ MANIRUZZAMAN, M. *Third-party funding in international arbitration – a menace or panacea?* Kluwer Arbitration Blog, 2012. Prieiga per internetą <<http://kluwerarbitrationblog.com/blog/2012/12/29/third-party-funding-in-international-arbitration-a-menace-or-panacea/>> [žiūrėta 2019-02-04].
CREMADES, B., DIMOLITSA, A. *Dossier X: Third-party Funding in International Arbitration*. Paris, ICC Publishing S.A., 2013. P. 85.

¹⁰⁶ DR. SCHERER, C. M. *Third-Party Funding in International Arbitration: Towards Mandatory Disclosure of Funding Agreements?* ICC Dossier No. 752E, 2013. P. 97.
LÉVY, L., BONNAN, R. *Third Party Funding: Disclosure, Joinder and Impact on Arbitral Proceedings*, ICC Dossier No. 752E, 2013. P. 85.

partnerių nesusijusioje byloje, kai tas pats finansuotojas finansuoja arbitražo išlaidas¹⁰⁷. Manytina, kad tokios situacijos patektų į IBA gairių 2.3.6. p. – arbitro advokato kontora šiuo metu turi reikšmingus komercinius santykius su finansuotoju.

Pažymėtina, jog doktrinoje egzistuoja nuomonė, kuri tvirtina, jog aukščiau aptartas finansuotojo ir arbitro santykis negali kelti interesų konfliktų, kadangi trečiasis asmuo (finansuotojas) neturi reikšmingų ryšių, nėra susijęs su arbitru, IBA gairių prasme¹⁰⁸. Nepaisant to, 2014 m. atlikti IBA gairių pakeitimai patvirtina šio darbo autorės nuomonę, jog interesų konfliktai nagrinėjamo instituto kontekste gali kilti. Būtent pagal atliktus IBA gairių pakeitimus matyti, jog viena iš identifikuotų problemų yra arbitražo proceso finansavimas pasitelkiant trečiąsias šalis¹⁰⁹. IBA gairių bendrojo standarto 6(b) p. yra nurodyta, jog, jeigu viena iš arbitražo ginčo šalių yra juridinis asmuo, bet kuris juridinis ar fizinis asmuo gali turėti tiesioginį ekonominį interesą dėl būsimo arbitražo sprendimo. Toliau gairėse yra paaiškinama, jog trečiasis asmuo (finansuotojas) gali turėti minėtą interesą, todėl gali būti laikoma ginčo šalies atitikmeniu. Lietuvos teisės doktrinoje laikomasi tokios pačios nuomonės ir teigiama, kad: „*Finansuotojas dažnu atveju ne tik disponuoja bylos medžiaga, tačiau ir kontroliuoja pačią bylos vedimo strategiją, renka teisininkus, atstovausiančius šaliai ginče, ir / ar pareiškia nuomonę dėl arbitro skyrimo. Taigi finansuotojas įgyja didelį suinteresuotumą ginču, o tai reiškia, kad asmuo, neturėdamas jokio ankstesnio suinteresuotumo ginču, gali tapti labiau suinteresuotas bylinėjimosi procesu negu pati ginčo šalis.*“¹¹⁰. Sutiktina su nuomone, jog IBA gairės, kaip pirmosios taisyklės, tiesiogiai taikomos arbitražo proceso finansavimui pasitelkiant trečiąsias šalis, buvo esminis žingsnis siekiant skaidrumo¹¹¹. Nepaisant to, kad IBA gairės neturi įpareigojančio poveikio, arbitražo proceso šalims pasirinkus jas taikyti, arbitrams kyla pareiga atskleisti egzistuojančius ryšius su finansuotoju.

¹⁰⁷ CRIVELLARO, A. *Third-Party Funding and Mass Claims in Investment Arbitrations*, ICC Dossier No. 752E, 2013. P. 149.

¹⁰⁸ BOGART, P. C. *Overview of Arbitration Finance*, ICC Dossier No. 752E. P. 50.

LÉVY, L., BONNAN, R. *Third Party Funding: Disclosure, Joinder and Impact on Arbitral Proceedings*, ICC Dossier No. 752E, 2013. P. 85.

¹⁰⁹ IBA tarptautinio arbitražo interesų konfliktų gairės. P. ii. Prieiga per internetą <https://www.ibanet.org/ENews_Archive/IBA_July_2008_ENews_ArbitrationMultipleLang.aspx> [žiūrėta 2019-02-04].

¹¹⁰ RAKAUSKAITĖ, J. Finansuojamos ginčo šalies pareiga atskleisti finansavimo faktą arbitražo procese. *Justitia*, 2016, Nr. 80 P. 35-36.

¹¹¹ HORODYSKI, D., KIERSKA M. *Third Party Funding in International Arbitration – Legal Problems and Global Trends with a Focus on Disclosure Requirements*. P. 71. Prieiga per internetą <https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/bitstream/handle/item/44980/horodyski_kierska_third_party_funding_in_international_arbitration_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [žiūrėta 2019-02-04].

Report of the ICCA-Queen Mary Task Force On Third-Party Funding In International Arbitration, 2018. P. 87. Prieiga per internetą <<https://www.arbitration-icca.org/publications/Third-Party-Funding-Report.html>> [žiūrėta 2018-12-24].

Apibendrinant darytina išvada, jog finansuotojas turi tiesioginį ekonominį suinteresuotumą dėl būsimo arbitražo sprendimo, todėl arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis instituto kontekste interesų konfliktai tarp finansuotojų bei arbitrų kilti gali.

2.1.3. *Intereso konflikto egzistavimo pasekmės*

Sutiktina su doktrinoje esančia nuomone, kad jeigu prieš paskiriant arbitrą interesų konflikto patikrinimas nėra atliekamas tinkamai, tikimybė, jog konfliktas atsiras arbitražo metu arba po sprendimo priėmimo, didėja¹¹². Pažymėtina, jog interesų konflikto egzistavimo pasekmės gali būti itin neigiamos. Jeigu apie finansavimo faktą yra sužinoma arbitražo proceso metu, kita ginčo šalis turi teisę pasinaudoti arbitro nušalinimo institutu. Toks arbitro nušalinimas gali būti pareikštas arbitražo teismui, o jeigu arbitras nušalinimą atmeta, arbitražo šalis gali kreiptis į arbitražo vietos nacionalinį teismą KAI 15, 16 str. pagrindu. Ši situacija gali lemti, jog bus skiriamas kitas arbitras ir byla bus pradėdama nagrinėti nuo pradžių (KAI 18 str. 2 d.). Taigi, tokiu būdu arbitražo procesas gali užtrukti ilgiau nei planuota, tačiau yra užtikrinama, jog priimamas teisėtas arbitražo sprendimas.

Yra itin svarbu pažymėti, jog jeigu arbitražo proceso finansuotojas nusprendžia neatskleisti savo egzistavimo fakto, tokia informacija gali niekada nebūti sužinoma ir potencialiai priklausomas arbitras priims sprendimą, kurį vėliau panaikins teismas, kadangi finansavimo santykiai anksčiau ar vėliau paaiškės¹¹³. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojamoje teisės taikymo ir aiškinimo praktikoje yra pažymėta, jog arbitro nešališkumo ir nepriklausomumo trūkumas gali patekti į kelių arbitražo sprendimo panaikinimo (nepripažinimo) pagrindų taikymo sritį. Kasacinis teismas konstatavo, jog arbitražo sprendimas gali būti panaikintas KAI 50 str. 3 d. 4 p. (UNCITRAL Pavyzdinio įstatymo 34 str. 2 d. a p. iv pap.; 1958 m. Niujorko konvencijos V str. 1 d. d p.) pagrindu, nes šališkas arbitražas gali būti sudarytas pažeidžiant šalių susitarimą arba imperatyviasias teisės normas¹¹⁴. Taip pat, KAI 50 str. 3 d. 6 p. (UNCITRAL Pavyzdinio įstatymo 34 str. 2 d. b p.

¹¹² TRUSZ, J., A. *Full Disclosure? Conflicts of Interest Arising from Third-Party Funding in International Commercial Arbitration*. Georgetown University Law Center, J. D., 2013. P. 1668.

¹¹³ *Ibidem*. P. 1668.

¹¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje akcinė bendrovė „Ekra“ v. uždaroji akcinė bendrovė „Aukštaitijos vandenys“ Nr. e3K-3-471-916/2016.

ii pap.; 1958 m. Niujorko konvencijos V str. 2 d. b p.), nes arbitražo sprendimas gali pažeisti procesinę viešąją tvarką¹¹⁵. Analogiškos pozicijos laikomasi ir teisės mokslo doktrinoje¹¹⁶.

Pažymėtina, jog Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje yra konstatuota, jog prieštaraujančiais viešajai tvarkai užsienio teismuose pripažinti arbitražo teismų sprendimai, kai kilo akivaizdžių abejonių dėl arbitrų nepriklausomumo¹¹⁷, taip pat, nešališkumo pareigos pažeidimas gali būti laikomas viešosios tvarkos pažeidimu¹¹⁸. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, jog: „<...> *tais atvejais, kai nešališkumo ir nepriklausomumo pareigos pažeidimas yra šiurkštus ir akivaizdus, jis tikrinamas taikant viešosios tvarkos taisykles. Visais kitais atvejais aktualios KAI 50 straipsnio 3 dalies 4 punkto nuostatos.*“¹¹⁹. Taip pat, pagal Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą sąvoka „viešoji tvarka“ arbitražo sprendimų pripažinimo ir leidimo vykdyti kontekste yra suprantama: „<...> *kaip tarptautinė viešoji tvarka, apimanti fundamentalius sąžiningo proceso principus, taip pat imperatyviasias teisės normas, įtvirtinančias pagrindinius ir visuotinai pripažintus teisės principus.*“¹²⁰. Pažymėtina, jog šio arbitražo sprendimo panaikinimo pagrindo tikslas yra apsaugoti fundamentalias valstybės teisinės sistemos vertybes nuo priimto ir įsiteisėjusio arbitražo teismo sprendimo teisinių padarinių, keliančių grėsmę toms vertybėms ir viešoji tvarka yra suprantama siauriau nei nacionalinė viešoji tvarka¹²¹. Taigi, būtent iš viešosios tvarkos reikalavimo kyla ir sąžiningo proceso principas (turinys atskleistas UNCITRAL Pavyzdinio įstatymo 18 str.), kuris apima ir lygiavertes ir tinkamas galimybes šalims pateikti savo paaiškinimus, tai padaryti jų pasirinktam atstovui, pateikti nešališkam arbitražo teismui, kuris nuosekliai taiko racionalias taisykles¹²².

¹¹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje akcinė bendrovė „Ekra“ v. uždaroji akcinė bendrovė „Aukštaitijos vandenys“ Nr. e3K-3-471-916/2016.

¹¹⁶ BORN, G. B. International Commercial Arbitration. Kluwer Law International, 2009. P. 2612.

¹¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje L. B., Lietuvos Respublika Nr. 3K-3-363/2014.

¹¹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje akcinė bendrovė „Ekra“ v. uždaroji akcinė bendrovė „Aukštaitijos vandenys“ Nr. e3K-3-471-916/2016.

¹¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje akcinė bendrovė „Ekra“ v. uždaroji akcinė bendrovė „Aukštaitijos vandenys“ Nr. e3K-3-471-916/2016.

¹²⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2004 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje individuali įmonė A. V. v. K. C. firma Nr. 3K-3-612/2004.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2006 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje Duke Investment Limited v. Kaliningrado sritis Nr. 3K-7-179/2006.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. liepos 19 d. nutartis civilinėje byloje AS „Super FM“ v. uždaroji akcinė bendrovė „Laisvoji banga“ Nr. 3K-3-434/2006 bei kt.

¹²¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. liepos 13 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Imlitex“ v. UAB „Varėnos pienelis“ Nr. 3K-3-370/2012.

¹²² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje uždaroji akcinė bendrovė „Molesta“ v. uždaroji akcinė bendrovė „Eicore“ Nr. 3K-3-320-611/2015.

Atkreiptinas dėmesys, jog jeigu šalis nesinaudoja teise pareikšti arbitrai nušalinimą, nepaisant pranešimo arbitrai apie faktines aplinkybes, sudarančias nušalinimo pagrindą, laikoma, kad šalis prarado teisę siekti arbitražo sprendimo panaikinimo tais pagrindais¹²³. Nepaisant to, tais atvejais, kai šalis sužino iki tol jai nežinomus faktus, dėl galimo arbitro nešališkumo ir (ar) nepriklausomumo trūkumo, po to, kai priimamas arbitražo sprendimas, ji įprastai gali remtis atitinkamais faktais, siekdama arbitražo sprendimo panaikinimo¹²⁴. Tokią poziciją patvirtina ir kasacinio teismo formuojama praktika¹²⁵ bei Lietuvos teisės doktrina¹²⁶.

Apibendrinant teigtina, jog arbitrų nepriklausomumas ir nešališkumas, potencialūs interesų konfliktai yra itin aktuali problema, kadangi tokios aplinkybės gali sutrikdyti arbitražo procesą ar net lemti priimto arbitražo sprendimo panaikinimą. Atsižvelgiant į tai, jog trečiųjų šalių – finansuotojų – įsitraukimas į arbitražo procesą yra ganėtinau naujas reiškinys ir tam tikromis aplinkybėmis gali būti reikšmingai susiję su arbitru, interesų konfliktų valdymas yra vienas iš esminių reglamentavimo klausimų.

2.2. Arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis fakto atskleidimas, kaip priemonė valdyti potencialius interesų konfliktus

Išanalizavus egzistuojančias interesų konfliktų valdymo taisykles matyti, jog yra keliamas reikalavimas arbitrams atskleisti visas aplinkybes, kurios galėtų kelti pagrįstą abejonių dėl jo nepriklausomumo ar nešališkumo. Atsižvelgiant į tai, jog šio magistro darbo autorės nuomone arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis kontekste interesų konfliktai gali kilti, kadangi finansuotojas turi tiesioginį ekonominį suinteresuotumą dėl būsimo arbitražo sprendimo, darytina išvada, jog yra privalu suvaldyti potencialius interesų konfliktus. Šiame magistro darbo skyriuje yra keliamas klausimas ar arbitražo proceso finansavimo fakto atskleidimas galėtų būti tinkama priemonė, kuri leistų valdyti potencialius interesų konfliktus. Siekiant atsakyti į šį klausimą – pateikiami argumentai dėl finansavimo fakto (ne)atskleidimo, aptartas finansavimo sutarties konfidencialumo aspektas, taip pat, analizuojama kokios informacijos atskleidimas būtų pakankamas.

¹²³ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2009. P. 2651.

¹²⁴ *Ibidem*. P. 2616.

¹²⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje akcinė bendrovė „Ekra“ v. uždaroji akcinė bendrovė „Aukštaitijos vandenys“ Nr. e3K-3-471-916/2016.

¹²⁶ VARAPNICKAS, T. *Arbitro nušalinimas ir jo teisiniai padariniai*. TEISĖ, 99, 2016. P. 182.

2.2.1. Poreikis atskleisti arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis faktą

Teisės mokslo doktrinoje galima sutikti dvi priešingas nuomones dėl poreikio atskleisti arbitražo proceso finansavimo faktą. Pirmoji teigia, jog be finansavimo santykių atskleidimo, arbitražo nepriklausomumas, pagal dabar galiojančias didžiausių nuolatinių arbitražo institucijų taisykles, negali būti užtikrintas¹²⁷, kadangi IBA gairėse nurodytos situacijos gali būti išspręstos tik atskleidus finansavimo faktą¹²⁸.

Atkreiptinas dėmesys, kad Karalienės Marijos universiteto ir advokatų kontoros *White & Case LLP* 2015 m. atlikta studija rodo, jog 76 % apklaustų respondentų mano, kad šalis privalo atskleisti finansavimo faktą, 63 % apklaustųjų mano, jog finansuotojo tapatybę turėtų būti atskleista ir 29 % teigia, kad visos finansavimo sutarties sąlygos turėtų būti atskleistos¹²⁹. Tokie rezultatai rodo, kad egzistuoja poreikis atskleisti finansavimo faktą bei finansuotojo tapatybę.

Taip pat, vienas iš diskusijas keliančių klausimų yra aplinkybė, jog arbitras gali nežinoti apie arbitražo proceso finansavimo faktą. Tokiu atveju yra keliamas klausimas ar nežinomas potencialus interesų konfliktas gali sukelti neigiamų pasekmių. ICCA ataskaitoje yra pateikiama kitų mokslininkų nuomonė (su kuria ICCA ataskaitos darbo grupė nesutinka), jog nežinomi interesų konfliktai negali būti pagrindas arbitro nušalinimui ar sprendimo panaikinimui, nepripažinimui¹³⁰. Tokia išvada daroma išanalizavus Jungtinių Amerikos Valstijų teismų praktiką, kurioje yra teigiama, kad žinių apie interesų konfliktą nebuvimas *per se* draudžia akivaizdaus nešališkumo nustatymą¹³¹. Analizuojame kontekste, J. A. Trusz pateikia pavyzdį, kuomet finansuotojas teikia finansavimą trims skirtingiems ieškovams, trejuose skirtinguose arbitražuose ir paskiria tą patį arbitražą – tokia

¹²⁷ TRUSZ, J., A. *Full Disclosure? Conflicts of Interest Arising from Third-Party Funding in International Commercial Arbitration*. Georgetown University Law Center, J. D., 2013. P. 1665.
CRIVELLARO, A. *Third-Party Funding and Mass Claims in Investment Arbitrations*, ICC Dossier No. 752E, 2013. P. 60.

DR. SCHERER, C. M. *Third-Party Funding in International Arbitration: Towards Mandatory Disclosure of Funding Agreements?* ICC Dossier No. 752E, 2013. P. 97.

Report of the ICCA-Queen Mary Task Force On Third-Party Funding In International Arbitration, 2018, P. 87. Prieiga per internetą <<https://www.arbitration-icca.org/publications/Third-Party-Funding-Report.html>> [žiūrėta 2019-02-09] bei kt.

¹²⁸ TRUSZ, J., A. *Full Disclosure? Conflicts of Interest Arising from Third-Party Funding in International Commercial Arbitration*. Georgetown University Law Center, J. D., 2013. P. 1672.

¹²⁹ Queen Mary University of London, White & Case. 2015 International Arbitration Survey: Improvements and Innovations in International Arbitration. P. 48. Prieiga per internetą <https://www.whitecase.com/sites/whitecase/files/files/download/publications/qmul-international-arbitration-survey-2015_0.pdf> [žiūrėta 2019-02-09].

¹³⁰ Report of the ICCA-Queen Mary Task Force On Third-Party Funding In International Arbitration, 2018, P. 86. Prieiga per internetą <<https://www.arbitration-icca.org/publications/Third-Party-Funding-Report.html>> [žiūrėta 2019-02-09].

¹³¹ *Ibidem*. P. 86 ir ten cituojama teismų praktika.

situacija atitinka IBA gairių 3.1.3. p. ir arbitras turėtų atskleisti aplinkybę apie daugkartinį paskyrimą¹³². Jeigu nei pirmasis, nei antrasis ieškovas nepraneša apie finansavimo faktą, arbitras nežino ir nepraneš, kad buvo paskirtas to paties finansuotojo keliuose arbitražo procesuose¹³³. Pažymėtina, jog tokia situacija kelia potencialų interesų konfliktą ir sutiktina su Catherina A. Rogers nuomone, kad arbitro nežinojimas apie finansavimo faktą negali vienareikšmiškai lemti atleidimą nuo neigiamų pasekmių¹³⁴. ICCA ataskaitoje yra analizuojama, jog tokia situacija anksčiau ar vėliau paaiškės ir neišvengiamai sukels neigiamas pasekmes, kurios buvo aptartos ankstesniame šio magistro darbo skyriuje¹³⁵. Pažymėtina, jog pagal IBA gairių bendrojo standarto 7(d) p. arbitrai turi pareigą domėtis aplinkybėmis, kurios gali sukelti potencialų interesų konfliktą ir arbitro pateikiamas prašymas ginčo šalims atskleisti finansavimo faktą bei finansuotojo tapatybę gali būti laikoma pagrįstomis pastangomis tinkamai vykdyti arbitro įgaliojimus¹³⁶.

Nepaisant to, doktrinoje egzistuoja ir priešinga nuomonė, kuri tvirtina, jog finansavimo fakto atskleidimas nėra būtinas ir yra pasisakoma prieš atskleidimą. Šios nuomonės šalininkai teigia, jog privalomas finansavimo fakto atskleidimas nėra būtinas dėl to, jog arbitras žino apie tam tikras aplinkybes ir ryšius su finansuotoju ir pats nusprendžia ar egzistuoja potencialus interesų konfliktas¹³⁷. Taip pat, kaip argumentas, kodėl finansavimo faktas neturėtų būti atskleistas, yra nurodomas, jog reikalavimo teisę turintis subjektas, kuriam yra teikiamas finansavimas, pagal finansavimo sutarties sąlygas, privalo finansavo faktą laikyti paslapyje ir jo neatskleisti¹³⁸. Sutiktina su doktrinoje esančia nuomone, jog arbitrų nepriklausomumui ir interesų konfliktų valdymui kylančios problemos negali būti išspręstos remiantis finansuotojų gera valia, t. y. prielaida, jog finansuotojas savanoriškai sutiks atskleisti finansavimo faktą¹³⁹. Manytina, jog konfidencialumo įsipareigojimais turėtų apimti konkrečias finansavimo sutarties sąlygas, tačiau ne finansavimo faktą ir finansuotojo tapatybę.

¹³² TRUSZ, J. A. *Full Disclosure? Conflicts of Interest Arising from Third-Party Funding in International Commercial Arbitration*. Georgetown University Law Center, J. D., 2013. P. 1671.

¹³³ *Ibidem*.

¹³⁴ ROGERS, C. A. *Ethics in International Arbitration*. OUP, 2014. P. 199.

¹³⁵ Report of the ICCA-Queen Mary Task Force On Third-Party Funding In International Arbitration, 2018, P. 112-114. Prieiga per internetą <<https://www.arbitration-icca.org/publications/Third-Party-Funding-Report.html>> [žiūrėta 2019-02-09].

¹³⁶ *Ibidem*. P. 115.

¹³⁷ *Ibidem*. P. 84 ir ten cituojama teismų praktika.

¹³⁸ PARLOFF, R. *Have You Got a Piece of This Lawsuit?* CNN MONEY, 2011.

SCHERER, M., GOLDSMITH, A. *Third Party Funding of International Arbitration Proceedings – A View From Europe: Part 1 – Funders’ Perspectives*. International Business Law Journal, 2012, No 1, P. 217–218. Prieiga per internetą <<https://ssrn.com/abstract=2348737>> [žiūrėta 2019-02-09].

¹³⁹ TRUSZ, J. A. *Full Disclosure? Conflicts of Interest Arising from Third-Party Funding in International Commercial Arbitration*. Georgetown University Law Center, J. D., 2013. P. 1672.

Apibendrinant teigtina, kad arbitražo proceso finansavimo faktas pasitelkiant trečiąsias šalis turėtų būti atskleistas atsižvelgiant į tai, jog potencialūs interesų konfliktai gali kilti. Taip pat, arbitražo taisyklių keliama arbitražo nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimai gali būti užtikrinami tik tuomet, kai finansavimo faktas arbitrai yra žinomas. Be kita ko, finansavimo fakto atskleidimas galėtų užkirsti kelią ginčo išsprendimui egzistuojant interesų konfliktui ir tokiu būdu būtų išvengiamos neigiamos pasekmės bei užtikrinamas arbitražo proceso skaidrumas ir nepertraukiamumas.

2.2.2. Atskleidžiamos informacijos apimtis, tinkamiausias atskleidimo momentas

Visų pirma, reikėtų išanalizuoti kokia informacija turėtų būti atskleista. Pagal anksčiau aptartą Karalienės Marijos universiteto ir advokatų kontoros *White & Case LLP* 2015 m. atliktą studiją galima teigti, jog reikėtų atskleisti finansavimo faktą ir identifikuoti finansuotoją¹⁴⁰. Tokia pati išvada daroma ir ICCA ataskaitoje bei teisės doktrinoje, kurioje teigiama, jog finansuojama šalis turėtų atskleisti finansavimo faktą ir finansuotojo tapatybę, kadangi tokia informacija yra būtina, kad arbitrai galėtų priimti tinkamą sprendimą dėl potencialių interesų konfliktų¹⁴¹. Akivaizdu, jog nežinant finansuotojo tapatybės, vien finansavimo fakto atskleidimas nėra pakankamas, siekiant identifikuoti potencialius interesų konfliktus. Visgi, egzistuoja nuomonė, kad tam tikrose situacijose gali prireikti išanalizuoti konkrečias finansavimo sutarties sąlygas ir nustatyti kokias ginčo kontrolės teises turi finansuotojas¹⁴². Šio darbo autorės nuomone, tokios situacijos turėtų būti išskirtinės ir siekiant apsaugoti konfidencialumo įsipareigojimus, konkrečios finansavimo sutarties sąlygos turėtų būti atskleistos tik arbitrams.

Antra, atsižvelgiant į tai, jog finansuotojas nėra nei arbitražinio susitarimo, nei arbitražo proceso šalis, manytina, jog arbitrai negali šių subjektų tiesiogiai įpareigoti atskleisti finansavimo fakto, todėl tokia pareiga turėtų kilti finansuojamai ginčo šaliai. Tokią išvadą patvirtina ir IBA gairių bendrojo standarto 7(a) p., pagal kurią yra

¹⁴⁰ Queen Mary University of London, White & Case. 2015 International Arbitration Survey: Improvements and Innovations in International Arbitration. P. 48. Prieiga per internetą <https://www.whitecase.com/sites/whitecase/files/files/download/publications/qmul-international-arbitration-survey-2015_0.pdf> [žiūrėta 2019-02-09].

¹⁴¹ Report of the ICCA-Queen Mary Task Force On Third-Party Funding In International Arbitration, 2018, P. 83. Prieiga per internetą <<https://www.arbitration-icca.org/publications/Third-Party-Funding-Report.html>> [žiūrėta 2019-02-09].

TRUSZ, J. A. *Full Disclosure? Conflicts of Interest Arising from Third-Party Funding in International Commercial Arbitration*. Georgetown University Law Center, J. D., 2013. P. 1652.

SAHANI, S. V. *Judging Third-Party Funding*. UCLA L. Rev. 388, 2016. P. 430-431.

¹⁴² DR. SCHERER, C. M. *Third-Party Funding in International Arbitration: Towards Mandatory Disclosure of Funding Agreements?* ICC Dossier No. 752E, 2013. P. 97.

reikalaujama ginčo šaliai informuoti arbitrus apie ryšius tarp arbitro ir šalies ar finansuotojo.

Trečia, nors doktrinoje yra teigiama, jog yra pakankama finansavimo faktą atskleisti arbitrams¹⁴³, šio magistro darbo autorės nuomone atskleisti finansavimo faktą reikėtų ne tik arbitrams, bet ir priešingai ginčo šaliai, siekiant užtikrinti proceso skaidrumą bei teisę būti išklaustytam, pareikšti arbitrai nušalinimą ir pan. Tokią nuomonę patvirtina ir IBA gairių bendrojo standarto 7(a) p., kuris įpareigoja šalį atskleisti aplinkybes ne tik arbitrams, bet ir kitai ginčo šaliai.

Ketvirta, sprendžiant kada turėtų būti atskleidžiamas finansavimo faktas, manytina, jog tai reikėtų padaryti kuo įmanoma anksčiau – pranešime apie arbitražą, arbitrų skyrimo metu¹⁴⁴. Siekiant išvengti bet kokių arbitražo proceso trikdžių, finansavimo fakto ir finansuotojo tapatybės atskleidimas turėtų būti atliekamas prieš arbitro paskyrimą¹⁴⁵. Taip pat, jeigu finansavimo santykiai susiklosto jau po arbitražo bylos iškėlimo ir arbitrų paskyrimo, atskleisti finansavimo faktą reikėtų vos tik tokie santykiai susiklosto.

Apibendrinant darytina išvada, jog finansuojama šalis turėtų atskleisti finansavimo faktą ir finansuotojo tapatybę arbitrams bei ginčo šalims kaip įmanoma anksčiau (pranešime apie arbitražą arba, jeigu finansavimo sutartis pasirašoma vėliau – vos tik susiklosto finansavimo santykiai).

2.2.3. Egzistuojančios arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis fakto atskleidimo taisyklės

Arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis fakto atskleidimas yra esminis, siekiant užtikrinti interesų konfliktų nebuvimą¹⁴⁶. Atsižvelgiant į vis didėjančią šio instituto aktualumą, matomas ir reguliavimo poreikis, siekiant nustatyti konkrečias taisykles dėl finansavimo fakto atskleidimo.

¹⁴³ DR. SCHERER, C. M. *Third-Party Funding in International Arbitration: Towards Mandatory Disclosure of Funding Agreements?* ICCA Dossier No. 752E, 2013. P. 97.

¹⁴⁴ Report of the ICCA-Queen Mary Task Force On Third-Party Funding In International Arbitration, 2018, P. 111, 112. Prieiga per internetą <<https://www.arbitration-icca.org/publications/Third-Party-Funding-Report.html>> [žiūrėta 2019-02-09].

¹⁴⁵ TRUSZ, J. A. *Full Disclosure? Conflicts of Interest Arising from Third-Party Funding in International Commercial Arbitration*. Georgetown University Law Center, J. D., 2013. P. 1652.

SAHANI, S. V. *Judging Third-Party Funding*. UCLA L. Rev. 388, 2016. P. 429.

¹⁴⁶ SIM, C. *Third Party Funding in Asia: whose duty to disclose?* Kluwer Arbitration Blog, 2018. Prieiga per internetą <<http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2018/05/22/third-party-funding-asia-whose-duty-disclose/>> [žiūrėta 2019-02-10].

Visų pirma, Singapūre finansavimo fakto atskleidimas yra reguliuojamas profesinės etikos taisyklėse¹⁴⁷ (angl. *Legal Profession Rules*), pagal kurias pareiga atskleisti finansavimo faktą tenka teisininkams, o ne tiesiogiai ginčo šaliai. Taip pat, privaloma atskleisti ir finansuotojo tapatybę (taisyklių 49A. (1) (b) p.) ir tą padaryti būtina arbitražo proceso pradžioje (taisyklių 49A. (2) (a) p.). Šio magistrų darbo autorės nuomone reikalavimas, jog finansavimo faktą atkleistų teisininkai, o ne ginčo šalis, yra nepagrįstas, kadangi teisininkai gali ir nebūti finansavimo sutarties šalis, taip pat, didžiausią suinteresuotumą turi pati ginčo šalis. Manytina, kad finansavimo fakto atskleidimo pareiga teisininkams yra perteklinė.

Antra, dar 2015 m. spalio mėn. Honkonge buvo pateiktas siūlymas, kuriuo siekta, jog ginčų finansavimas būtų leidžiamas¹⁴⁸, kadangi šios reformos buvo būtinos siekiant sustiprinti Honkongo, kaip tarptautinio arbitražo centro, konkurencinę padėtį¹⁴⁹. Honkongo arbitražo įsakymo 98U str. nustatyta, kad finansuojama šalis privalo arbitražo proceso pradžioje raštu pranešti apie finansavimo faktą ir atskleisti finansuotojo tapatybę visoms arbitražo proceso šalims bei arbitrams¹⁵⁰. Taigi, Honkonge, skirtingai nei Singapūre, pareiga atskleisti finansavimo faktą tenka pačiai ginčo šaliai¹⁵¹. Be kita ko, 2018 m. HKIAC taisyklių¹⁵² 4.3 str. i) p. bei 5.1. str. g) p. yra numatyta, jog pranešime apie arbitražą (atsakyme) šalis privalo atskleisti finansavimo faktą ir finansuotojo tapatybę, taip pat, HKIAC taisyklių 44 str. yra numatytas analogiškas reglamentavimas, kaip ir Honkongo arbitražo įsakyme.

Trečia, 2016 m. liepos mėn. Brazilijos-Kanados prekybos rūmų arbitro ir mediacijos centras (angl. *Center for Arbitration and Mediation of the Chamber of Commerce Brazil-Canada*) išleido rezoliuciją, kurioje teigiama, jog siekiant išvengti bet kokių interesų konfliktų su arbitrais ir užtikrinant proceso skaidrumą, ginčo šalims rekomenduojama kuo

¹⁴⁷ Singapore Legal Profession (Professional Conduct) Rules 2015. Prieiga per internetą <<https://sso.agc.gov.sg/SL/LPA1966-S706-2015?ProvIds=P15A-#pr49A->> [žiūrėta 2019-02-10].

¹⁴⁸ Third Party Funding for Arbitration Sub-committee of the Law Reform Commission. Consultation paper, 2015. Prieiga per internetą <<https://www.hkreform.gov.hk/en/publications/tpf.htm>> [žiūrėta 2019-02-10].

¹⁴⁹ The Law Reform Commission. Consultation paper, 2016. Prieiga per internetą <<https://www.hkreform.gov.hk/en/news/newsXML.htm?newsDate=20161012&selectedSubSection=6>> [žiūrėta 2019-02-10].

¹⁵⁰ Hong Kong Arbitration Ordinance. Prieiga per internetą <<https://www.elegislation.gov.hk/hk/cap609>> [žiūrėta 2019-02-10].

¹⁵¹ SIM, C. *Third Party Funding in Asia: whose duty to disclose?* Kluwer Arbitration Blog, 2018. Prieiga per internetą <<http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2018/05/22/third-party-funding-asia-whose-duty-disclose/>> [žiūrėta 2019-02-10].

¹⁵² 2018 HKIAC Administered Arbitration Rules. Prieiga per internetą <http://www.hkiac.org/sites/default/files/ck_filebrowser/PDF/arbitration/2018_hkiac_rules.pdf> [žiūrėta 2019-02-10].

greičiau pranešti apie finansuotojo buvimą ir jo kvalifikaciją¹⁵³. Manytina, jog tokia rekomendacija atitinka Honkonge numatytą reglamentavimą, tačiau yra būtina atkreipti dėmesį, jog rekomendacija nėra privalomo pobūdžio, todėl nėra aišku ar tokio pobūdžio reguliavimas gali užtikrinti rekomendacijų laikymąsi.

Ketvirta, CIETAC Honkongo arbitražo centras yra paskelbęs tarptautinio arbitražo finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis gairių projektą, kurių 2.9 p. numatyta, jog finansuojama šalis, turėtų nedelsdama atskleisti arbitražo teismui ir kitai ginčo šaliai bet kokias aplinkybes, kurios kyla dėl finansavimo ir gali lemti interesų konfliktą¹⁵⁴. Šio magistro darbo autorės nuomone, numatytas reguliavimas nėra tinkama priemonė užtikrinti potencialių interesų konfliktų valdymą, kadangi finansuojamos šalies subjektyviu vertinimu susiklosčiusios aplinkybės gali nelemti interesų konflikto, nors teisine prasme tokia rizika kyla.

Penkta, ICC arbitražo teismas pažymėjo šalims ir arbitražo teismui dėl arbitražo proceso eigos pagal ICC arbitražo taisykles, nurodo, jog sprendžiant dėl aplinkybių atskleidimo ir arbitrų nušalinimo, ICC teismas atsižvelgs į ryšius tarp arbitrų ir subjektų, kurie turi tiesioginį ekonominį suinteresuotumą dėl ginčo¹⁵⁵. Manytina, kad toks reguliavimas yra suderintas su anksčiau aptartais 2014 m. IBA gairių pakeitimais, kurie tiesiogiai numatė reglamentavimą, susijusį su arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis institutu, kuris pasireiškė per finansuotojo tiesioginį ekonominį interesą dėl būsimo arbitražo sprendimo. Lietuvos teisės doktrinoje yra teigiama, jog: „<...> ICC gairės ir IBA gairės suteikia pagrindą tiek šalims, tiek arbitražo teismams reikalauti, jog ginčo šalis atskleistų finansavimo faktą ir atitinkamai finansuotojo tapatybę, tokiu būdu siekiant išvengti interesų konflikto.“¹⁵⁶. Pažymėtina, jog šis reguliavimas nereikalauja nei privalomo finansavimo fakto atskleidimo, nei numato atskleidimo pareigos šalims¹⁵⁷, todėl manytina, kad jis nėra pakankamas, nes neužtikrina potencialių interesų konfliktų valdymo.

¹⁵³ FORBES, C. S. De F., KOBAYASHI, P. S., GONCALVES, L. A. *The Arbitration Review of the Americas* 2018. Prieiga per internetą <<https://globalarbitrationreview.com/insight/the-arbitration-review-of-the-americas-2018/1146891/cam-ccbc>> [žiūrėta 2019-02-10].

¹⁵⁴ China International Economic and Trade Arbitration Commission, Hong Kong Arbitration Center. *Guidelines for Third Party Funding in Arbitration*. Prieiga per internetą <<https://hkarbitration.files.wordpress.com/2016/05/cietac-draft-guidelines-17-may-16.pdf>> [žiūrėta 2019-02-10].

¹⁵⁵ International Court of Arbitration of the International Chamber of Commerce. *Note to Parties and Arbitral Tribunals on the Conduct of the Arbitration*, 2019. P. 28. Prieiga per internetą <<https://cdn.iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2017/03/icc-note-to-parties-and-arbitral-tribunals-on-the-conduct-of-arbitration.pdf>> [žiūrėta 2019-02-10].

¹⁵⁶ RAKAUSKAITĖ, J. *Finansuojamos ginčo šalies pareiga atskleisti finansavimo faktą arbitražo procese*. *Justitia*, 2016, Nr. 80 P. 39.

¹⁵⁷ HORODYSKI, D., KIERSKA M. *Third Party Funding in International Arbitration – Legal Problems and Global Trends with a Focus on Disclosure Requirements*. P. 72. Prieiga per internetą <https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/bitstream/handle/item/44980/horodyski_kierska_third_party_funding_in_international_arbitration_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [žiūrėta 2019-02-10].

Šešta, arbitražo teismų praktika patvirtina poziciją, jog finansavimo faktas turėtų būti atskleistas. Pavyzdžiui, ICSID *Muhammet Çap & Sehil İnşaat Endustri ve Ticaret Ltd. Sti. v. Turkmenistan* byloje atsakovas prašė atskleisti finansuotojo tapatybę ir finansavimo prigimtį, siekiant užtikrinti, jog nebūtų jokių interesų konfliktų¹⁵⁸. Arbitrai įpareigojo ieškovo patvirtinti arba paneigti aplinkybę, jog ginčą finansuoja trečioji šalis, taip pat, atskleisti arbitrams bei atsakovui tokio finansuotojo tapatybę, susitarimų prigimtį bei ar gautų (jei gautų, tai kokios) naudos, jeigu ginčą laimėtų ieškovas¹⁵⁹. Taip pat, atskleisti finansuotojo tapatybę arbitrai įpareigojo ir *South American Silver Limited v. Bolivia*¹⁶⁰, *EuroGas Inc. and Belmont Resources Inc. v. Slovak Republic*¹⁶¹. Nuolatiniam arbitražo teisme (angl. *Permanent Court of Arbitration*) nagrinėtoje byloje *Guaracachi America, Inc. et al v. The Plurinational State of Bolivia* atsakovas paprašė pateikti finansavimo sutartį siekiant patvirtinti, jog neegzistuoja interesų konfliktas¹⁶². Šioje byloje ieškovas prieštaravo tokiam prašymui ir teigė, jog atsakovas neįrodė koks interesų konfliktas galėtų egzistuoti. Su tokia ieškovo pozicija sutiko ir arbitrai o su ieškovo pozicija sutiko ir UNCITRAL, tačiau kadangi finansuotojo tapatybė buvo žinoma, arbitrai patvirtino, kad neturi jokių ryšių su finansuotoju¹⁶³.

Šio darbo autorės nuomone Honkonge įtvirtintas reguliavimas yra tinkamiausias pavyzdys, kuris užtikrina arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis institute galinčių kilti interesų konfliktų valdymą. Numatytos taisyklės atitinka ankstesniuose šio magistro darbo skyriuose padarytas išvadas dėl to, kam ir kada turėtų kilti pareiga atskleisti finansavimo faktą. Sutiktina su doktrinoje vyraujančia nuomone, jog nuolatinės arbitražo institucijos turėtų priimti taisykles, kurios įtvirtina imperatyvų reikalavimą finansuojamai šaliai atkleisti finansavimo faktą¹⁶⁴. Atsižvelgiant į išdėstytą,

¹⁵⁸ *Muhammet Çap & Sehil İnşaat Endustri ve Ticaret Ltd. Sti. v. Turkmenistan*, ICSID bylos Nr. ARB/12/6. Prieiga per internetą <<https://www.italaw.com/cases/2036>> [žiūrėta 2019-02-16].

¹⁵⁹ *Muhammet Çap & Sehil İnşaat Endustri ve Ticaret Ltd. Sti. v. Turkmenistan*, ICSID bylos Nr. ARB/12/6. Procedūrinis sprendimas Nr. 3, para. 13. Prieiga per internetą <<https://www.italaw.com/sites/default/files/case-documents/italaw4350.pdf>> [žiūrėta 2019-02-16].

¹⁶⁰ *South American Silver Limited v. Bolivia*, UNCITRAL, PCA bylos Nr. 2013-15, procedūrinis sprendimas Nr. 10, para. 85. Prieiga per internetą <<https://www.italaw.com/sites/default/files/case-documents/italaw7176.pdf>> [žiūrėta 2019-02-16].

¹⁶¹ *EuroGas Inc. and Belmont Resources Inc. v. Slovak Republic*, ICSID bylos Nr. ARB/14/14, pirma sesija ir posėdis dėl laikinųjų priemonių, p. 145. Prieiga per internetą <<https://www.italaw.com/sites/default/files/case-documents/italaw6267.pdf>> [žiūrėta 2019-02-16].

¹⁶² *Guaracachi America, Inc. and Rurelec PLC v. The Plurinational State of Bolivia*, UNCITRAL, PCA bylos Nr. 2011-17. Prieiga per internetą <<https://www.italaw.com/cases/518>> [žiūrėta 2019-02-16].

¹⁶³ *Guaracachi America, Inc. and Rurelec PLC v. The Plurinational State of Bolivia*, UNCITRAL, PCA bylos Nr. 2011-17. Procedūrinis sprendimas Nr. 13, para. 8-9. Prieiga per internetą <<https://www.italaw.com/sites/default/files/case-documents/italaw1329.pdf>> [žiūrėta 2019-02-16].

¹⁶⁴ TRUSZ, J., A. *Full Disclosure? Conflicts of Interest Arising from Third-Party Funding in International Commercial Arbitration*. Georgetown University Law Center, J. D., 2013. P. 1673, 1682.

GOLDSMITH, A., MELCHIONDA, L. *The ICC's Guidance Note on Disclosure and Third-Party Funding: A Step in the Right Direction*. Kluwer Arbitration Blog, 2016. Prieiga per internetą

darytina išvada, jog arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis faktą ir finansuotojo tapatybę privalo atskleisti finansuojama šalis. Toks atskleidimas privalo būti atliktas raštu, arbitražo proceso pradžioje, pranešant arbitrams ir arbitražo proceso šalims. Jeigu finansavimo santykiai susiklosto jau po arbitražo bylos iškėlimo ir arbitrų paskyrimo, atskleisti finansavimo faktą reikėtų vos tik tokie santykiai susiklosto.

<<http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2016/03/14/the-iccs-guidance-note-on-disclosure-and-third-party-funding-a-step-in-the-right-direction/>> [žiūrėta 2019-02-10].

DR. SCHERER, C. M. *Third-Party Funding in International Arbitration: Towards Mandatory Disclosure of Funding Agreements?* ICC Dossier No. 752E, 2013. P. 97. bei kt.

3. Arbitražo išlaidų atlyginimas

Arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis institutas kelia nemažai diskusijų ir sprendžiant arbitražo išlaidų atlyginimo klausimą¹⁶⁵. Šiame magistro darbo skyriuje yra analizuojama arbitražo išlaidų samprata, atskleidžiamos bendrosios išlaidų paskirstymo taisyklės pagal nuolatinių arbitražo institucijų taisyklėse įtvirtintus reikalavimus. Taip pat, pasitelkiant doktrinoje esančias pozicijas, arbitražo taisykles, aktualų reguliavimą bei arbitražo teismų praktika, yra vertinama: i) ar gali arbitrai priteisti iš kitos arbitražo proceso šalies finansuotojo patirtas ir apmokėtas išlaidas (teisines, finansavimo) bei sėkmės mokestį, jei taip, koku pagrindu ir kokias išlaidas; bei ii) ar egzistuoja finansuotojui pareiga atlyginti laimėjusios (priešingos) šalies patirtas išlaidas. Arbitražo išlaidų užtikrinimo institutas, kuomet arbitražo procesą finansuoja trečioji šalis, yra analizuojamas ketvirtajame šio magistro darbo skyriuje.

3.1. Arbitražo išlaidų samprata, bendrosios arbitražo išlaidų atlyginimo taisyklės

Visų pirma, siekiant tinkamai išanalizuoti arbitražo išlaidų atlyginimo institutą, yra privalu pateikti šių išlaidų sampratą. Išlaidos arbitraže yra skirstomos į dvi rūšis – išlaidos, susijusios su arbitražu (arbitrų atlyginimai, nuolatinės arbitražo institucijos rinkliavos bei kt.) ir šalių tiesiogiai patirtos išlaidos¹⁶⁶. Pažymėtina, jog KAĮ 48 str. 1 d. 1 ir 2 p. identifikuota pirmoji arbitražo išlaidų rūšis, o KAĮ 48 str. 1 d. 3 p. yra įtvirtintos šalių patirtos pagrįstos išlaidos. VKAT reglamento 42 str. 3 d. 8 p., skirtingai nei KAĮ, arbitražo išlaidas išskiria į arbitražo rinkliavas bei kitas išlaidas, kurios yra susijusios su bylos nagrinėjimu. Vadovaujantis VKAT reglamente pateiktomis sąvokomis, arbitražo rinkliavą apima:

- i) registravimo rinkliava – skirta padengti pradines išlaidas, susidaranti rengiant bylą nagrinėti arbitražu;

¹⁶⁵ KANTOR, M. *Third-Party Funding in International Arbitration: An Essay About New Developments*. ICSID REV. 65, 74, 2009. P. 76-79.

GOELER, V. J. *Third-Party Funding in International Arbitration and its Impact on Procedure*. Kluwer Law International, 2016. P. 368-424.

Report of the ICCA-Queen Mary Task Force On Third-Party Funding In International Arbitration, 2018. Prieiga per internetą <<https://www.arbitration-icca.org/publications/Third-Party-Funding-Report.html>> [žiūrėta 2019-02-18]. Chapter 6. ir kt.

¹⁶⁶ BLACKABY et al. *Refere and Hunter on International Arbitration*. Oxford University Press, 2015. Para. 9.87-9.90.

LEW, D.M. J., MISTELIS, A. L., KRÖLL, S. *Comparative International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2003. Para. 24-80.

- ii) arbitravimo rinkliava – tai rinkliava, mokama už kiekvieną nagrinėti įteiktą ieškinį (pranešimą apie arbitražą) ir skirta arbitrų honoraro išmokoms bei kitoms nuolatinės arbitražo institucijos veiklos išlaidoms, ir;
- iii) kompensavimo rinkliava – tai rinkliava, skirta kompensuoti arbitrų, liudytojų, ekspertų, vertėjų, komandiruočių (kelionės, nakvynės ir kitas) išlaidas, susidariusias dėl jų dalyvavimo ginčus nagrinėjant arbitraže, ir apmokėti už ekspertų bei vertėjų paslaugas, patalpų ir įrangos posėdžiams nuomą bei šaliai suteiktas kitas paslaugas.

Sprendžiant dėl arbitražo išlaidų, arbitražo teismas privalo: i) nustatyti, kuri šalis turėtų atlyginti išlaidas (nuspręsti dėl išlaidų paskirstymo); ii) jeigu arbitražo išlaidos paskirstomos remiantis bylos rezultatu, arbitražo teismas turi nustatyti, kurios šalies patirtos išlaidos yra atlygintinos iš pralaimėjusios šalies (atlygintinų išlaidų rūšis ir suma)¹⁶⁷. Pažymėtina, jog tarptautiniame arbitraže egzistuoja trys arbitražo išlaidų paskirstymo principai:

- i) „amerikietiška taisyklė“ arba kitaip vadinama „susimokėk pats“ (angl. *pay-your-own*), kuri reiškia, jog kiekviena šalis turi padengti savo patirtas išlaidas, nepriklausomai nuo to, koks bylos rezultatas¹⁶⁸. Doktrinoje yra teigiama, jog situacijose, kuomet pasireiškia šalies bloga valia arba byla buvo inicijuojama be teisinio pagrindo, nesąžiningai (angl. *frivolous lawsuits*) arbitrai turi teisę nukrypti nuo šios taisyklės¹⁶⁹.
- ii) „angliška taisyklė“ arba „pralaimėjęs moka“ (angl. *costs-follow-the event* arba *loser pays*) – pralaimėjusi šalis privalo atlyginti laimėjusiai šaliai šios patirtas išlaidas¹⁷⁰;
- iii) „veiksniais pagrįstas metodas“ (angl. *factor dependent*), kurio pagrindu šalis turi teisę į išlaidas, proporcingas jos pretenzijų ir gynybos priemonių sėkmei¹⁷¹. Kitaip tariant, arbitražo išlaidos yra paskirstomos atsižvelgiant į patenkintų reikalavimų apimtį.

Doktrinoje yra teigiama, jog būtent angliškasis modelis, kuomet pralaimėjusi šalis privalo atlyginti laimėjusios ginčo šalies patirtas arbitražo išlaidas, yra dažniausiai

¹⁶⁷ GOELER, V. J. *Third-Party Funding in International Arbitration and its Impact on Procedure*. Kluwer Law International, 2016. P. 368.

¹⁶⁸ *Buyer Y v. Seller A and others*, ICC bylos Nr 7661, 1995 m. sprendimas.

¹⁶⁹ ROSELL, J. *Arbitration costs as relief and/or damages*. 28 *Journal of International Arbitration* 2, 2011. P. 119.

¹⁷⁰ *Manufacturer v. Buyer*, ICC Case No. 8486, 1996 m. galutinis sprendimas.

Arbitration Act, 1996, England. Sec. 61(2). Prieiga per internetą <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/23/data.pdf>> [žiūrėta 2019-02-18].

¹⁷¹ *Sub-Contractor v. Contractor*, ICC bylos Nr. 5759, 1989 m. galutinis sprendimas.

sutinkama praktika tarptautiniame arbitraže¹⁷². Nepaisant to, visuotinai pripažįstama, kad arbitrams yra suteikiama plati diskrecija sprendžiant dėl arbitražo išlaidų paskirstymo klausimų, nebent arbitražo proceso šalys susitarė kitaip¹⁷³. Pažymėtina, jog arbitražo išlaidų paskirstymui yra taikoma procedūrinė teisė, todėl šį klausimą reglamentuoja *lex arbitri* nuostatos ir kiek tai leidžia *lex arbitri* – šalių susitarimas¹⁷⁴.

Toliau yra pateikiama konkrečių valstybių reguliavimo pavyzdžiai. Kai kurių valstybių arbitražo įstatymai suteikia arbitrams diskrecijos teisę spręsti dėl arbitražo išlaidų paskirstymo. Tokios taisyklės yra numatytos, pavyzdžiui, 1974 m. Australijos arbitražo akto 27 str. 1 d.¹⁷⁵, Belgijos teismo kodekso 1713 str. 6 d.¹⁷⁶. Taip pat, KAI 48 str. 3 d. yra įtvirtinta, jog jeigu šalys nesusitarė kitaip, arbitražo teismas, atsižvelgdamas į bylos aplinkybes, šalių elgesį, arbitražo teismo sprendime turi paskirstyti šalims tenkančias arbitražo išlaidas. Manytina, jog pagal KAI numatytas taisykles, arbitrams yra suteikiama diskrecijos teisė spręsti dėl arbitražo išlaidų atlyginimo klausimo. Pažymėtina, jog arbitražo įstatymuose Prancūzijoje, Šveicarijoje, Olandijoje ir Jungtinėse Amerikos Valstijose nėra numatyta arbitražo išlaidų paskirstymo taisyklių¹⁷⁷. Taip pat, tokių nuostatų nėra ir UNCITRAL Pavyzdiniame įstatyme. G. B. Born teigimu, jurisdikcijos, kurių arbitražo įstatymai yra parengti vadovaujantis UNCITRAL Pavyzdiniu įstatymu, dažniausiai neregamentuoja arbitražo išlaidų paskirstymo klausimo, tačiau yra visuotinai pripažįstama, jog arbitrai tokią teisę turi¹⁷⁸. Apibendrinant teigtina, jog arbitražo išlaidų paskirstymo klausimas yra paliktas spręsti pačioms valstybėms ir arbitražinio susitarimo šalims. Svarbu pažymėti, kad arbitrų diskrecijos teisė gali būti apribota. Arbitrai, įgyvendinami šalių susitarimą dėl išlaidų atlyginimo, privalo atsižvelgti ir į taikytinas

¹⁷² KIRTLEY, W., WIETRZYKOWSKI, K. *Should an Arbitral Tribunal Order Security for Costs When an Impecunious Claimant is Relying upon Third-Party Funding?* Journal of International Arbitration 30, no. 1, 2013. Kluwer Law International. P. 19.

NIEUWVELD, L. and SHANNON, V. *Third-Party Funding in International Arbitration*, Alphen aan den Rijn, Kluwer Law International, 2012. P. 27.

¹⁷³ TRUSZ, J., A. *Full Disclosure? Conflicts of Interest Arising from Third-Party Funding in International Commercial Arbitration*. Georgetown University Law Center, J. D., 2013. P. 1677.

GOELER, V. J. *Third-Party Funding in International Arbitration and its Impact on Procedure*. Kluwer Law International, 2016. P. 368.

BORN, G. B. *International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2014. P. 2489 bei kt.

¹⁷⁴ GOELER, V. J. *Third-Party Funding in International Arbitration and its Impact on Procedure*. Kluwer Law International, 2016. P. 368.

ICC Commission Report. Decisions on costs in international arbitration. ICC Dispute Resolution Bulletin, issue 2, 2015, P. 10. Prieiga per internetą <<https://cdn.iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2015/12/Decisions-on-Costs-in-International-Arbitration.pdf>> [žiūrėta 2019-02-18].

¹⁷⁵ The Australian Arbitration Act, 1974. Prieiga per internetą <<https://www.legislation.gov.au/Details/C2011C00342>> [žiūrėta 2019-02-18].

¹⁷⁶ Belgian Judicial Code, 2016. Prieiga per internetą <<http://www.cepani.be/en/arbitration/belgian-judicial-code-provisions>> [žiūrėta 2019-02-18].

¹⁷⁷ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2014. P. 2491-2492.

¹⁷⁸ *Ibidem*. P. 3089.

imperatyvias įstatymo nuostatas, kurios gali būti nustatytos *lex arbitri* ir arbitražo sprendimo vykdymo vietos¹⁷⁹. Tokios privalomos įstatymo nuostatos pavyzdys galėtų būti Anglijos arbitražinio akto 61(2) str., kuriame yra įtvirtinta, jog, jeigu šalys nesusitarė kitaip, yra taikoma „pralaimėjęs moka“ taisyklė.

Visuotinai pripažįstama, jog šalims inkorporavus arbitražo taisykles į arbitražinį susitarimą, šios taisyklės turi susitarimo tarp šalių teisinę reikšmę¹⁸⁰ ir arbitrai taikytų jose numatytas arbitražo išlaidų atlyginimo, paskirstymo taisykles. Pažymėtina, jog VKAT reglamento 42 str. 3 d. 8 p. įtvirtina reikalavimą, kad arbitražo teismo sprendime turi būti nurodytos arbitražo rinkliavų suma, kitos bylos nagrinėjimo išlaidos ir jų paskirstymas šalims. Atsižvelgiant į tai, jog VKAT reglamentas tiesiogiai neįtvirtina arbitražo išlaidų paskirstymo taisyklių, arbitrai turėtų vadovautis KAI 48 str. 3 d. nuostatomis arba šalių susitarimu, jeigu toks egzistuoja. CIETAC¹⁸¹, LCIA¹⁸², UNCITRAL¹⁸³ arbitražo taisyklės numato prezumpciją, jog ginčą laimėjęs šalis turėtų būti atlygintos pagrįstos išlaidos. Palyginimui, ICC¹⁸⁴, HKIAC¹⁸⁵, ICDR¹⁸⁶ taisyklės įpareigoja arbitrus paskirstyti arbitražo išlaidas ir nustato aplinkybes, į kurias gali būti atsižvelgiama skirstant šias išlaidas, tačiau priešingai nei anksčiau minėtos taisyklės, pastarosios nenumato paskirstymo prezumpcijų.

Apibendrinant, darytina išvada, jog arbitražo išlaidos yra suprantamos kaip išlaidos, susijusios su arbitražu bei šalių patirtos išlaidos, kurių paskirstymo klausimą reglamentuoja *lex arbitri* ir šalių susitarimas. Tarptautiniame komerciniame arbitraže vyrauja praktika, pagal kurią laimėjusios šalies išlaidas turi atlyginti ginčą pralaimėjusi šalis, tačiau pagal daugumą arbitražo taisyklių, arbitrai turi diskrecijos teisę spręsti dėl išlaidų paskirstymo apimties, atsižvelgiant į įvairias aplinkybes.

¹⁷⁹ ICC Commission Report. Decisions on costs in international arbitration. ICC Dispute Resolution Bulletin, issue 2, 2015, P. 10. Prieiga per internetą <<https://cdn.iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2015/12/Decisions-on-Costs-in-International-Arbitration.pdf>> [žiūrėta 2019-02-18].

¹⁸⁰ ICC Commission Report. Decisions on costs in international arbitration. ICC Dispute Resolution Bulletin, issue 2, 2015, P. 10. Prieiga per internetą <<https://cdn.iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2015/12/Decisions-on-Costs-in-International-Arbitration.pdf>> [žiūrėta 2019-02-18].

KAI 5 str. 4 d.

¹⁸¹ CIETAC arbitražo taisyklių 52 str. 2 d. Prieiga per internetą <<http://www.cietac.org/Uploads/201703/58c0fe0c7337a.pdf>> [žiūrėta 2019-02-18].

¹⁸² LCIA taisyklių 28.4 str. Prieiga per internetą <https://www.lcia.org/dispute_resolution_services/lcia-arbitration-rules-2014.aspx> [žiūrėta 2019-02-18].

¹⁸³ UNCITRAL arbitražo taisyklių 42 str. 1 d. Prieiga per internetą <<http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/arb-rules-2013/UNCITRAL-Arbitration-Rules-2013-e.pdf>> [žiūrėta 2019-02-18].

¹⁸⁴ ICC arbitražo taisyklių 38 str. 4 d. Prieiga per internetą <<https://cdn.iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2017/01/ICC-2017-Arbitration-and-2014-Mediation-Rules-english-version.pdf.pdf>> [žiūrėta 2019-02-18].

¹⁸⁵ HKIAC administruojamo arbitražo taisyklių 34 str. Prieiga per internetą <http://www.hkiac.org/sites/default/files/ck_filebrowser/PDF/arbitration/2018_hkiac_rules.pdf> [žiūrėta 2019-02-18].

¹⁸⁶ ICDR tarptautinio arbitražo taisyklių 34 str. Prieiga per internetą <https://www.icdr.org/sites/default/files/document_repository/ICDR_Rules.pdf> [žiūrėta 2019-02-18].

3.2. *Finansuotos šalies teisė į patirtų arbitražo išlaidų atlyginimą*

Kaip buvo minėta anksčiau, priimant arbitražo sprendimą, arbitrai turi paskirstyti arbitražo išlaidas – nurodyti kokios išlaidos ir kokia apimtimi jos yra priteisiamos iš kitos šalies. J. A. Trusz teigia, jog pagal arbitražo taisykles, finansuotojai gali bijoti, jog arbitrai, skirstydami arbitražo išlaidas, gali atsižvelgti į finansavimo faktą¹⁸⁷. Šio magistro darbo autorės nuomone, tokia baimė gali kilti dėl aplinkybės, jog arbitrai nepripažins, kad finansuotas subjektas patyrė išlaidų, kadangi jas apmokėjo finansuotojas, todėl tokios išlaidos priteisiamos nebus. Taip pat, finansavimo faktas gali būti svarbus sprendžiant dėl arbitražo išlaidų atlyginimo užtikrinimo, kuris bus analizuojamas ketvirtame šio magistro darbo skyriuje. Siekiant tinkamai išanalizuoti finansuotos šalies teisę į patirtų arbitražo išlaidų atlyginimą, galima pateikti situacijos pavyzdį, kuris iliustruotų šio aspekto problematiką: finansuotojas patiria 50 000 Eur išlaidų dėl ginčo perspektyvų įvertinimo, taip pat, pagal finansavimo sutartį, finansuotojas įsipareigoja apmokėti finansuojamos šalies teises išlaidas (faktiškai išleidžiama 100 000 Eur). Šalys sutartimi susitaria, jog ginčo sėkmės atveju finansuotojas įgaus reikalavimo teisę į jo patirtas išlaidas bei sėkmės mokestis bus 30 % nuo priteistinos sumos. Toliau šiame magistro darbo skyriuje bus analizuojama ar teisinės išlaidos, kurias apmokėjo finansuotojas, sėkmės mokestis ir finansuotojo patirtos išlaidos, kurios susijusios su finansavimo procesu, gali būti atlyginamos, priteisiant jas iš ginčą pralaimėjusios šalies.

3.2.1. *Teisinių išlaidų, kurias apmokėjo finansuotojas, atlyginimas*

Teisės doktrinoje yra akcentuojama, jog sprendžiant ar teisinės išlaidos, kurias apmokėjo finansuotojas, gali būti atlyginamos, svarbiausias klausimas yra ar šį faktą galima prilyginti, kad finansuojama šalis pati tiesiogiai patyrė teises išlaidas¹⁸⁸. Tą patvirtina ir dauguma arbitražo taisyklių. Pavyzdžiui, ICC arbitražo taisyklių 38 str. 2 d. yra numatyta,

¹⁸⁷ TRUSZ, J., A. *Full Disclosure? Conflicts of Interest Arising from Third-Party Funding in International Commercial Arbitration*. Georgetown University Law Center, J. D., 2013. P. 1677.

¹⁸⁸ GOELER, V. J. *Third-Party Funding in International Arbitration and its Impact on Procedure*. Kluwer Law International, 2016. P. 371.

KALDERMIS, D., GIBBS, P. *Third-party funding in international arbitration – lessons from litigation?* Kluwer Arbitration Blog, 2014. Prieiga per internetą <<http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2014/12/15/third-party-funding-in-international-arbitration-lessons-from-litigation/>> [žiūrėta 2019-02-20].

kad atlyginamos pagrįstos teisinės išlaidos, patirtos arbitražo proceso šalies¹⁸⁹. CIETAC 52 str. 2 d. 2 p. yra teigiama, kad arbitrai gali priteisti laimėjusios šalies naudai pagrįstai patirtas išlaidas, kurios yra susijusios su byla¹⁹⁰. Analogiškos nuostatos numatytos ir UNCITRAL arbitražo taisyklių 40 str. 2 d. e) p.¹⁹¹, ICDR 34 str. d) p.¹⁹², VKAT reglamento 42 str. 3 d. 8 p.¹⁹³. Autorės įsitikinimu, teisinės išlaidos neabejotinai yra susijusios su bylos nagrinėjimu. Taip pat, pažymėtina, kad HKIAC arbitražo taisyklių 34.1 str. d) p. ir 34.4 str. tiesiogiai numato, kad sprendžiant dėl pagrįstų teisinių išlaidų priteisimo, arbitrai gali atsižvelgti į finansavimo fakto egzistavimą¹⁹⁴.

Atkreiptinas dėmesys, jog tokiose šalyse kaip Suomija, Nigerija, Švedija, Brazilija, finansuotojo patirtos išlaidos yra neatlyginamos, kadangi tokios išlaidos nėra išlaidos, kurias patyrė šalis, o finansuotojas asmeniškai neturi teisės susigrąžinti savo išlaidų, kadangi nėra arbitražo proceso šalis¹⁹⁵. Šio magistro darbo autorės nuomone tokia išvada nėra visiškai pagrįsta ir su ja nesutinka. Aplinkybė, kad teisinės šalies išlaidos buvo sumokėtos trečiosios šalies – finansuotojo, negali būti laikoma pagrįsta priežastimi tokių išlaidų nepriteisti dėl toliau nurodomų priežasčių. Pažymėtina, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojamoje teisės taikymo ir aiškinimo praktikoje yra išaiškinta, jog bylinėjimosi išlaidos gali būti atlygintos, kai tokias išlaidas apmoka ne šalis, o kitas, byloje nedalyvaujantis asmuo¹⁹⁶. Kasacinis teismas tokią išvadą padarė atsižvelgiant į tai, jog

¹⁸⁹ ICC arbitražo taisyklių 38 str. 2 d.: „<...> the reasonable legal and other costs incurred by the parties for the arbitration.“. Prieiga per internetą <<https://cdn.iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2017/01/ICC-2017-Arbitration-and-2014-Mediation-Rules-english-version.pdf>> [žiūrėta 2019-02-20].

¹⁹⁰ CIETAC arbitražo taisyklių 52 str. 2 d. 2 p.: „<...> expenses reasonably incurred by it in pursuing the case.“. Prieiga per internetą <<http://www.cietac.org/Uploads/201703/58c0fe0c7337a.pdf>> [žiūrėta 2019-02-20].

¹⁹¹ UNCITRAL arbitražo taisyklių 40 str. 2 d. e): „The legal and other costs incurred by the parties in relation to the arbitration to the extent that the arbitral tribunal determines that the amount of such costs is reasonable.“. Prieiga per internetą <<http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/arb-rules-2013/UNCITRAL-Arbitration-Rules-2013-e.pdf>> [žiūrėta 2019-02-18].

¹⁹² ICDR tarptautinio arbitražo taisyklių 34 str. d) p.: „<...> the reasonable legal and other costs incurred by the parties.“. Prieiga per internetą <https://www.icdr.org/sites/default/files/document_repository/ICDR_Rules.pdf> [žiūrėta 2019-02-20].

¹⁹³ VKAT reglamento 42 str. 3 d. 8 p.: „atskirai arbitražo rinkliavų suma, kitos bylos nagrinėjimo išlaidos ir jų paskirstymas šalims.“. Prieiga per internetą <http://www.arbitrazas.lt/failai/2018-01-01%20VKAT%20AP%20Reglamentas_%202017-11-28%20pakeitimas_be%20pried%C5%B3.pdf> [žiūrėta 2019-02-20].

¹⁹⁴ HKIAC administruojamo arbitražo taisyklių 34.1 str. d) p.: „<...> the reasonable costs for legal representation <...>“; 34.4 str.: „The arbitral tribunal may take into account any third party funding arrangement in determining all or part of the costs of the arbitration referred to in Article 34.1.“. Prieiga per internetą <http://www.hkiac.org/sites/default/files/ck_filebrowser/PDF/arbitration/2018_hkiac_rules.pdf> [žiūrėta 2019-02-20].

¹⁹⁵ KALDERMIS, D., GIBBS, P. *Third-party funding in international arbitration – lessons from litigation?* Kluwer Arbitration Blog, 2014. Prieiga per internetą <<http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2014/12/15/third-party-funding-in-international-arbitration-lessons-from-litigation/>> [žiūrėta 2019-02-20].

¹⁹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 29 d. nutartis civilinėje byloje G. S. v. Kauno vaikų darželis „Avilukas“ Nr. 3K-3-256-684/2015.

galioja principas „tas, kas veikia per kitą, veikia pats“ (lot. – *qui fact per alium, facit per se*), todėl išlaidos laikytinos kaip pačių atstovaujamojų išlaidos, taip pat, tokios išlaidos pripažintos su bylos nagrinėjimu susijusiomis išlaidomis¹⁹⁷. Tokia išvada išplaukia ir iš CK 6.50 str. numatytos trečiojo asmens teisės įvykdyti prievolę už skolininką.

Pirma, pagal Jonas von Goeler atliktą arbitražo taisyklių analizę¹⁹⁸ matyti, jog kuomet taikytinos arbitražo taisyklės reikalauja, kad teisinės išlaidos būtų „tiesiogiai patirtos“ arba „patirtos“ arbitražo proceso šalies, laikytina, kad tokia sąvoka yra plati ir apima trečiųjų šalių sumokėtas teisines išlaidas. Pažymėtina, kad arbitražo teismų praktikoje taip pat yra pripažįstama, kad teisinės išlaidos turėtų būti atlyginamos ginčo šaliai¹⁹⁹.

Antra, ICCA ataskaitoje yra teigiama, jog atsakymas į klausimą ar teisinės išlaidos, kurias apmoka finansuotojas, galėtų būti priteisiamos, kaip arbitražo išlaidos, priklauso nuo konkrečių finansavimo sutartimi prisiimtų įsipareigojimų, t. y. ar egzistuoja prievolė finansuojamui subjektui, ginčo sėkmės atveju, tokias išlaidas atlyginti finansuotojui²⁰⁰. Su tokia pozicija sutinka ir kiti mokslininkai²⁰¹ bei ICC komisija²⁰². Šio magistro darbo autorės nuomone, ankstesniame darbo skyriuje pateikta pozicija, jog tam tikrose situacijose gali prireikti išanalizuoti konkrečias finansavimo sutarties sąlygas (šiuo atveju – ar egzistuoja pareiga tokias išlaidas atlyginti), gali būti pritaikoma sprendžiant dėl teisinių išlaidų atlyginimo klausimo. Darytina išvada, jog finansuojamos šalies įsipareigojimas atlyginti finansuotojo apmokėtas teisines išlaidas turėtų būti pakankamas pagrindas tam, jog arbitrai pripažintų, kad finansuojama šalis tokias išlaidas patyrė. Priešingu atveju, finansuojamui subjektui nebūtų kompensuotos patirtos teisinės išlaidos, kurias būtų susigražinusi, jeigu nebūtų finansavimo sutartinių santykių. Manytina, kad neatlyginus patirtų teisinių išlaidų, būtų neužtikrinama lygiavertė šalių padėtis ir sudaromos prielaidos diskriminacijai vien dėl aplinkybės, kad šalis buvo finansuota.

¹⁹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 29 d. nutartis civilinėje byloje G. S. v. Kauno vaikų darželis „Aviliukas“ Nr. 3K-3-256-684/2015.

¹⁹⁸ GOELER, V. J. *Third-Party Funding in International Arbitration and its Impact on Procedure*. Kluwer Law International, 2016. P. 371.

¹⁹⁹ *Supplier v. First distributor, Second distributor*, ICC bylos Nr. 7006, 1992 m. galutinis sprendimas. ICC Case No. 13645, 2006 m. galutinis sprendimas.

Anglijos Aukščiausiasis Teismas. 2010 m. lapkričio 15 d. sprendimas byloje *Price Waterhouse SARL and PW Conseil SARL v. PricewaterhouseCoopers International Limited*, Claim No. 2010 Folio 619.

²⁰⁰ Report of the ICCA-Queen Mary Task Force On Third-Party Funding In International Arbitration, 2018. P. 157. Prieiga per internetą <<https://www.arbitration-icca.org/publications/Third-Party-Funding-Report.html>> [žiūrėta 2019-02-20].

²⁰¹ GOELER, V. J. *Third-Party Funding in International Arbitration and its Impact on Procedure*. Kluwer Law International, 2016. P. 375.

²⁰² ICC Commission Report. Decisions on costs in international arbitration. ICC Dispute Resolution Bulletin, issue 2, 2015, P. 17. Prieiga per internetą <<https://cdn.iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2015/12/Decisions-on-Costs-in-International-Arbitration.pdf>> [žiūrėta 2019-02-20].

Pažymėtina, jog beveik visos arbitražo taisyklės nereglamentuoja klausimo, ar teisinės išlaidos, kurias apmoka finansuotojas, turėtų būti priteistos iš bylą pralaimėjusios šalies. Siekiant teisinio aiškumo, darytina išvada, jog kuomet arbitražo procesas yra finansuojamas trečiosios šalies, teisinės išlaidos turėtų būti priteistos, jeigu finansuotas subjektas finansavimo sutartimi yra įsipareigojęs ginčo sėkmės atveju atlyginti teisines išlaidas.

3.2.2. *Finansavimo išlaidų bei sėkmės mokesčio atlyginimas*

Atsižvelgiant į tai, jog finansavimo sutartys numato, kad ginčo sėkmės atveju, finansuota šalis privalo sumokėti sėkmės mokesį, o kartais ir finansavimo išlaidas, kyla itin aktualus klausimas – ar sėkmės mokestis ir finansuotojo patirtos išlaidos, kurios susijusios su finansavimo procesu, gali būti atlyginamos, priteisiant jas iš ginčą pralaimėjusios šalies. Toliau pateikiami argumentai, kurie patvirtina arba paneigia tokių išlaidų priteisimo galimybes.

Visų pirma, kaip buvo minėta anksčiau, IBA gairių bendrojo standarto 6(b) p. prasme arbitražo proceso finansuotojas gali būti prilyginamas ginčo šaliai, kadangi turi tiesioginį ekonominį interesą dėl būsimo arbitražo sprendimo. Manytina, kad toks pat atitikmuo gali būti naudojamas ir sprendžiant dėl arbitražo išlaidų atlyginimo. Vadovaujantis tuo, finansuotojo patirtos išlaidos galėtų būti prilyginamos arbitražo proceso šalies patirtoms išlaidoms.

Nepaisant to, visgi egzistuoja argumentai, kurie tvirtina, kad finansuotojo patirtos išlaidos ar sėkmės mokestis negali būti priteisti. Pažymėtina, kad pasitelkus arbitražo proceso finansavimą, proceso kaštai dar labiau padidėja, kadangi finansuotojas patiria išlaidų siekiant įvertinti ginčo perspektyvas, išlaidos yra susijusios ir su nuolatine proceso stebėseną. Šio magistro darbo autorės nuomone, finansuotojams arbitražo proceso finansavimas yra įprastinė ūkinė-komercinė veikla, todėl jie veikia ne tik savo rizika, bet turėtų prisiimti ir finansinę atsakomybę už patiriamas išlaidas. Taip pat, sutiktina su doktrinoje išsakyta nuomone, jog priteisiant finansavimo išlaidas, kaip arbitražo išlaidas, iš esmės nesąžiningai būtų padidinti pralaimėjusiai šaliai tenkantys kaštai²⁰³.

²⁰³ GOELER, V. J. *Third-Party Funding in International Arbitration and Its Impact on Procedure*. Kluwer Law International, 2016. P. 387-396.

WAINCYMER, J. *Procedure and Evidence in International Arbitration*. Kluwer Law International, 2012. P. 1246 bei kt.

Pažymėtina, kad pagal anksčiau analizuotas arbitražo taisykles ir doktriną²⁰⁴, siekiant atsakyti į klausimą, ar finansavimo išlaidos gali būti laikomos arbitražo išlaidomis, reikėtų vertinti tokių išlaidų būtinumą ir pagrįstumą. Manytina, kad toks vertinimas visų pirma turėtų būti įrodinėjimas kiekvienoje konkrečioje byloje, o įrodinėjimo našta tektų finansuojamai šaliai. Išlaidų pagrįstumas turėtų būti vertinamas atsižvelgiant į bylos faktines aplinkybes, įskaitant finansuojamo subjekto finansinę padėtį ir standartines arbitražo proceso finansavimo rinkos kainas²⁰⁵. ICCA ataskaitoje²⁰⁶ yra nurodoma, kad arbitrai, vadovaudamiesi jiems suteikta diskrecijos teise spręsti dėl arbitražo išlaidų paskirstymo ir jų būtinybės, turėtų atsižvelgti į šias aplinkybes:

- i) ar atsakovas savo veiksmais prisidėjo prie ieškovo (finansuojamos šalies) prastos finansinės padėties;
- ii) ar ieškovas (finansuojama šalis) neturėjo jokios kitos išeities, tik kreiptis į finansuotoją, jog būtų inicijuojamas arbitražo procesas. Pažymėtina, kad pasitaiko atvejų, kuomet finansavimo siekia ir mokios, gerą finansinę padėtį turinčios bendrovės. Tokiu būdu finansavimas yra naudojamas kaip siekis pasiskirstyti finansinę riziką ir neapriboti galimybės naudotis pinigėmis įmonės lėšomis;
- iii) ar atsakovas žinojo apie finansavimo faktą.

Atkreiptinas dėmesys, kad net jeigu ir yra tenkinamos aukščiau nurodytos sąlygos ir arbitrai padaro išvadą, kad finansavimo išlaidos buvo būtinos, gali būti susiduriama su problema, jog arbitrai, pagal *lex arbitri* neturi teisės priteisti tokių išlaidų. Šio magistro darbo autorės nuomone, VKAT reglamento 42 str. 3 d. 8 p. vartojama sąvoka „*kitos bylos nagrinėjimo išlaidos*“ neapima finansavimo išlaidų ir sėkmės mokesčio, kadangi tai nėra išlaidos, susijusios su bylos nagrinėjimu. Tuo tarpu, pavyzdžiui, ICC arbitražo taisyklių 38 str. 1 d. yra nurodyta, kad arbitrai turi teisę priteisti ir kitas išlaidas, kurios nėra išimtinai siejamos su bylos nagrinėjimu. Doktrinoje taip pat yra teigiama, kad finansuotojo patirtos išlaidos, susijusios su bylos vertinimu, neturėtų būti priteisiamos, kadangi tokios išlaidos

²⁰⁴ Report of the ICCA-Queen Mary Task Force On Third-Party Funding In International Arbitration, 2018. P. 157. Prieiga per internetą <<https://www.arbitration-icca.org/publications/Third-Party-Funding-Report.html>> [žiūrėta 2019-02-20].

²⁰⁵ *Ibidem*. P. 158.

ICC Commission Report. Decisions on costs in international arbitration. ICC Dispute Resolution Bulletin, issue 2, 2015, P. 17. Prieiga per internetą <<https://cdn.iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2015/12/Decisions-on-Costs-in-International-Arbitration.pdf>> [žiūrėta 2019-02-20].

²⁰⁶ Report of the ICCA-Queen Mary Task Force On Third-Party Funding In International Arbitration, 2018. P. 157. Prieiga per internetą <<https://www.arbitration-icca.org/publications/Third-Party-Funding-Report.html>> [žiūrėta 2019-02-20].

yra patiriamos paties subjekto sprendimu, siekiant nuspręsti ar bus teikiamas finansavimas, o ne su tikslu pasirengti bylos nagrinėjimui²⁰⁷.

Analizuojant galimybę priteisti sėkmės mokesť, sutiktina su doktrinoje vyraujančia nuomone, kad tokios išlaidos neatitiktų išlaidų būtinumo ir pagrįstumo reikalavimų²⁰⁸. Pažymėtina, jog egzistuoja visuotinai pripažįstamas sutarčių teisės principas – sutarties uždarumas. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje ne kartą buvo pažymėta, jog sutartis sukuria teises ir pareigas tik ją sudariusiems asmenims²⁰⁹. Šio magistro darbo autorės nuomone, yra teisiškai nepagrįsta reikalauti iš bylą pralaimėjusio subjekto, kuris nėra finansavimo santykių šalis, atlyginti finansuotojo gaunamą naudą – sėkmės mokesť.

Nepaisant to, praktikoje yra pasitaikę ir priešingų sprendimų. *Essar Oilfield Services v. Norscot Rig Management Pvt Ltd* byloje arbitrai nutarė, kad Anglijos arbitražo akte įtvirtinta sąvoka „kitos išlaidos“ apima ir pagrįstas išlaidas, kurias patyrė šalis, įskaitant ir finansavimo išlaidas²¹⁰. Arbitrai pažymėjo, jog ieškovas neturėjo finansinių pajėgumų inicijuoti ginčą arbitraže, todėl tai atitinka būtinumo, pagrįstumo reikalavimą, taip pat, arbitrai turi diskrecijos teisę spręsti dėl išlaidų kvalifikavimo ir priteisimo²¹¹. Manytina, kad toks sprendimas buvo priimtas atsižvelgiant į tai, jog pagal 1990 m. Anglijos teismų ir teisinių paslaugų akto 58(A) str. 6 d. sėkmės mokesčiai gali būti priteisiami²¹². Tokią poziciją patvirtina ir aplinkybė, kad kitose analizuotose bylose buvo pripažinta, kad nustatant priteistinos sumos dydį, į finansavimo faktą atsižvelgti nėra būtina²¹³.

Apibendrinant tai, kas yra išdėstyta aukščiau, manytina, kad paprastai finansuotojo patirtos išlaidos, kurios būna susijusios su bylos perspektyvų įvertinimu, taip pat, sėkmės

²⁰⁷ GOELER, V. J. *Third-Party Funding in International Arbitration and Its Impact on Procedure*. Kluwer Law International, 2016. P. 387.

²⁰⁸ *Ibidem*. P. 376 ir ten nurodyta literatūra.

²⁰⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. gegužės 20 d. nutartis civilinėje byloje uždaroji akcinė bendrovė „Namų priežiūros centras“ v. Schindler-Liftas“ Nr. 3K-3-257/2014.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje uždaroji akcinė bendrovė „Baldjoda“ v. Furniture Production International A/S Nr. 3K-3-367/2011.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2003 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje N. U. v. AB viešbutis „Lietuva“ Nr. 3K-7-145/2003.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2004 m. kovo 1 d. nutartis civilinėje byloje L. E. v. A. B., UAB „Jūsų Aušrė“, UAB „Mineraliniai vandenys“ Nr. 3K-3-146/2004.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. lapkričio 15 d. nutartis civilinėje byloje A. V. v. P. V. Nr. 3K-3-453/2010 bei kt.

²¹⁰ Anglijos Aukščiausiasis Teismas. 2016 m. rugsėjo 15 d. sprendimas byloje *Essar Oilfields Services Ltd v. Norscot Rig Management Pvt Ltd*, [2016] EWHC 2361.

²¹¹ *Ibidem*.

²¹² Courts and Legal Services Act 1990. 58(A) str. 6 d.: „A costs order made in any proceedings may, subject in the case of court proceedings to rules of court, include provision requiring the payment of any fees payable under a conditional fee agreement which provides for a success fee.“. Prieiga per internetą <<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1990/41/section/58A>> [žiūrėta 2019-02-20].

²¹³ *Kardassapoulos*, ICSID bylos Nr. ARB/05/18, ARB/07/15.

ATA Constr. Indus. & Trading Co., ICSID bylos Nr. ARB/08/02.

RSM Prod. Corp., ICSID bylos Nr. ARB/05/14.

mokestis, iš bylą pralaimėjusios šalies priteistos neturėtų būti, kadangi tokios išlaidos neatitinka būtinumo ir pagrįstumo reikalavimų. Nepaisant to, arbitrai, priimdami sprendimą dėl arbitražo išlaidų paskirstymo, vadovaujasi diskrecijos teise ir tam tikrose situacijose (pavyzdžiui, jeigu finansuotojo pasitelkti patarėjai padeda sustiprinti finansuojamos šalies poziciją), finansavimo išlaidas gali priteisti. Taigi, kuomet arbitražo proceso finansuoja trečioji šalis, išlaidos, kurias patiria finansuotojas, gali būti priteisiamos, jeigu jos atitinka būtinumo ir pagrįstumo reikalavimus.

3.3. Ar egzistuoja pareiga finansuotojui atlyginti laimėjusios šalies išlaidas?

Visuotinai pripažįstama, jog kitas, itin probleminis ir neišspręstas klausimas yra susijęs su arbitražo išlaidų paskirstymu, t. y. ar egzistuoja pareiga finansuotojui atlyginti laimėjusios (priešingos) šalies išlaidas ir, jeigu taip, kokia apimtimi²¹⁴.

Doktrinoje šiuo klausimu išsiskiria dvi priešingos pozicijos. Pirmoji teigia, kad finansuotojas negali būti prilyginamas arbitražo proceso šaliai, kadangi neturi tokių pačių ginčo kontrolės teisių, o antroji – būtų sąžininga, jeigu finansuotojui galėtų kilti tiesioginė atsakomybė atlyginti pralaimėjusiai šaliai patirtas išlaidas²¹⁵. Eric De Brabandere teigia, kad esminė sąlyga, kuri nulemtų ar finansuotojas gali atlyginti priešingos šalies išlaidas, turėtų būti jo turima išlaidų ir proceso kontrolė²¹⁶. Tokią poziciją patvirtina ir priimti teismų sprendimai. Anglijoje²¹⁷ ir Jungtinėse Amerikos Valstijose²¹⁸ yra pripažinta, kad teisminio nagrinėjimo kontekste finansuotojui pareiga atlyginti laimėjusios šalies išlaidas gali kilti, jeigu finansuotojas turėjo pakankamą ekonominį interesą ir ginčo kontrolę. ICCA

²¹⁴ HORODYSKI, D., KIERSKA M. *Third Party Funding in International Arbitration – Legal Problems and Global Trends with a Focus on Disclosure Requirements*. P. 67. Prieiga per internetą <https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/bitstream/handle/item/44980/horodyski_kierska_third_party_funding_in_international_arbitration_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [žiūrėta 2019-02-20].

Report of the ICCA-Queen Mary Task Force On Third-Party Funding In International Arbitration, 2018. P. 161-162. Prieiga per internetą <<https://www.arbitration-icca.org/publications/Third-Party-Funding-Report.html>> [žiūrėta 2019-02-20].

GALAGAN, D., ŽIVKOVIĆ, P. *If They Finance Your Claim, Will They Pay Me If I Win: Implications Of Third Party Funding On Adverse Costs Awards In International Arbitration*. Euro-pean Scientific Journal, 2015. Bei kt.

²¹⁵ Report of the ICCA-Queen Mary Task Force On Third-Party Funding In International Arbitration, 2018. P. 163. Prieiga per internetą <<https://www.arbitration-icca.org/publications/Third-Party-Funding-Report.html>> [žiūrėta 2019-02-20].

²¹⁶ DE BRABANDERE, E., LEPELTAK, J. *Third party funding in international investment arbitration*. Grotius Centre Working Paper Series N°2012/1. P. 15.

²¹⁷ Anglijos Aukščiausiasis Teismas. 2014 m. spalio 23 d. sprendimas byloje *Excalibur Ventures LLC v. Texas Keystone Inc. & Ors v. Psari Holdings Limited & Ors*, [2014] EWHC 436, para. 4, 161.

Anglijos ir Velso apeliacinis teismas. 2005 m. gegužės 26 d. sprendimas byloje *Arkin v. Borchard Lines Ltd* [2005] EWCA Civ 655.

Anglijos Aukščiausiasis Teismas. 2016 m. vasario 23 d. sprendimas byloje *Legg and others v. Sterte Garage Ltd and another* [2016] EWCA Civ 97.

²¹⁸ JAV. Floridos trečiosios apskrities apeliacinis teismas. 2009 m. gruodžio 2 d. sprendimas byloje *Mohammed Abu-Ghazaleh et al. v. Gerard Martin Demerutis Chaul et al*, (Nos. 3D07–3128, 3D07–3130).

ataskaitoje yra teigiama, kad tokių sprendimų priežastis yra aiški – finansuotojui, kuris gauna naudą (jeigu finansuotas subjektas laimi) turėtų kilti atsakomybė ir už priešingos šalies išlaidas, jeigu finansuota šalis ginčą pralaimi²¹⁹.

Pažymėtina, kad kaip buvo minėta šio magistro darbo įvade, finansuotojas nėra nei arbitražinio susitarimo, nei arbitražo proceso šalis. Būtent ši aplinkybė ir yra kelianti daugiausiai diskusijų²²⁰. Ginčo sprendimas arbitražu yra pagrįstas šalių susitarimu ir negali sukurti teisinių padarinių trečiosioms šalims, arbitražo sprendimas turi teisinę galią tik arbitražo proceso šalims²²¹. Pripažįstama, kad tarptautiniame arbitraže, arbitras neturi jokios jurisdikcijos finansuotojo atžvilgiu²²² ir arbitras neturi teisės tiesiogiai įpareigoti finansuotojo atlyginti laimėjusios šalies išlaidų²²³.

Šio magistro darbo autorės nuomone, arbitrai neturėtų teisės tiesiogiai įpareigoti finansuotojo atlyginti pralaimėjusios šalies išlaidas, nebent finansavimo sutartimi finansuotojas įsipareigoja šias išlaidas atlyginti.

²¹⁹ Report of the ICCA-Queen Mary Task Force On Third-Party Funding In International Arbitration, 2018. P. 162. Prieiga per internetą <<https://www.arbitration-icca.org/publications/Third-Party-Funding-Report.html>> [žiūrėta 2019-02-20].

²²⁰ BREKOULAKIS, S. *The Impact of Third Party Funding on Allocation for Costs and Security for Costs Applications: The ICCA-Queen Mary Task Force Report*. Kluwer Arbitration Blog, 2016. Prieiga per internetą <<http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2016/02/18/the-impact-of-third-party-funding-on-allocation-for-costs-and-security-for-costs-applications-the-icca-queen-mary-task-force-report/>> [žiūrėta 2019-02-20].

²²¹ HORODYSKI, D., KIERSKA M. *Third Party Funding in International Arbitration – Legal Problems and Global Trends with a Focus on Disclosure Requirements*. P. 72-73. Prieiga per internetą <https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/bitstream/handle/item/44980/horodyski_kierska_third_party_funding_in_international_arbitration_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [žiūrėta 2019-02-20].

²²² Naujosios Zelandijos Aukščiausiasis Teismas. *2013 m. rugsėjo 20 d. sprendimas byloje Waterhouse v Contractors Building Limited [2013] NZSC 89*.

SCHERER, M. GOLDSMITH, A., FLÉCHET C. *Le financement par les tiers des procédures d'arbitrage international – une vue d'Europe Seconde partie: le debat juridique / Third Party Funding of International Arbitration Proceedings – A view from Europe Part II: The Legal Debate*. RDAI/IBLJ, 2012. P. 661.

KIRTLEY, W. WIETRZYKOWSKI, K. *Should an Arbitral Tribunal Order Security for Costs When an Impecunious Claimant Is Relying upon Third-Party Funding?* *J. Int. Arb.* 2013. P. 27. Bei kt.

²²³ NIEUWVELD, B. L., SAHANI S. V. *Third-Party Funding in International Arbitration (Second Edition)*. Kluwer Law International, 2017. P. 110.

4. Arbitražo išlaidų atlyginimo užtikrinimo institutas

Visuotinai pripažįstama, jog arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis institute, arbitražo išlaidų užtikrinimas (angl. *security for costs*) yra viena iš aktualiausių problemų²²⁴. Pasitelkus finansuotoją, finansuojamui subjektui yra sudaromos prielaidos samdyti pačius geriausius teisininkus pasaulyje, pasitelkti geriausias ir perspektyviausias ginčo strategijas, kadangi teikiamo finansavimo apimtis yra didelė. Kaip buvo minėta šio magistro darbo trečiame skyriuje, jeigu finansuojama šalis ginčą pralaimi, arbitrai gali įpareigoti šį subjektą atlyginti priešingos šalies patirtas arbitražo išlaidas. Atsižvelgiant į tai, jog dažnu atveju finansuojama šalis neturi piniginių lėšų net arbitražo proceso iniciavimui, gali kilti pagrįsta rizika, kad ginčą pralaimėjusi šalis bus nepajėgi įvykdyti tokio arbitražo sprendimo. Šiame magistro darbo skyriuje yra pateikiama arbitražo išlaidų užtikrinimo samprata bei taikomi reikalavimai, bendrosios taisyklės. Taip pat, vertinama, ar arbitražo proceso finansavimo faktas turi įtakos sprendžiant dėl arbitražo išlaidų užtikrinimo.

4.1. Išlaidų užtikrinimo samprata, taikomi reikalavimai ir bendrosios taisyklės

Arbitražo išlaidų užtikrinimas yra laikoma specialia laikinųjų apsaugos priemonių forma, kuria atsakovas (arba ieškovas, jeigu yra pateiktas priešieškiny) siekia užtikrinti, kad ieškovas (atsakovas) atlygins šios šalies patirtas išlaidas²²⁵.

Pažymėtina, kad arbitrams teisė taikyti išlaidų užtikrinimą gali būti suteikiama trimis pagrindais:

- i) arbitražinio susitarimo šalys tiesiogiai susitarė dėl tokios arbitrų teisės²²⁶;
- ii) arbitražinio susitarimo šalys susitarė dėl arbitražo teisės, kurioje yra tiesiogiai numatyta tokia arbitrų teisė – pavyzdžiui Jungtinės Karalystės, Honkongo

²²⁴ Report of the ICCA-Queen Mary Task Force On Third-Party Funding In International Arbitration, 2018. P. 7. Prieiga per internetą <<https://www.arbitration-icca.org/publications/Third-Party-Funding-Report.html>> [žiūrėta 2019-02-26].

GOELER, V. J. *Third-Party Funding in International Arbitration and Its Impact on Procedure*. Kluwer Law International, 2016. P. 333.

KIRTLEY, W., WIETRZYKOWSKI, K. *Should an Arbitral Tribunal Order Security for Costs When an Impecunious Claimant is Relying upon Third-Party Funding?* Journal of International Arbitration 30, no. 1, 2013. Kluwer Law International. P. 18. bei kt.

²²⁵ BLACKABY, N. et al. *Redfern and Hunter on International Arbitration*. Oxford University Press, 2015. Para. 5.32.

TRUSZ, J., A. *Full Disclosure? Conflicts of Interest Arising from Third-Party Funding in International Commercial Arbitration*. Georgetown University Law Center, J. D., 2013. P. 1678.

²²⁶ GOELER, V. J. *Third-Party Funding in International Arbitration and Its Impact on Procedure*. Kluwer Law International, 2016. P. 333.

nacionalinė teisė²²⁷. Doktrinoje yra teigiama, jog yra matoma tendencija, kuri rodo, kad valstybių nacionalinė teisė leidžia taikyti išlaidų užtikrinimą²²⁸. Tą patvirtina ir UNCITRAL darbo grupės ataskaita, kurioje teigiama, kad tokia teisė kyla pagal UNCITRAL Pavyzdinio įstatymo 17 str. 2 d. c) p.²²⁹;

- iii) šalys susitarė dėl arbitražo taisyklių, kuriose yra numatyta ši teisė – pavyzdžiui HKIAC, LCIA, ICDR, CEPANI taisyklės²³⁰. ICC, LCIA, UNCITRAL arbitražo taisyklėse tokie arbitrų įgaliojimai tiesiogiai ir nėra numatyti, tačiau doktrinoje yra teigiama, kad šios taisyklės taip pat suteikia arbitrams teisę taikyti išlaidų užtikrinimą²³¹.

Šio magistro darbo autorės nuomone, KAI 20 str. 2 d. 2 p. numatyta laikinoji apsaugos priemonė – šalies įpareigojimas pateikti piniginį užstatą, banko ar draudimo garantiją, taip pat, VKAT reglamento 34 str. 1 d. įtvirtinta arbitražo teismo teisė taikyti laikinąsias apsaugos priemones, atitinka aukščiau aptartus arbitrų įgaliojimų pagrindus. Darytina išvada, kad tiek Lietuvos Respublikos teisė, tiek arbitražo taisyklės numato arbitrų teisę taikyti arbitražo išlaidų užtikrinimą.

Atsižvelgiant į tai, kad analizuoti arbitražo įstatymai bei arbitražo taisyklės suteikia arbitrams teisę spręsti dėl arbitražo išlaidų užtikrinimo, toliau yra pateikiami šio instituto taikymo reikalavimai. Doktrinoje yra teigiama, kad tarptautiniame komerciniame arbitraže šiuo metu nėra vienodo testo, kuris būtų taikomas, sprendžiant dėl arbitražo išlaidų užtikrinimo, todėl toks sprendimas turėtų būti priimamas vadovaujantis arbitrų diskrecijos teise²³². Analizuotuose arbitražo įstatymuose bei taisyklėse nėra pateikta jokių gairių,

²²⁷ Pavyzdžiui, Arbitration Act, 1996, England. Sec. 38(3). Prieiga per internetą <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/23/data.pdf>> [žiūrėta 2019-02-26].

Hong Kong Arbitration Ordinance. Sec. 56(1)(a). Prieiga per internetą <<https://www.elegislation.gov.hk/hk/cap609>> [žiūrėta 2019-02-26].

²²⁸ GOELER, V. J. *Third-Party Funding in International Arbitration and Its Impact on Procedure*. Kluwer Law International, 2016. P. 333.

²²⁹ Report of the Working Group on Arbitration and Conciliation on the work of its forty-seventh session (Vienna, 10-14 September 2007). Para. 48. Prieiga per internetą <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V07/870/53/PDF/V0787053.pdf?OpenElement>> [žiūrėta 2019-02-26].

²³⁰ HKIAC administruojamo arbitražo taisyklės. Art. 24. Prieiga per internetą <http://www.hkiac.org/sites/default/files/ck_filebrowser/PDF/arbitration/2018_hkiac_rules.pdf> [žiūrėta 2019-02-26].

LCIA taisyklės. Art. 25(2). Prieiga per internetą <https://www.lcia.org/dispute_resolution_services/lcia-arbitration-rules-2014.aspx> [žiūrėta 2019-02-26].

ICDR taisyklių 36 str. 1 d. Prieiga per internetą <https://www.icdr.org/sites/default/files/document_repository/ICDR_Rules.pdf> [žiūrėta 2019-02-26].

CEPANI taisyklės. Art. 27(1). Prieiga per internetą <http://www.cepani.be/sites/default/files/images/rules_en.pdf> [žiūrėta 2019-02-26].

²³¹ TRUSZ, J., A. *Full Disclosure? Conflicts of Interest Arising from Third-Party Funding in International Commercial Arbitration*. Georgetown University Law Center, J. D., 2013. P. 1678.

²³² Report of the ICCA-Queen Mary Task Force On Third-Party Funding In International Arbitration, 2018. P. 165. Prieiga per internetą <<https://www.arbitration-icca.org/publications/Third-Party-Funding-Report.html>> [žiūrėta 2019-02-27].

kuriomis vadovaujantis arbitrai spęstų dėl arbitražo išlaidų užtikrinimo taikymo, tačiau praktikoje ir doktrinoje yra išskiriami tam tikri kriterijai, kurie yra pripažinti kaip reikšmingi. Vienoje ICC byloje²³³ buvo konstatuota, jog išlaidų užtikrinimas galėtų būti taikomas, jeigu:

- i) subjektas, kuris teikia prašymą dėl išlaidų užtikrinimo, gali įrodyti, kad:
 - a) dabartinė faktinė padėtis, situacija yra visiškai skirtinga nuo tos, kuri egzistavo sudarant arbitražinį susitarimą; b) atsižvelgiant į dabartinę padėtį, yra nesąžininga reikalauti, kad prašymą teikianti šalis dalyvautų arbitražo procese be tokio užtikrinimo;
- ii) subjektas, kuris prieštarauja tokio prašymo tenkinimui, gali įrodyti, kad:
 - a) tokio prašymo tenkinimas paneigtų šios šalies teisę kreiptis į arbitražą;
 - b) įvertinus ginčo šalių interesus, ginčo dalyką ir aplinkybes, dėl kurių buvo pareikštas prašymas dėl išlaidų užtikrinimo, toks prašymas yra nesąžiningas ieškovo atžvilgiu.

Taip pat, siekiant geriau atskleisti arbitražo išlaidų užtikrinimui taikomus reikalavimus, yra būtina išanalizuoti CIArb gaires dėl išlaidų užtikrinimo taikymo²³⁴. CIArb gairių 1 str. 2 d. yra nurodyta, kad arbitrai, sprendžiant dėl išlaidų užtikrinimo, turėtų atsižvelgti į tokias aplinkybes (pagal šio straipsnio 3 d., sąrašas nėra baigtinis), kaip:

- i) ginčo šalių pozicijas bei perspektyvas;
- ii) šalies finansines galimybes įvykdyti nepalankų arbitražo sprendimą ir atlyginti priešingos šalies išlaidas. CIArb gairių 3 str. yra paaiškinama, jog rizika neįvykdyti tokio sprendimo gali kilti tuomet, kai šalis neturi piniginių lėšų, taip pat, kuomet šalies turtas nebus lengvai prieinamas veiksmingam arbitražo sprendimo vykdymui. Šio straipsnio komentare yra teigiama, kad analizuojant šalies finansines galimybes yra svarbu pažymėti, kad paprastai tokią būklę turėtų sukelti ne įprasta ūkinė-komercinė veikla, o pavyzdžiui, situacijos, kuomet subjektas sąmoningai slėpė savo turtą, pateikė neteisingą informaciją ir pan.
- iii) ar atsižvelgiant į konkrečias bylose egzistuojančias aplinkybes, yra teisinga reikalauti, kad viena šalis užtikrintų kitos išlaidas.

GOELER, V. J. *Third-Party Funding in International Arbitration and Its Impact on Procedure*. Kluwer Law International, 2016. P. 334.

²³³ ICC bylos Nr. 10032, 1999 m. lapkričio 9 d. procedūrinis sprendimas, para. 45.

²³⁴ Chartered Institute of Arbitrators. Application for Security for Costs. International Arbitration Practice Guideline, 2015. Prieiga per internetą <<https://www.ciarb.org/media/1317/2015securityforcosts.pdf>> [žiūrėta 2019-02-27].

Atkreiptinas dėmesys, kad sprendžiant dėl išlaidų užtikrinimo, yra itin svarbu užtikrinti ginčo šalių interesų pusiausvyrą, todėl arbitrai privalo įvertinti tiek visas bylos aplinkybes, šalių teikiamus argumentus, tiek ir išanalizuoti ginčo šalių finansines galimybes. Priimamas sprendimas turėtų būti teisingas ir pagrįstas, atsižvelgiant į visas aplinkybes²³⁵.

Doktrinoje taip pat yra teigiama, kad arbitrai taikydami arbitražo išlaidų užtikrinimą kartais atsižvelgia į šalies blogą valią, nesąžiningus veiksmus (angl. *bad faith*)²³⁶, tačiau vyraujanti nuomonė ir praktika rodo, kad visgi tokį prašymą pateikusi ginčo šalis turi įrodyti, kad egzistuoja tikimybė, kad šis subjektas ginčą laimės²³⁷. Taip pat, svarbu įvertinti ar priešinga šalis neturi finansinių pajėgumų atlyginti laimėjusios šalies išlaidas²³⁸. Šis reikalavimas yra siejamas su aplinkybe ar įvyko esminis ir nenumatytas aplinkybių pasikeitimas nuo arbitražo susitarimo sudarymo²³⁹.

Paskutinis svarbus aspektas analizuojant išlaidų užtikrinimo sampratą ir reikalavimus yra tokio instituto pasekmės. Tiek CIARB preambulės 3 p., tiek ICDR taisyklių 36 str. 3 d., CEPANI taisyklių 35 str. 6 d. bei doktrinoje²⁴⁰ yra numatyta, kad jeigu išlaidų užtikrinimas nėra pateikiamas, arbitražo procesas būtų stabdomas arba net nutraukiamas.

Apibendrinant tai, kas yra išdėstyta aukščiau, galima teigti, jog tiek nacionaliniai įstatymai, tiek arbitražo taisyklės suteikia arbitrams teisę taikyti išlaidų užtikrinimą, tačiau nenumato konkrečių kriterijų, į kuriuos arbitrai turėtų atsižvelgti. Taip pat, egzistuojantis reguliavimas neanalizuoja arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis instituto įtakos sprendžiant dėl tokio prašymo pagrįstumo. Manytina, kad toks

²³⁵ Chartered Institute of Arbitrators. Application for Security for Costs. International Arbitration Practice Guideline, 2015. P. 4. Prieiga per internetą <<https://www.ciarb.org/media/1317/2015securityforcosts.pdf>> [žiūrėta 2019-02-27].

²³⁶ WAINCYMER, J. *Procedure and Evidence in International Arbitration*. Alphen aan den Rijn, Kluwer Law International, 2012. P. 648-650.

²³⁷ SCHERER, M. *Third-party funding in international arbitration: Towards mandatory disclosure of funding agreements?*

CREMADES, B., DIMOLITSA, A., *Dossier X: Third-party Funding in International Arbitration*, Paris, ICC Publishing S.A., 2013. P. 97.

BORN, G. *International Commercial Arbitration*. Alphen aan den Rijn, Kluwer Law International, 2009. P. 2003-2005.

²³⁸ SCHERER, M. *Third-party funding in international arbitration: Towards mandatory disclosure of funding agreements?*

CREMADES, B., DIMOLITSA, A., *Dossier X: Third-party Funding in International Arbitration*, Paris, ICC Publishing S.A., 2013. P. 97.

BORN, G. *International Commercial Arbitration*. Alphen aan den Rijn, Kluwer Law International, 2009. P. 2003-2005.

Report of the ICCA-Queen Mary Task Force On Third-Party Funding In International Arbitration, 2018. P. 169. Prieiga per internetą <<https://www.arbitration-icca.org/publications/Third-Party-Funding-Report.html>> [žiūrėta 2019-02-27].

²³⁹ *Ibidem*. P. 169.

²⁴⁰ GOELER, V. J. *Third-Party Funding in International Arbitration and Its Impact on Procedure*. Kluwer Law International, 2016. P. 336, 346.

neapibrėžtumas palieka itin plačias diskrecijos teises arbitrams ir neužtikrina arbitražo sprendimų nuoseklumo ir nuspėjamumo.

4.2. Arbitražo proceso finansavimo fakto įtaka sprendžiant išlaidų užtikrinimą

Visų pirma, siekiant atskleisti arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis problematiką arbitražo išlaidų užtikrinimo kontekste, reikėtų atkreipti dėmesį į šiame magistro darbe jau analizuotus ir minėtus aspektus. Visų pirma, finansuotojas nėra nei arbitražinio susitarimo, nei arbitražo proceso šalis, todėl arbitrai neturi jurisdikcijos šių subjektų atžvilgiu. Ši problema yra aktuali dėl paprastos priežasties – arbitrai negali įpareigoti finansuotojo pateikti išlaidų užtikrinimo, kuomet finansuotas subjektas tokiam reikalavimui įvykdyti neturi piniginių lėšų. Šiame magistro darbo skyriuje pateikiama analizė ar arbitražo proceso finansavimas gali turėti įtakos sprendžiant išlaidų užtikrinimo klausimą.

Analizuojamos problemos kontekste, teisės doktrina yra pasidalinusi į dvi priešingas pozicijas. Pirmoji teigia, jog yra privalu atsižvelgti į arbitražo proceso finansavimo faktą, o antroji – tokią būtinybę neigia.

Pirma, doktrinoje yra teigiama, kad jeigu ginčo šalis neturi turto įvykdyti būsimą arbitražo sprendimą dėl išlaidų paskirstymo, tačiau inicijuoja arbitražo procesą pasitelkiant finansuotoją, tokia situacija yra laikoma *prima facie* pagrįstas pagrindas taikyti išlaidų užtikrinimą²⁴¹. Pats paprasčiausias ir akivaizdžiausias argumentas, kuris palaiko tokią poziciją yra aplinkybė, kad ginčo šalis, kuri neturi pakankamai lėšų inicijuoti arbitražo procesą, nepatirdama jokios rizikos, galėtų gauti tik naudą iš arbitražo proceso. O. Sandrock, G. B. Born, A. Henderson, M. Scherer taip pat sutinka su nuomone, kad arbitražo proceso finansavimo faktas turi įtakos sprendžiant dėl išlaidų užtikrinimo, kadangi tai gali rodyti, kad finansuojamas subjektas yra nepajėgus įvykdyti būsimą arbitražo sprendimo²⁴².

²⁴¹ KIRTLEY, W., WIETRZYKOWSKI, J. *Should an Arbitral Tribunal Order Security for Costs When an Impecunious Claimant Is Relying upon Third-Party Funding?* 30(1) *J. Int. Arb.* 2013. P. 28. Report of the ICCA-Queen Mary Task Force On Third-Party Funding In International Arbitration, 2018. P. 171. Prieiga per internetą <<https://www.arbitration-icca.org/publications/Third-Party-Funding-Report.html>> [žiūrėta 2019-02-27].

²⁴² SANDROCK, O. *The Cautio Judicatum Solvi in Arbitration Proceedings or The Duty of an Alien Claimant to Provide Security for the Costs of the Defendant.* 14 *J. Intl.Arb.* 34, 1997. BORN, G. *International Commercial Arbitration.* Kluwer Law International, 2009. HENDERSON, A. *Security for Costs in Arbitration in Singapore.* 7 *Asian Intl. Arb. J.* 54, 2011. P. 73-74. SCHERER, M. *Third party funding in Arbitration: Out in the Open?* *Com. Dispute Res. News*, 2012.

Analizuojant finansavimo fakto įtaką išlaidų užtikrinimui, būtina pateikti vertinimą ir iš finansuotojo perspektyvos. Doktrinoje yra teigiama, kad finansuotojai gali siekti naudos, tačiau neprisiima jokios rizikos, o tokia situacija įvardinama kaip „torto turėjimas ir jo valgymas“ (angl. *having their cake and eating it*)²⁴³ arba „pulk ir bėk“ (angl. *hit and run*)²⁴⁴.

Atkreiptinas dėmesys, jog CIArb gairių 3 str. komentaro e) p. pateikia situaciją, kuomet ginčo materialinio reikalavimo tikrasis naudos gavėjas yra ne ieškovas, o trečiasis asmuo. Tokiu atveju gairėse yra pateiktas siūlymas, jog arbitrai turėtų įvertinti ir papildomus faktorius, *inter alia*, prisiimamą verslo riziką, kas iš tiesų turi ginčo kontrolės teisę, ar subjektas, kuris gaus naudos, jeigu ieškovas laimės ginčą, gali siekti išvengti atsakomybės ir neatlyginti priešingos šalies išlaidų bei kt.

Jeigu darytumėme išvadą, kad arbitrai privalo atsižvelgti į finansavimo faktą, sprendžiant dėl išlaidų užtikrinimo, yra būtina pateikti analizę, kokia informacija turėtų būti atskleista. Kaip buvo minėta analizuojant interesų konfliktų valdymą, beveik nei vieni arbitražo įstatymai bei arbitražo taisyklės neįpareigoja atskleisti finansavimo fakto. Šio magistro darbo autorė sutinka su Justinos Rakauskaitės išvada, kad tiek ginčo šaliai, tiek arbitrams kyla poreikis išsiaiškinti ar ginčas yra finansuojamas²⁴⁵. Šis klausimas gali būti itin aktualus, kadangi pagal konkrečias finansavimo sutarties sąlygas finansuotojas gali įsipareigoti ne tik atlyginti priešingos šalies išlaidas, bet ir pateikti išlaidų užtikrinimą. Taip pat, kai kurios sutartys aiškiai numato, kad finansuotojas tokios prievolės neturi²⁴⁶. Nepaisant to, dauguma finansuotojų mano, jog sutartinis įsipareigojimas pateikti išlaidų užtikrinimą priklauso nuo aplinkybės, ar to prašo finansuojamas subjektas²⁴⁷, tačiau tokios

²⁴³ KIRTLEY, W., WIETRZYKOWSKI, J. *Should an Arbitral Tribunal Order Security for Costs When an Impecunious Claimant Is Relying upon Third-Party Funding?* 30(1) *J. Int. Arb.* 2013. P. 27.

²⁴⁴ KALICKI, J. E. *Security for Costs in International Arbitration*. 3Transnatl. Dispute Mgt., 2006.

KIRTLEY, W., WIETRZYKOWSKI, J. *Should an Arbitral Tribunal Order Security for Costs When an Impecunious Claimant Is Relying upon Third-Party Funding?* 30(1) *J. Int. Arb.* 2013. P. 26. bei kt.

Report of the ICCA-Queen Mary Task Force On Third-Party Funding In International Arbitration, 2018. P. 172. Prieiga per internetą <<https://www.arbitration-icca.org/publications/Third-Party-Funding-Report.html>> [žiūrėta 2019-02-27].

²⁴⁵ RAKAUSKAITĖ, J. *Finansuojamos ginčo šalies pareiga atskleisti finansavimo faktą arbitražo procese*. Justitia, 2016, Nr. 80 P. 40.

²⁴⁶ KIRTLEY, W., WIETRZYKOWSKI, K. *Should an Arbitral Tribunal Order Security for Costs When an Impecunious Claimant Is Relying upon Third-Party Funding?* 30(1) *J. Int. Arb.* 2013. P. 18.

²⁴⁷ SCHERER, M., GOLDSMITH, A. *Third Party Funding of International Arbitration Proceedings – A View From Europe: Part 1 – Funders’ Perspectives*. International Business Law Journal 2012, No 1. P. 215. Prieiga per internetą <<https://ssrn.com/abstract=2348737>> [žiūrėta 2018-12-26].

GARIMELLA, S., R. *Third Party Funding in International Arbitration: Issued and Challenges in Asian Jurisdiction*. AALCO Journal of International Law, Vol. 3, Issue 1, 2014. P. 48.

SAHANI, V. *Harmonizing Third-Party Litigation Funding Regulation*. Cardozo Law Review, Vol. 36, 2015 P. 860–861.

finansavimo sutarties nuostatos nėra universali praktika²⁴⁸. Taip pat, gali būti itin aktualios finansavimo sutarties nutraukimo sąlygos – ar finansuotojas gali lengvai nutraukti finansavimą²⁴⁹. Kaip buvo minėta ankstesniuose šio magistro darbo skyriuose, kitos finansavimo sutarties sąlygos, pavyzdžiui, ginčo biudžeto sandara, turi būti laikomos konfidencialiomis ir nei arbitrams, nei kitai ginčo šaliai neturėtų būti atskleistos.

Svarbu pažymėti ir atkreipti dėmesį į aplinkybę, jog nepateikus išlaidų užtikrinimo, arbitražo procesas gali būti sustabdomas arba nutraukiamas. Akivaizdu, kad finansuotojas teikia finansavimo paslaugą tik tikėdamas ginčo sėkme, taip pat, ši ūkinė-komercinė veikla reikalauja nemažai kaštų siekiant įvertinti ginčo perspektyvas, o iki arbitražo sprendimo, kuriuo tenkinamas prašymas užtikrinti priešingos šalies išlaidas, finansuotojas jau būna suteikęs dalį finansavimo, todėl sutiktina su doktrinoje sutinkama nuomone, kad tikėtina, jog finansuotojas užtikrinimą pateiks, net jeigu tokios prievolės pagal finansavimo sutartį ir neturėjo²⁵⁰.

Aukščiau aptartą poziciją patvirtina ir arbitražo praktika. ICC arbitraže buvo konstatuota, kad arbitražo proceso finansavimo sutartis lėmė esminį egzistuojančių aplinkybių pokytį, todėl išlaidų užtikrinimas yra būtinas²⁵¹. Šiame arbitraže finansavimo sutartis buvo bylos medžiagoje, todėl arbitrai atsižvelgė į tokias aplinkybes, kaip: i) finansuotas subjektas buvo Kipre registruota bendrovė, kuri tikėtina, jog bus nepajėgi apmokėti priešingos šalies išlaidų; ii) finansavimo sutartimi finansuotojas nebuvo įsipareigojęs apmokėti tokių išlaidų; iii) finansavimo sutarties sąlygos sudarė prielaidas finansuotojui bet kuriuo metu, vadovaujantis išimtinai savo diskrecija, nutraukti finansavimo sutartį ir finansavimą²⁵². Pažymėtina, kad kitoje byloje – *RSM Production Corporation v Saint Lucia* išlaidų užtikrinimas taip pat buvo taikomas, o šį sprendimą arbitrai motyvavo tuo, kad nežinomas finansuotojas, tikėtina, jog gera valia ginčą laimėjusio subjekto išlaidų neatlygins²⁵³. Išlaidų užtikrinimas buvo taikytinas ir *Manuel García Armas et al. V. Bolivarian Republic of Venezuela* byloje²⁵⁴.

²⁴⁸ KIRTLEY, W., WIETRZYKOWSKI, K. *Should an Arbitral Tribunal Order Security for Costs When an Impecunious Claimant Is Relying upon Third-Party Funding?* 30(1) *J. Int. Arb.* 2013. P. 17.

²⁴⁹ GOELER, V. J. *Third-Party Funding in International Arbitration and Its Impact on Procedure*. Kluwer Law International, 2016. P. 336.

²⁵⁰ KIRTLEY, W., WIETRZYKOWSKI, K. *Should an Arbitral Tribunal Order Security for Costs When an Impecunious Claimant Is Relying upon Third-Party Funding?* 30(1) *J. Int. Arb.* 2013. P. 27.

²⁵¹ *X v. Y and Z*, (ICC Case) Procedural Order (3 August 2012), publikuota PINSOLLE, P. *Third Party Funding and Security for Costs*. Cahiers de l'arbitrage/Paris J. Int'l Arb. No. 2, 2013.

²⁵² *X v. Y and Z*, (ICC Case) Procedural Order (3 August 2012), publikuota PINSOLLE, P. *Third Party Funding and Security for Costs*. Cahiers de l'arbitrage/Paris J. Int'l Arb. No. 2, 2013.

²⁵³ *RSM Production Corporation v. Saint Lucia*, ICSID bylos Nr. ARB/12/10, 2014 m. rugpjūčio 13 d. sprendimas dėl išlaidų užtikrinimo taikymo.

²⁵⁴ *Manuel García Armas et al. V. Bolivarian Republic of Venezuela*, PCA bylos Nr. 2016-08, 2018 m. birželio 20 d. procedūrinis sprendimas Nr. 9 (dėl užtikrinimo).

Kaip buvo minėta, doktrinoje egzistuoja ir priešinga nuomonė, kuri teigia, kad sprendžiant dėl išlaidų užtikrinimo, į finansavimo faktą atsižvelgti nėra būtina. J. A. Trusz teigimu, finansavimo faktas nėra aktualus sprendžiant dėl arbitražo išlaidų atlyginimo ir paskirstymo, todėl tokia pozicija turėtų būti išplėsta ir taikoma išlaidų užtikrinimui²⁵⁵. ICCA ataskaitoje yra nurodoma, kad egzistuoja prielaida, jog nefinansuojama ginčo šalis nepagrįstai teiktų nuolatinius prašymus dėl išlaidų užtikrinimo ir tokiu būdu didintų arbitražo išlaidas bei vilkintų procesą²⁵⁶.

Van den Berg, W. Kirtley, K. Wietrzykowski teigia, kad sprendžiant dėl išlaidų užtikrinimo į finansavimo faktą atsižvelgti nėra būtina²⁵⁷. Manytina, kad pradėjus vertinti finansavimo faktą ir tik dėl šios aplinkybės tenkinant prašymus dėl išlaidų užtikrinimo, tai ne tik pakenktų arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis instituto raidai ir tolimesnei sėkmei, bet ir sudarytų prielaidas kilti netikrumo jausmui. Taip pat, jeigu būtų išimtinai atsižvelgiama tik į finansavimo fakto egzistavimą, o finansuotojas atsisakytų tokį užtikrinimą pateikti, gali kilti pagrįsta grėsmė, jog reikalavimo teisę turintys subjektai susidurtų su dar didesniais sunkumais siekiant tokį reikalavimą patenkinti. Doktrinoje taip pat pabrėžiama ir aplinkybė, kad arbitrai neturi įgaliojimų priimti sprendimų trečiųjų šalių – finansuotojų atžvilgiu, todėl finansavimo sutartis ir iš to kylančios šalių teisės ir pareigos neturėtų būti veiksnys, kuris lemia išlaidų užtikrinimą²⁵⁸.

Arbitražo teismo praktikoje taip pat sutinkama sprendimų, kuomet pripažįstama, kad arbitražo proceso finansavimo faktas neturėtų būti vertinamas, sprendžiant dėl išlaidų užtikrinimo²⁵⁹. *Guaracachi and Rurelec v. Bolivia* byloje buvo konstatuota, kad vien faktas, kad šalis yra finansuojama yra nepakankamas nuspręsti, kad finansuojama šalis yra nepajėgi apmokėti priešingos šalies išlaidas²⁶⁰. *EuroGas Inc. and Belmont Resources Inc. v. Slovak Republic* byloje buvo pripažinta, kad šalies finansiniai sunkumai ir trečiosios šalies

²⁵⁵ TRUSZ, J., A. *Full Disclosure? Conflicts of Interest Arising from Third-Party Funding in International Commercial Arbitration*. Georgetown University Law Center, J. D., 2013. P. 1680.

²⁵⁶ Report of the ICCA-Queen Mary Task Force On Third-Party Funding In International Arbitration, 2018. P. 172. Prieiga per internetą <<https://www.arbitration-icca.org/publications/Third-Party-Funding-Report.html>> [žiūrėta 2019-02-27].

²⁵⁷ VAN DEN BERG, publikuota PERRY S. *Third-party Funding: an Arbitrator's Perspective*. Global Arb. Rev. 23, 2011.

KIRTLEY, W., WIETRZYKOWSKI, K. *Should an Arbitral Tribunal Order Security for Costs When an Impecunious Claimant Is Relying upon Third-Party Funding?* 30(1) *J. Int. Arb.*, 2013. P. 22.

²⁵⁸ SCHERER, M., GOLDSMITH, A., FLÉCHET, C. *Le financement par les tiers des procédures d'arbitrage international – une vue d'Europe Seconde partie: le debat juridique / Third Party Funding of International Arbitration Proceedings – A view from Europe Part II: The Legal Debate*. RDAI/IBLJ, 2012. P. 661.

KIRTLEY, W., WIETRZYKOWSKI, K. *Should an Arbitral Tribunal Order Security for Costs When an Impecunious Claimant Is Relying upon Third-Party Funding?* 30(1) *J. Int. Arb.* 2013. P. 27. bei kt.

²⁵⁹ Žr. pvz. *Gustav F.W. Hamester GmbH & Co. K.G. v. Republic of Ghana*, ICSID bylos Nr. ARB/07/24, 2010 m. birželio 18 d. arbitražo sprendimas.

²⁶⁰ *Guaracachi America, Inc. (U.S.A.) and Rurelec plc (United Kingdom) v. Plurinational State of Bolivia*, PCA bylos Nr. 2011-17, 2013 m. kovo 11 d. procedūrinis sprendimas Nr. 14.

finansavimas nebūtinai *per se* reiškia, kad egzistuoja išimtinės aplinkybės, pateisinančios, kad atsakovui būtų suteikiamas pastarojo išlaidų užtikrinimas²⁶¹. Analogiška išvada buvo padaryta ir *South American Silver Limited v. The Plurinational State of Bolivia*²⁶² byloje.

Doktrinoje sutinkama vyraujanti išvada, kuri teigia, kad sprendžiant dėl išlaidų užtikrinimo, į arbitražo proceso finansavimo faktą neturi būti atsižvelgiama, o toks požiūris turėtų naudoti siekiant finansavimo fakto atskleidimo, arbitražo proceso tęstinumo ir nepertraukiamumo²⁶³. Šio magistro darbo autorės nuomone, atsižvelgiant į tai, jog arbitražo proceso finansavimo faktas gali turėti sąsają su aplinkybe, kad finansuotas subjektas neturi pakankamai lėšų atlyginti priešingos šalies išlaidas, tam tikrais atvejais, yra rekomenduojama atsižvelgti tiek į finansavimo faktą, tiek į konkrečias finansavimo sutarties sąlygas, pavyzdžiui, sutarties nutraukimo pagrindus ir, ar finansuotojas įsipareigoja pateikti išlaidų užtikrinimą, atlyginti kitos šalies išlaidas.

Apibendrinant, darytina išvada, jog vien finansavimo faktas nėra ir negali būti pakankamas pagrindas įpareigoti pateikti išlaidų užtikrinimą, kadangi arbitrai privalo įvertinti ir kitas aplinkybes, tokias kaip reikalavimų pagrįstumas, ginčo sėkmės perspektyvos, finansuojamo subjekto finansinius pajėgumus (kaip buvo minėta, finansavimo pagrindu gali būti siekiama pasidalinti rizikas, nors finansuojamas subjektas turi pakankamai piniginių lėšų) ir jų pokytį nuo arbitražo susitarimo sudarymo.

²⁶¹ *EuroGas Inc. and Belmont Resources Inc. v. Slovak Republic*, ICSID bylos Nr. ARB/14/14.

²⁶² *South American Silver Limited Bolivia v. The Plurinational State of Bolivia*, (PCA bylos Nr. 2013-15), 2016 m. sausio 11 d. procedūrinis sprendimas Nr. 10.

²⁶³ TRUSZ, J., A. *Full Disclosure? Conflicts of Interest Arising from Third-Party Funding in International Commercial Arbitration*. Georgetown University Law Center, J. D., 2013. P. 1652, 1673, 1677, 1680-1681. Report of the ICCA-Queen Mary Task Force On Third-Party Funding In International Arbitration, 2018. P. 172. Prieiga per internetą <<https://www.arbitration-icca.org/publications/Third-Party-Funding-Report.html>> [žiūrėta 2019-02-27].

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Išvados

1. Finansuojama šalis turėtų atskleisti finansavimo faktą ir finansuotojo tapatybę arbitrams bei ginčo šalims kaip įmanoma anksčiau (pranešime apie arbitražą arba, jeigu finansavimo sutartis pasirašoma vėliau – vos tik susiklosto finansavimo santykiai).
2. Teisinės išlaidos, kurias apmokėjo finansuotojas, turėtų būti priteisiamos, jeigu finansuotas subjektas finansavimo sutartimi yra įsipareigojęs ginčo sėkmės atveju atlyginti finansuotojo apmokėtas teises išlaidas. Finansavimo išlaidos, kurias patiria finansuotojas, gali būti priteisiamos, jeigu jos atitinka būtinumo ir pagrįstumo reikalavimus. Sėkmės mokestis iš bylą pralaimėjusios šalies neturėtų būti priteistas, kadangi tokios išlaidos neatitinka būtinumo ir pagrįstumo reikalavimų. Finansuotojas nėra nei arbitražinio susitarimo, nei arbitražo proceso šalis, todėl arbitro teismas neturėtų teisės tiesiogiai įpareigoti finansuotojo atlyginti pralaimėjusios šalies išlaidas, nebent finansavimo sutartimi finansuotojas įsipareigoja šias išlaidas atlyginti.
3. Vien finansavimo faktas nėra ir negali būti pakankamas pagrindas įpareigoti pateikti arbitražo išlaidų užtikrinimą. Tačiau be kitų svarbių aplinkybių, analizuoto instituto kontekste, yra rekomenduojama išanalizuoti konkrečias finansavimo sutarties sąlygas: i) ar finansuotojui kyla pareiga apmokėti priešingos šalies išlaidas / pateikti jų užtikrinimą; ii) sutarties nutraukimo pagrindus.

Pasiūlymai

Atsižvelgiant į magistro darbe padarytas išvadas, siekiant efektyvaus arbitražo proceso finansavimo trečiųjų asmenų pagalba instituto įgyvendinimo Lietuvos teisėje, siūloma atlikti tokius KAI papildymus:

1. Siūloma papildyti KAI nauju 15¹ straipsniu:

„15¹ straipsnis. Arbitražo proceso finansavimo fakto atskleidimas

1. Jeigu yra sudaroma arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis sutartis, finansuojama šalis privalo raštu informuoti arbitražo proceso šalis bei arbitražo teismą apie:
 - 1) finansavimo faktą; ir
 - 2) atskleisti finansuotojo tapatybę.

2. Šio straipsnio 1 dalyje nurodytas pranešimas turi būti pateiktas kartu su prašymu dėl arbitražo proceso pradžios arba ieškiniu. Jeigu finansavimo santykiai susiklosto jau po arbitražo bylos iškėlimo ir arbitražo teismo sudarymo, atskleisti šio straipsnio 1 dalyje nurodytą informaciją privaloma nedelsiant.“

2. Siūloma papildyti KAI nauju 20¹ straipsniu:

„20¹ straipsnis. Arbitražo išlaidų užtikrinimas, kai arbitražo procesą finansuoja trečioji šalis

Arbitražo proceso finansavimo faktas nėra savarankiškas pagrindas taikyti arbitražo išlaidų užtikrinimą, tačiau arbitražo teismas, sprenddamas dėl priešingos šalies išlaidų užtikrinimo, turėtų įvertinti konkrečias finansavimo sutarties sąlygas.“

3. Siūloma papildyti KAI nauju 48¹ straipsniu:

„48¹ straipsnis. Sprendimas dėl arbitražo išlaidų, kai arbitražo procesą finansuoja trečioji šalis

1. Arbitražo teismas, paskirstydamas arbitražo išlaidas, teises išlaidas, kurias apmokėjo finansuotojas, gali priteisti iš ginčą pralaimėjusios šalies, jeigu finansuotas subjektas finansavimo sutartimi yra įsipareigojęs ginčo sėkmės atveju atlyginti teises išlaidas.

2. Sprendžiant dėl finansavimo išlaidų, kurias patyrė finansuotojas, priteisimo ar sėkmės mokesčio atlyginimo, arbitražo teismas įvertina ar tokios išlaidos atitinka būtinumo ir pagrįstumo reikalavimus.“

LITERATŪROS SĄRAŠAS

I. Norminė literatūra

1.1. Tarptautiniai ir ES teisės aktai

1. 1958 m. Niujorko konvencija dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo, ratifikuota 1995 m. sausio 17 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr. I-760 (Valstybės žinios, 1995, Nr. 10-208);
2. Chartered Institute of Arbitrators. Application for Security for Costs. International Arbitration Practice Guideline, 2015. Prieiga per internetą <<https://www.ciarb.org/media/1317/2015securityforcosts.pdf>> [žiūrėta 2019-02-27];
3. IBA tarptautinio arbitražo interesų konfliktų gairės. Prieiga per internetą <https://www.ibanet.org/ENews_Archive/IBA_July_2008_ENews_ArbitrationMultipleLang.aspx> [žiūrėta 2019-02-04];
4. ICC Commission Report. Decisions on costs in international arbitration. ICC Dispute Resolution Bulletin, issue 2, 2015, P. 10. Prieiga per internetą <<https://cdn.iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2015/12/Decisions-on-Costs-in-International-Arbitration.pdf>> [žiūrėta 2019-02-18];
5. International Court of Arbitration of the International Chamber of Commerce. Note to Parties and Arbitral Tribunals on the Conduct of the Arbitration, 2019. P. 28. Prieiga per internetą <<https://cdn.iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2017/03/icc-note-to-parties-and-arbitral-tribunals-on-the-conduct-of-arbitration.pdf>> [žiūrėta 2019-02-10];
6. UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration 1985. With amendments as adopted in 2006. Prieiga per internetą <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-arb/07-86998_Ebook.pdf> [žiūrėta 2019-01-30];
7. UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts. International Institute for the Unification of Private Law, 2016. Prieiga per internetą <<https://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2016>> [žiūrėta 2019-02-23].

1.2. Lietuvos Respublikos teisės aktai

8. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimas ir papildymais) Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262;

9. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) Valstybės žinios, 1996, Nr. 39-961; 2012, Nr. 76-3932.

1.3. Užsienio valstybių teisės aktai

10. Arbitration Act, 1996, England. Prieiga per internetą <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/23/data.pdf>> [žiūrėta 2019-02-18];
11. Association of Litigation Funders. Code of Conduct. Prieiga per internetą <<http://associationoflitigationfunders.com/code-of-conduct/>> [žiūrėta 2018-12-28];
12. Belgian Judicial Code, 2016. Prieiga per internetą <<http://www.cepani.be/en/arbitration/belgian-judicial-code-provisions>> [žiūrėta 2019-02-18];
13. China International Economic and Trade Arbitration Commission, Hong Kong Arbitration Center. Guidelines for Third Party Funding in Arbitration. Prieiga per internetą <<https://hkarbitration.files.wordpress.com/2016/05/cietac-draft-guidelines-17-may-16.pdf>> [žiūrėta 2019-02-10];
14. Courts and Legal Services Act 1990. Prieiga per internetą <<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1990/41/section/58A>> [žiūrėta 2019-02-20]
15. Criminal Law Act, 1967, c. 58, §§ 13(1), 14(1) (U.K.);
16. FED. COURT OF AUSTL., Practice Note CM 17. 3.6. Prieiga per internetą <<http://www.fedcourt.gov.au/lawand-practice/practice-documents/practice-notes/cm17>> [žiūrėta 2018-12-28];
17. Hong Kong Arbitration Ordinance. Prieiga per internetą <<https://www.elegislation.gov.hk/hk/cap609>> [žiūrėta 2019-02-10];
18. Singapore Legal Profession (Professional Conduct) Rules 2015. Prieiga per internetą <<https://sso.agc.gov.sg/SL/LPA1966-S706-2015?ProvIds=P15A-#pr49A->> [žiūrėta 2019-02-10];
19. The Australian Arbitration Act, 1974. Prieiga per internetą <<https://www.legislation.gov.au/Details/C2011C00342>> [žiūrėta 2019-02-18].

1.4. Nuolatinių arbitražo institucijų arbitražo taisyklės ir patvirtintos *ad hoc* arbitražo taisyklės

20. CEPANI taisyklės. Art. 27(1). Prieiga per internetą <http://www.cepani.be/sites/default/files/images/rules_en.pdf> [žiūrėta 2019-02-26];

21. CIETAC arbitražo taisyklės. Prieiga per internetą <<http://www.cietac.org/Uploads/201703/58c0fe0c7337a.pdf>> [žiūrėta 2019-02-03];
22. HKIAC administruojamo arbitražo taisyklės. Prieiga per internetą <http://www.hkiac.org/sites/default/files/ck_filebrowser/PDF/arbitration/2018_hkiac_rules.pdf> [žiūrėta 2019-02-03];
23. ICC arbitražo taisyklės. Prieiga per internetą <<https://cdn.iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2017/01/ICC-2017-Arbitration-and-2014-Mediation-Rules-english-version.pdf.pdf>> [žiūrėta 2019-02-03];
24. LCIA taisyklės Prieiga per internetą <https://www.lcia.org/dispute_resolution_services/lcia-arbitration-rules-2014.aspx> [žiūrėta 2019-02-03];
25. UNCITRAL arbitražo taisyklės. Prieiga per internetą <<http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/arb-rules-2013/UNCITRAL-Arbitration-Rules-2013-e.pdf>> [žiūrėta 2019-02-03];
26. Tarptautinio ginčų sprendimo centro tarptautinio arbitražo taisyklės. Prieiga per internetą <https://www.icdr.org/sites/default/files/document_repository/ICDR_Rules.pdf> [žiūrėta 2019-02-03];
27. Vilniaus komercinio arbitražo teismo reglamentas. Prieiga per internetą <http://www.arbitrazas.lt/failai/2018-01-01%20VKAT%20AP%20Reglamentas_%202017-11-28%20pakeitimas_be%20pried%C5%B3.pdf> [žiūrėta 2019-02-03].

II. Specialioji literatūra

1. 32nd Annual Meeting of the ICC Institute of World Business Law: Third Party Funding in International Arbitration. Prieiga per internetą <<https://iccwbo.org/media-wall/news-speeches/icc-tackles-third-party-funding-and-international-arbitration-at-annual-institute-world-business-law-meeting/>> [žiūrėta 2018-12-26];
2. ALTENKIRCH, M., FROHLOFF, J. *International Arbitration Statistics 2016 – Busy Times for Arbitral Institutions, 2017*. Prieiga per internetą <<https://globalarbitrationnews.com/international-arbitration-statistics-2016-busy-times-for-arbitral-institutions/>> [žiūrėta 2018-12-29];
3. BEISNER, J., MILLER, J. & RUBIN G. *For Legal Reform, Selling Lawsuits, Buying Trouble: Third-Party Litigation Funding In The United States 2*. U.S. Chamber Inst., 2009;

4. BOGART, P. C. *Overview of Arbitration Finance*. ICC Dossier No. 752E;
5. BONELL. *Policing the International Commercial Contract Against Unfairness Under the Unidroit Principles*. *Tulane Journal of International & Comparative Law*. 1995, Nr. 3;
6. BORN, B. G. *International Commercial Arbitration, Volume I*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2009;
7. BREKOULAKIS, S. *The Impact of Third Party Funding on Allocation for Costs and Security for Costs Applications: The ICCA-Queen Mary Task Force Report*. Kluwer Arbitration Blog, 2016. Prieiga per internetą <<http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2016/02/18/the-impact-of-third-party-funding-on-allocation-for-costs-and-security-for-costs-applications-the-icca-queen-mary-task-force-report/>> [žiūrėta 2019-02-20];
8. CREMADES, M. B., DIMOLITSA, A. *Third Party Funding in International Arbitration*. International Chamber of Commerce, 2015;
9. CREMADES, B., DIMOLITSA, A. *Dossier X: Third-party Funding in International Arbitration*. Paris, ICC Publishing S.A., 2013;
10. CRIVELLARO, A. *Third-Party Funding and Mass Claims in Investment Arbitrations*, ICC Dossier No. 752E, 2013;
11. DAELE, K. *Challenge and Disqualification of Arbitrators in International Arbitration*. Kluwer Law International, 2012;
12. DANA, J. D., SPIER, K. E. *Expertise and Contingent Fees: The Roles of Asymmetric Information in Attorney Compensation*. 9 J. L. ECON. & ORG. 349, 1993;
13. DAUJOTAS, R. *Ginčo finansavimas pasitelkiant trečiąsias šalis*. 2016. Prieiga per internetą <<http://rdaujotas.com/wp-content/uploads/2016/02/R.-Daujotas.-Gin%C4%8Do-finansavimas.-2016.pdf>> [žiūrėta 2018-12-24];
14. DELANEY, J. *Mistakes to avoid while approaching third-party funders*. *Global Arbitration Review*, 2014. Prieiga per internetą <<https://www.thejudgeglobal.com/mistakes-to-avoid-when-approaching-third-party-funders/>> [žiūrėta 2018-12-26];
15. DE BRABANDERE, E., LEPELTAK, J. *Third party funding in international investment arbitration*. Grotius Centre Working Paper Series N°2012/1;
16. DR. SCHERER, C. M. *Third-Party Funding in International Arbitration: Towards Mandatory Disclosure of Funding Agreements?* ICC Dossier No. 752E, 2013;
17. FORBES, C. S. De F., KOBAYASHI, P. S., GONCALVES, L. A. *The Arbitration Review of the Americas 2018*. Prieiga per internetą

- <<https://globalarbitrationreview.com/insight/the-arbitration-review-of-the-americas-2018/1146891/cam-ccbc>> [žiūrėta 2019-02-10];
18. GALAGAN, D., ŽIVKOVIĆ, P. *If They Finance Your Claim, Will They Pay Me If I Win: Implications Of Third Party Funding On Adverse Costs Awards In International Arbitration*. European Scientific Journal, 2015;
 19. GARIMELLA, S., R. *Third Party Funding in International Arbitration: Issued and Challenges in Asian Jurisdiction*. AALCO Journal of International Law, Vol. 3, Issue 1, 2014;
 20. GOELER, V. J. *Third-Party Funding in International Arbitration and its Impact on Procedure*. Kluwer Law International, 2016;
 21. GOELER, von J. Chapter 2: *The Various Forms of Third-Party Funding in International Arbitration*. *Third-Party Funding in International Arbitration and its Impact on Procedure*. International Arbitration Law Library. Kluwer Law International, 2016;
 22. GOLDSMITH, A., MELCHIONDA, L. *Third Party Funding in International Arbitration: Everything You Ever Wanted to Know (but Were Afraid to Ask)*. Int'l Bus. L. J., 2012;
 23. GOLDSMITH, A., MELCHIONDA, L. *The ICC's Guidance Note on Disclosure and Third-Party Funding: A Step in the Right Direction*. Kluwer Arbitration Blog, 2016. Prieiga per internetą <<http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2016/03/14/the-iccs-guidance-note-on-disclosure-and-third-party-funding-a-step-in-the-right-direction/>> [žiūrėta 2019-02-10];
 24. HENDERSON, A. *Security for Costs in Arbitration in Singapore*. 7 Asian Intl. Arb. J. 54, 2011;
 25. HORODYSKI, D., KIERSKA M. *Third Party Funding in International Arbitration – Legal Problems and Global Trends with a Focus on Disclosure Requirements*. Prieiga per internetą <https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/bitstream/handle/item/44980/horodyski_kierska_third_party_funding_in_international_arbitration_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [žiūrėta 2018-12-26];
 26. JONES, D. *Third-Party Funding of Arbitration*. *Third Party Funding Of International Arbitration Claims: The Newest “New New Thing”* 2008;
 27. KALDERMIS, D., GIBBS, P. *Third-party funding in international arbitration – lessons from litigation?* Kluwer Arbitration Blog, 2014. Prieiga per internetą

- <<http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2014/12/15/third-party-funding-in-international-arbitration-lessons-from-litigation/>> [žiūrėta 2019-02-20];
28. KALICKI, J. E. *Security for Costs in International Arbitration*. 3 Transnatl. Dispute Mgt., 2006;
 29. KANTOR, M. *Third-Party Funding in International Arbitration: An Essay About New Developments*. ICSID REV. 65, 74, 2009;
 30. KIRTLEY, W., WIETRZYKOWSKI, K. *Should an Arbitral Tribunal Order Security for Costs When an Impecunious Claimant is Relying upon Third-Party Funding?* Journal of International Arbitration 30, no. 1, 2013. Kluwer Law International;
 31. LAWSON, D. A., *Impartiality and Independence in International Arbitration – Commentary on the 2004 IBA Guidelines on Conflicts of Interest in International Arbitration*. ASA Bulletin volume 23, No 1, Kluwer International, 2005;
 32. LÉVY, L., BONNAN, R. *Third Party Funding: Disclosure, Joinder and Impact on Arbitral Proceedings*. ICC Dossier No. 752E, 2013;
 33. LEW, D.M. J., MISTELIS, A. L., KRÖLL, S. *Comparative International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2003;
 34. LYON, J., *Revolution In Progress: Third-Party Funding of American Litigation*. U.C.L.A. L. Rev. 571, 2010;
 35. LORD NEUBERGER. *From barrety, maintenance and champerty to litigation funding*. Gray's Inn speech, 2013. P. 20. Prieiga per internetą <<https://www.supremecourt.uk/docs/speech-130508.pdf>> [žiūrėta 2018-12-27];
 36. MANIRUZZAMAN, M. *Third-party funding in international arbitration – a menace or panacea?* Kluwer Arbitration Blog, 2012. Prieiga per internetą <<http://kluwerarbitrationblog.com/blog/2012/12/29/third-party-funding-in-international-arbitration-a-menace-or-panacea/>> [žiūrėta 2019-02-04];
 37. MCANALLY, S. *Litigation Funding*. NZLJ, 2012;
 38. MCLLWRATH, M., SAVAGE, J. *International Arbitration and Mediation: A Practical Guide*. Kluwer Law International, 2010. P. 102;
 39. MIKELĖNAS, V. et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I)*. Vilnius: Justitia, 2003;
 40. MOLOT, T. J. *Litigation Finance: A Market Solution to a Procedural Problem*. 99 GEO. L.J., 2010. P. 92;
 41. MONTVYDIENĖ, I. *Pacta de quota litis, kaip alternatyva valstybės garantuojamai teisinei pagalbai užtikrinti civilinėse bylose*. Jurisprudencija, 7(109), 2008;

42. MORPURGO, DE M. *A Comparative Legal And Economic Approach To Third-Party Litigation Funding*. *Cardozo Journal Of International & Comparative Law*, 2011, Vol. 19;
43. NIEUWVELD, L. and SHANNON, V. *Third-Party Funding in International Arbitration*. Alphen aan den Rijn, Kluwer Law International, 2012;
44. NIEUWVELD, B. L., SAHANI S. V. *Third-Party Funding in International Arbitration (Second Edition)*. Kluwer Law International, 2017;
45. PARLOFF, R. *Have You Got a Piece of This Lawsuit?* CNN MONEY, 2011;
46. RADIN, M. *Maintenance by Champerty*. 24 CALIF. L. REV. 48, 1935. P. 64;
47. RAKAUSKAITĖ, J. *Finansuojamos ginčo šalies pareiga atskleisti finansavimo faktą arbitražo procese*. *Justitia*, 2016, Nr. 80;
48. REDFERN, A., HUNTER, M. *Law and Practice of International Commercial Arbitration*. Londonas, Sweet & Maxwell, 1999;
49. Report of the ICCA-Queen Mary Task Force On Third-Party Funding In International Arbitration, 2018. Prieiga per internetą <<https://www.arbitration-icca.org/publications/Third-Party-Funding-Report.html>> [žiūrėta 2018-12-25];
50. Report of the Working Group on Arbitration and Conciliation on the work of its forty-seventh session (Vienna, 10-14 September 2007). Prieiga per internetą <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V07/870/53/PDF/V0787053.pdf?OpenElement>> [žiūrėta 2019-02-26];
51. ROBERTSON, B., C. *The Impact of Third-Party Financing on Transnational Litigation*. 44 CASE W. RES. J. INT'L L. 159, 2011;
52. ROGERS, C. A. *Ethics in International Arbitration*. OUP, 2014;
53. ROSELL, J. *Arbitration costs as relief and/or damages*. 28 *Journal of International Arbitration* 2, 2011;
54. SAHANI, S. V. *Judging Third-Party Funding*. *UCLA L. Rev.* 388, 2016;
55. SAHANI, V. *Harmonizing Third-Party Litigation Funding Regulation*. *Cardozo Law Review*, Vol. 36, 2015;
56. SANDROCK, O. *The Cautio Judicatum Solvi in Arbitration Proceedings or The Duty of an Alien Claimant to Provide Security for the Costs of the Defendant*. 14 *J. International Arbitration*, 34, 1997;
57. SCHERER, M., GOLDSMITH, A. *Third Party Funding of International Arbitration Proceedings – A View From Europe: Part 1 – Funders' Perspectives*. *International*

- Business Law Journal 2012, No 1. Prieiga per internetą <<https://ssrn.com/abstract=2348737>> [žiūrėta 2018-12-26];
58. SCHERER, M. GOLDSMITH, A., FLÉCHET C. *Le financement par les tiers des procédures d'arbitrage international – une vue d'Europe Seconde partie: le debat juridique / Third Party Funding of International Arbitration Proceedings – A view from Europe Part II: The Legal Debate*. RDAI/IBLJ, 2012;
 59. SEIDEL. ICC Dossier Third-Party Funding;
 60. SHANNON, V. *Recent Developments in Third-Party Funding*. Journal of International Arbitration 30, no. 4, 2013;
 61. SIM, C. *Third Party Funding in Asia: whose duty to disclose?* Kluwer Arbitration Blog, 2018. Prieiga per internetą <<http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2018/05/22/third-party-funding-asia-whose-duty-disclose/>> [žiūrėta 2019-02-10];
 62. STEINITZ, M. *Whose Claim Is This Anyway? Third-Party Litigation Funding*. 95 Minn. L. Rev. 1268, 2011;
 63. *Third Party Funding and International Arbitration: a 360 degree perspective*, 2015. Prieiga per internetą <<https://www.ibanet.org/Article/NewDetail.aspx?ArticleUid=a7eead3b-0e69-4588-93fb-8504fdb397f0>> [žiūrėta 2018-12-26];
 64. TRUSZ, J., A. *Full Disclosure? Conflicts of Interest Arising from Third-Party Funding in International Commercial Arbitration*. Georgetown University Law Center, J. D., 2013;
 65. VAN DEN BERG, publikuota PERRY S. *Third-party Funding: an Arbitrator's Perspective*. Global Arbitration Review, 23, 2011;
 66. VARAPNICKAS, T. *Arbitro nušalinimas ir jo teisiniai padariniai*. TEISĖ, 99, 2016;
 67. WAINCYMER, J. *Procedure and Evidence in International Arbitration*. Kluwer Law International, 2012.

III. Teismų praktika

3.1. Tarptautinių teismų praktika

1. Europos Žmogaus Teisių Teismas. *1989 m. gegužės 24 d. sprendimas byloje Hauschildt prieš Daniją, peticijos Nr. 10486/83*.

3.2. Lietuvos teismų praktika

2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2003 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje N. U. v. AB viešbutis „Lietuva“ Nr. 3K-7-145/2003;
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2004 m. kovo 1 d. nutartis civilinėje byloje L. E. v. A. B., UAB „Jūsų Aušrė“, UAB „Mineraliniai vandenys“ Nr. 3K-3-146/2004;
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2004 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje individuali įmonė A. V. v. K. C. firma Nr. 3K-3-612/2004;
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2006 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje Duke Investment Limited v. Kaliningrado sritis Nr. 3K-7-179/2006;
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. liepos 19 d. nutartis civilinėje byloje AS „Super FM“ v. uždaroji akcinė bendrovė „Laisvoji banga“ Nr. 3K-3-434/2006;
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje uždaroji akcinė bendrovė „Tele2“ v. individuali įmonė „Rogrinta“ Nr. 3K-3-579/2008;
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. lapkričio 15 d. nutartis civilinėje byloje A. V. v. P. V. Nr. 3K-3-453/2010;
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje uždaroji akcinė bendrovė „Baldjoda“ v. Furniture Production International A/S Nr. 3K-3-367/2011;
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. liepos 13 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Imlitex“ v. UAB „Varėnos pienelis“ Nr. 3K-3-370/2012;
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. gegužės 20 d. nutartis civilinėje byloje uždaroji akcinė bendrovė „Namų priežiūros centras“ v. Schindler-Liftas“ Nr. 3K-3-257/2014;
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje L. B., Lietuvos Respublika Nr. 3K-3-363/2014;
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 29 d. nutartis civilinėje byloje G. S. v. Kauno vaikų darželis „Aviliukas“ Nr. 3K-3-256-684/2015;
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje uždaroji akcinė bendrovė „Molesta“ v. uždaroji akcinė bendrovė „Eicore“ Nr. 3K-3-320-611/2015;
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 30 d. nutartis civilinėje byloje AB SEB bankas v. Ž. S. Nr. 3K-3-570-701/2015;
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje akcinė bendrovė „Ekra“ v. uždaroji akcinė bendrovė „Aukštaitijos vandenys“ Nr. e3K-3-471-916/2016;

17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2018 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje uždaroji akcinė bendrovė (duomenys neskelbtini), L. V. A. Nr. e3K-7-154-378/2018;
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2018 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje uždaroji akcinė bendrovė „Galinta ir partneriai“ v. „SATIVA Group OÜ“ Nr. e3K-3-298-687/2018;
19. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje bankrutuojanti uždaroji akcinė bendrovė „Briauna“ v. BITC Mobel AB, uždaroji akcinė bendrovė „BIRC Baltija“ Nr. 2-178/2009;
20. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje bankrutavusi uždaroji akcinė bendrovė „Gindera“ v. SAPLINGS OF SHROPSHIRE Ltd Nr. 2-1314-943/2016;
21. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2018 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje byloje bankrutavusi uždaroji akcinė bendrovė „BALTIJOS GRUPĖ“ v. I. M., uždaroji akcinė bendrovė „Transmar“, EASTFERRY LTD Nr. 2A-874-516/2018.

3.3. Užsienio valstybių teismų praktika

1. Australijos Aukščiausiasis Teismas. 2006 m. rugpjūčio 30 d. sprendimas byloje *Campbells Cash & Carry Party, Ltd. v Fostif Party Ltd* 229 ALR 58;
2. Anglijos ir Velso apeliacinis teismas. 2005 m. gegužės 26 d. sprendimas byloje *Arkin v. Borchard Lines Ltd* [2005] EWCA Civ 655;
3. Anglijos Aukščiausiasis Teismas. 2010 m. lapkričio 15 d. sprendimas byloje *Price Waterhouse SARL and PW Conseil SARL v. PricewaterhouseCoopers International Limited, Claim No. 2010 Folio 619*;
4. Anglijos Aukščiausiasis Teismas. 2014 m. spalio 23 d. sprendimas byloje *Excalibur Ventures LLC v. Texas Keystone Inc. & Ors v. Psari Holdings Limited & Ors*, [2014] EWHC 436;
5. Anglijos Aukščiausiasis Teismas. 2016 m. vasario 23 d. sprendimas byloje *Legg and others v. Sterte Garage Ltd and another* [2016] EWCA Civ 97;
6. Anglijos Aukščiausiasis Teismas. 2016 m. rugsėjo 15 d. sprendimas byloje *Essar Oilfields Services Ltd v. Norscot Rig Management Pvt Ltd*, [2016] EWHC 2361;
7. JAV. Floridos trečiosios apskrities apeliacinis teismas. 2009 m. gruodžio 2 d. sprendimas byloje *Mohammed Abu-Ghazaleh et al. v. Gerard Martin Demerutis Chaul et al*, (Nos. 3D07–3128, 3D07–3130);
8. Naujosios Zelandijos Aukščiausiasis Teismas. 2013 m. rugsėjo 20 d. sprendimas byloje *Waterhouse v Contractors Building Limited* [2013] NZSC 89.

3.4. Arbitražo teismų praktika

1. *ATA Constr. Indus. & Trading Co.*, ICSID bylos Nr. ARB/08/02;
2. *Buyer Y v. Seller A and others*, ICC bylos Nr. 7661, 1995 m. sprendimas;
3. *EuroGas Inc. and Belmont Resources Inc. v. Slovak Republic*, ICSID bylos Nr. ARB/14/14, pirma sesija ir posėdis dėl laikinųjų priemonių, p. 145. Prieiga per

- interneta <https://www.italaw.com/sites/default/files/case-documents/italaw6267.pdf> [žiūrėta 2019-02-16];
4. *Guaracachi America, Inc. and Rurelec PLC v. The Plurinational State of Bolivia*, UNCITRAL, PCA bylos Nr. 2011-17. Prieiga per internetą <https://www.italaw.com/cases/518> [žiūrėta 2019-02-16];
 5. *Gustav F.W. Hamester GmbH & Co. K.G. v. Republic of Ghana*, ICSID bylos Nr. ARB/07/24, 2010 m. birželio 18 d. arbitražo sprendimas;
 6. *ICC bylos Nr. 10032*, 1999 m. lapkričio 9 d. procedūrinis sprendimas;
 7. *ICC bylos Nr. 13645*, 2006 m. galutinis sprendimas;
 8. *Kardassapoulos*, ICSID bylos Nr. ARB/05/18, ARB/07/15;
 9. *Manuel García Armas et al. V. Bolivarian Republic of Venezuela*, PCA bylos Nr. 2016-08, 2018 m. birželio 20 d. procedūrinis sprendimas Nr. 9 (dėl užtikrinimo);
 10. *Manufacturer v. Buyer*, ICC bylos Nr. 8486, 1996 m. galutinis sprendimas;
 11. *Muhammet Çap & Sehil Inaat Endustri ve Ticaret Ltd. Sti. v. Turkmenistan*, ICSID bylos Nr. ARB/12/6. Prieiga per internetą <https://www.italaw.com/cases/2036> [žiūrėta 2019-02-16];
 12. *RSM Prod. Corp.*, ICSID bylos Nr. ARB/05/14;
 13. *RSM Production Corporation v. Saint Lucia*, ICSID bylos Nr. ARB/12/10, 2014 m. rugpjūčio 13 d. sprendimas dėl išlaidų užtikrinimo taikymo;
 14. *Sub-Contractor v. Contractor*, ICC bylos Nr. 5759, 1989 m. galutinis sprendimas;
 15. *Supplier v. First distributor, Second distributor*, ICC bylos Nr. 7006, 1992 m. galutinis sprendimas;
 16. *South American Silver Limited v. Bolivia*, UNCITRAL, PCA bylos Nr. 2013-15, procedūrinis sprendimas Nr. 10. Prieiga per internetą <https://www.italaw.com/sites/default/files/case-documents/italaw7176.pdf> [žiūrėta 2019-02-16];
 17. *X v. Y and Z*, ICC byla, 2012 m. rugpjūčio 3 d. procedūrinis sprendimas. Publikuota PINSOLLE, P. Third Party Funding and Security for Costs. Cahiers de l'arbitrage/Paris J. Int'l Arb. No. 2, 2013;

IV. Kiti šaltiniai

1. ICC Court full statistical report for 2017. Prieiga per internetą <https://iccwbo.org/media-wall/news-speeches/icc-court-releases-full-statistical-report-for-2017/> [žiūrėta 2018-12-24];
2. ICC dispute resolution bulletin, Issue 2, 2018, P. 52. Prieiga per internetą <https://cdn.iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2018/07/2017-icc-dispute-resolution-statistics.pdf> [žiūrėta 2018-12-24].
3. Londono tarptautinio arbitražo teismo statistika, 2017 m. Prieiga per internetą <https://www.lcia.org/lcia/reports.aspx> [žiūrėta 2019-02-01].
4. Stokholmo prekybos rūmų statistika, 2017 m. Prieiga per internetą: <https://sccinstitute.com/statistics/> [žiūrėta 2019-02-01];

5. Šveicarijos arbitražo institucijos statistika, 2015 m. Prieiga per internetą <https://www.swissarbitration.org/files/515/Statistics/SCAI%20Statistics%202015%20and%202004_2015_20160731.pdf> [žiūrėta 2019-02-01];
6. The Law Reform Commission. Consultation paper, 2016. Prieiga per internetą <<https://www.hkreform.gov.hk/en/news/newsXML.htm?newsDate=20161012&selectedSubSection=6>> [žiūrėta 2019-02-10];
7. Third Party Funding for Arbitration Sub-committee of the Law Reform Commission. Consultation paper, 2015. Prieiga per internetą <<https://www.hkreform.gov.hk/en/publications/tpf.htm>> [žiūrėta 2019-02-10];
8. Vilniaus komercinio arbitražo teismo statistika, 2017 m. Prieiga per internetą <<http://www.arbitrazas.lt/failai/VKAT%20statistika%202017%20m..pdf>> [žiūrėta 2018-12-24];
9. Queen Mary University of London, White & Case. 2015 International Arbitration Survey: Improvements and Innovations in International Arbitration. P. 48. Prieiga per internetą <https://www.whitecase.com/sites/whitecase/files/files/download/publications/qmul-international-arbitration-survey-2015_0.pdf> [žiūrėta 2019-02-09].

SANTRAUKA

Ginčų finansavimo reiškinytis nėra naujas, o siekia senovės laikus, tačiau ilgą laiką tiek bendrosios, tiek kontinentinės teisės tradicijos valstybėse taikomas nebuvo. Modernėjant visuomenei, keitėsi ir požiūris į teisinius bei alternatyvius ginčų sprendimų būdus. Matomas itin didelis arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis proveržis, todėl šiame magistro baigiamajame darbe analizuojami problematiškiausi šio instituto klausimai. Šio darbo tikslas yra atskleisti arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis instituto įtaką potencialiems interesų konfliktams arbitraže, arbitražo išlaidų atlyginimui ir šių išlaidų užtikrinimui bei pateikti siūlymus įstatymų leidėjui dėl galimo instituto sureglamentavimo Lietuvoje.

Atsižvelgiant į tai, kad arbitražo proceso finansuotojas nėra nei arbitražinio susitarimo, nei arbitražo proceso šalis, trūksta teisinio aiškumo ar šio subjekto dalyvavimas gali kelti interesų konfliktus, taip pat, ar šio asmens patirtos išlaidos – apmokėtos teisinės išlaidos, sėkmės mokestis bei išlaidos, kurios yra susijusios su finansavimo procesu, gali būti atlyginamos iš ginčą pralaimėjusios šalies. Be kita ko, kyla natūralus klausimas, ar arbitrai turi teisę įpareigoti arbitražo proceso finansuotoją atlyginti pralaimėjusios šalies išlaidas arba taikyti šios ginčo šalies išlaidų užtikrinimą.

Išanalizavus užsienio valstybių teisės aktus, nuolatinių arbitražo institucijų arbitražo taisykles, specialiąją literatūrą, teismų bei arbitražo praktiką bei kt., buvo padaryta išvada, kad arbitražo proceso finansavimo pasitelkiant trečiąsias šalis instituto kontekste interesų konfliktai tarp finansuotojų ir arbitrų kilti gali, o siekiant to išvengti, yra būtina atskleisti finansavimo faktą arbitražo proceso šalims ir arbitrams. Taip pat, arbitrai, kurie turi diskrecijos teisę spręsti dėl arbitražo išlaidų paskirstymo, turėtų priteisti teisines išlaidas iš ginčą pralaimėjusios šalies, jeigu finansuotas subjektas finansavimo sutartimi yra įsipareigojęs ginčo sėkmės atveju atlyginti finansuotojo apmokėtas teisines išlaidas. Finansavimo išlaidos, kurias patiria finansuotojas, gali būti priteisiamos, jeigu jos atitinka būtinumo ir pagrįstumo reikalavimus. Sėkmės mokestis iš bylą pralaimėjusios šalies neturėtų būti priteisiamos, kadangi tokios išlaidos neatitinka būtinumo ir pagrįstumo reikalavimų. Be kita ko, vien finansavimo faktas nėra ir negali būti pakankamas pagrindas įpareigoti pateikti priešingos šalies išlaidų užtikrinimą, kadangi arbitrai privalo įvertinti ir kitas aplinkybes, tokias kaip: finansavimo sutarties sąlygas, reikalavimų pagrįstumą, ginčo sėkmės perspektyvas, finansuojamo subjekto finansinius pajėgumus ir jų pokytį nuo arbitražo susitarimo sudarymo.

SUMMARY

The phenomenon of litigation funding is not new – it can be seen since the ancient times, however, has not been applicable for a long time in both civil and continental law countries. As society matures, attitudes to judicial and alternative dispute resolution have also changed. There is a tremendous breakthrough in the third-party funding in the international arbitration, therefore, the most problematic issues of this institute are analyzed. The purpose of this master thesis is to reveal the influence of the third-party funding in the arbitration on the management of conflicts of interest and the obligation to disclose the fact of funding, the reimbursement of arbitration costs and their security and to submit proposals to the Lithuanian legislator on the possible regulation of the third-party funding in arbitration in order to ensure an effective arbitration process.

Taking into account the fact that the funder of arbitration proceedings is neither a party to the arbitration agreement, nor a party to the arbitration proceedings, there is a lack of legal certainty on whether the participation of such subject may cause conflict of interest, and whether the legal costs, success fee, and expenses related to the funding may be reimbursed by the losing party. Moreover, the natural question arises whether the arbitrators have the right to oblige the third-party funder to directly reimburse the costs of the losing party or to order a security for costs.

After analysis of foreign law, arbitration rules of permanent arbitration bodies, doctrine, case law and arbitration practice, it was concluded that in the context of institute of third-party funding in the arbitration, the conflicts of interest between the third-party funders and the arbitrators may arise, and in order to avoid this, it is necessary to disclose the fact of the third-party funding to the parties and arbitrators. Likewise, the arbitrators, who have a discretionary power over the allocation of arbitration costs shall award legal costs to the losing party if the funded party is obliged by the funding agreement to reimburse the legal costs to the third-party funder. Financing costs incurred by the third-party funder may be awarded if they meet the necessity and reasonableness requirements. The success fee from the losing party shall not be awarded, whereas such costs do not meet the above-mentioned requirements. Furthermore, the mere fact of third-party funding is not and cannot be a sufficient ground to award the security for costs of opposing party, since the arbitrators must also take into consideration other circumstances such as: the terms of the funding agreement, merits of the claim, prospects of success of the dispute, the financial capacity of the funded party and its alteration since the moment of entering into the arbitration agreement.